

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HUKUK ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

**ARKTİK DENİZİNDEKİ PETROL VE DOĞAL GAZ
KAYNAKLARININ KULLANIMINA İLİŞKİN
DEVLETLERİN HAKLARI, SORUMLULUKLARI VE
YASAL DÜZENLEMELER**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Sanata ARSLAN

İstanbul, 2025

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HUKUK ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

**ARKTİK DENİZİNDEKİ PETROL VE DOĞAL GAZ
KAYNAKLARININ KULLANIMINA İLİŞKİN
DEVLETLERİN HAKLARI, SORUMLULUKLARI VE
YASAL DÜZENLEMELER**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Sanata ARSLAN

Öğrenci No
2220036001

ORCID ID
0000-0001-7884-9635

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Kenan DÜLGER

İstanbul, 2025

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Arktik Denizindeki Petrol ve Doğal gaz Kaynaklarının Kullanımına İlişkin Devletlerin Hakları, Sorumlulukları ve Yasal Düzenlemeler**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafım dan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığımeserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

04/06/2025

Sanata ARSLAN

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

04/06/2025

Enstitümüz *Hukuk* Anabilim Dalı *Kamu Hukuku* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **2220036001** numaralı *Sanata ARSLAN*'nın "*İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Arktik Denizindeki Petrol ve Doğal Gaz Kaynaklarının Kullanımına İlişkin Devletlerin Hakları, Sorumlulukları ve Yasal Düzenlemeler*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 27/05/2025 tarih ve 2025/23 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "*OYBİRLİĞİ*" ile "*KABUL*" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Ke*** DÜ***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Eg*** FA***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Se*** KE***
(Piri Reis Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Sanata ARSLAN
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Kenan DÜLGER
Derecesi ve Tarihi : Yüksek Lisans (Tezli), 2025
Alanı : Kamu Hukuku
Anahtar Kelimeler : Arktik Bölgesi, Petrol ve Doğal Gaz, Ulusal ve Uluslararası Hukuk Düzenlemeleri, Arktik Konseyi, Devletlerin Hakları ve Yetkileri,

ÖZ

ARKTİK DENİZİNDEKİ PETROL VE DOĞAL GAZ KAYNAKLARININ KULLANIMINA İLİŞKİN DEVLETLERİN HAKLARI, SORUMLULUKLARI VE YASAL DÜZENLEMELER

Bu çalışmada, son elli yıldır yeni rekabet alanlarından bir haline gelen Arktik Bölgesi'ndeki alan petrol ve doğal gaz kaynaklarına yönelik ulusal ve uluslararası hukuktaki düzenlemeler ile Avrupa Birliği (AB) ve Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO-North Atlantic Treaty Organization) gibi örgütlerin hukuki değerlendirmeleri, Arktik Denizi kıyı devletlerinin ilgili kaynakları kullanma hakkı ve çevresel sorumlulukları ile yerel halkın haklarına dair hukuki düzenlemelere yer verilmiştir. Arktik Bölgesi, içinde barındırdığı zengin petrol ve doğal gaz yatakları nedeniyle hem politik hem de ekonomik anlamda önemli bir konumda yer almaktadır. Küresel ısınma nedeniyle eriyen buzulların Kuzey İpek Yolu olarak adlandırılan yeni deniz yolunu ortaya çıkarması ve açık denize alanlarının hem balıkçılık hem de kaynaklara erişimi kolaylaştırması, Bölge'nin devletler arasında yeni sömürge merkezine dönüşmesine neden olmaktadır. Eriyen buzulların ortaya çıkardığı yeni durumlar nedeniyle devletlerin ve uluslararası örgütlerin politikalarında değişime gideceği de açıktır. Eldeki çalışmamız üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde Arktik Bölgesi'nin beşerî, coğrafi ve politik yapısına yönelik genel bilgiler, ikinci bölümde devletlerin ve örgütlerin hukuki düzenlemeleri ve son olarak üçüncü bölümde yerel halkları ile devletlerin petrol ve doğal gaz üzerindeki hakları ve çevresel sorumlulukları ele alınmıştır. Sonuç kısmında ise çalışma neticesinde elde edilen verilere yönelik genel değerlendirme yapılmıştır.

Name and Surname : Sanata ARSLAN

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Kenan DÜLGER

Type and Date : Master's (Thesis), 2025

Field : Public Law

Keywords : Arctic Region, Oil and Natural Gas, National and International Law Regulations, Arctic Council, Rights and Powers of States,

ABSTRACT

STATES' RIGHTS, RESPONSIBILITIES AND LEGAL REGULATIONS ON THE UTILIZATION OF THE NATURAL GAS AND OIL RESOURCES IN THE ARCTIC SEA

This study includes the regulations in national and international law regarding the oil and natural gas resources in the Arctic Region, which has become one of the new competition areas from the last fifty years for its legal assessments of organizations such as the EU(*European Union*) and NATO (*North Atlantic Treaty Organization*), and legal regulations regarding the state rights to use the relevant resources and their environmental responsibilities of the coastal states of the Arctic Sea, and the legal frulations regarding the rights of the local people. The Arctic Region is in an crucial location both politically and economically due to its rich oil and natural gas deposits. The melting glaciers due to global warming have revealed the new sea route called the Northern Silk Road and the facilitation of access to both fishing and resources in open sea areas are leading the region to become a new colonial center among the states. It is also clear that the policies of states and international organizations might possibly change due to the new situations created by the melting glaciers. Our study consists of three sections. The first section provides general information on the human, geographical and political structure of the Arctic Region, the second section provides the legal regulations of states and organizations, and finally the third section covers the rights and environmental responsibilities of local peoples and states on oil and natural gas. In the conclusion section, a general evaluation of the data obtained is provided as an outcome of the study.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

KISALTMALAR iii

GİRİŞ 1

1. ARKTİK BÖLGESİ'NE GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Arktik Bölgesi'nin Coğrafi ve Beşerî Olarak Görümü..... 3

1.1.1. Arktik Bölgesi'nin Coğrafi Olarak Görünümü 3

1.1.2. Arktik Bölgesi'nin Beşerî Olarak Görünümü 5

1.2. Arktik Denizi'nde Yer Alan Bölgeler 7

1.3. Arktik Bölgesi'nin Uluslararası Alanda Sahip Olduğu Önem 14

1.4. Arktik Denizi'nde Uygulama Alanı Bulan Sözleşmeler ve Deniz

Sınırlamaları..... 18

1.4.1. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne Göre Düzenlenen Deniz Alanları 18

1.4.1.1. Kıta Sahanlığı 18

1.4.1.2. Münhasır Ekonomik Bölge..... 20

1.4.2. Arktik Denizi'ndeki Kıta Sahanlığı Uygulaması 21

1.4.3. Arktik Denizi'nde Münhasır Ekonomik Bölge Uygulaması 24

1.4.4. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne Göre Açık Deniz Kavramı ve Hukuki Çerçevesi..... 25

1.4.5. Arktik Denizi'ne Kıyısı Olan Devletlerin Arasındaki Sınır Uyuşmazlıkları ve Sözleşmeler..... 27

2. ARKTİK DENİZİNDEKİ PETROL VE DOĞAL GAZ FAALİYETLERİNE HUKUKİ REJİM VE DEĞERLENDİRMELER

2.1. Arktik Denizi'ndeki Petrol ve Doğal gaz Arama Faaliyetlerinin Tarihçesi 34

2.2. Uluslararası Hukuk Kuralları Çerçevesinde Arktik Denizi'ne Yönelik Petrol ve Doğal Gaz Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi 38

2.2.1. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Çerçevesinde Yapılan Değerlendirmeler 38

2.2.2. Avrupa Birliği'nin Arktik Denizi'ne Yönelik Değerlendirmeleri.....	40
2.2.3. Artık Konseyi Tarafından Yapılan Hukuki Değerlendirmeler.....	42
2.2.4. Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı'nın Arktik Denizine Yönelik Politikaları	45
2.3. Sürdürülebilir Bir Kalkınma Perspektifi Çerçevesinde Devletlerin Arktik Denizi'ndeki Petrol ve Doğal Gaz Faaliyetlerine Yönelik Hukuksal Düzenlemeleri	47
2.3.1. Kıyı Devletlerinin Petrol ve Doğal gaz Faaliyetlerine Yönelik Düzenlemeleri.....	47
2.3.2. Bölge Dışı Devletlerin Arktik Denizi'ne Yönelik Düzenlemeleri	60
2.4. Arktik Açık Deniz Alanlarındaki Petrol ve Doğal gaz Faaliyetlerine İlişkin Hukuki Durum	66
3. ARKTİK DENİZİ'NE KİYISI OLAN DEVLETLERİN PETROL VE DOĞAL GAZ KAYNAKLARININ KULLANIMI SONUCUNDA MEYDANA GELECEK OLAN MUHTEMEL RİSKLERE YÖNELİK ÇEVRESEL SORUMLULUKLARI VE YEREL HALKIN HAKLARI	
3.1. Kıyı Devletlerinin Kaynakları Kullanma Hakkı ve Çevresel Sorumlulukları	69
3.1.1. Kıyı Devletlerinin Kaynakları Kullanma Hakkı.....	69
3.1.2. Kıyı Devletlerinin Çevresel Sorumlulukları.....	71
3.2. Arktik Denizi'ndeki Petrol ve Doğal gaz Faaliyetlerinin Getirdiği Muhtemel Riskler	74
3.3. Arktik Bölgesi'nde Yaşayan Yerek Halkların Petrol ve Doğal gaz Kaynakları Üzerindeki Hakları	77
3.3.1. Uluslararası İnsan Hakları Bağlamında Yerel Halk ve Yaşamları	77
3.1.1. Yerel Halkların Arktik Bölgesi'ndeki Petrol ve Doğal gaz Kaynakları Üzerindeki Hakları	80
3.4. Petrol ve Gaz Rezervleri Nedeniyle Gelecekte Arktik Bölgesi'nde Meydana Gelebilecek Değişimler.....	84
3.5. Türkiye'nin Arktik Bölgesi'ne Yönelik Yaklaşımları	88
SONUÇ	91
KAYNAKÇA.....	94

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÇKO	: Arktik Çevresini Koruma Organizasyonu
ADGŞ	: Alaska Doğal gaz Geliştirme Şirketleri
ADHR	: Arctic Human Development Report
AKEB	: Avrupa Komisyonu Enerji Birliği
AMAP	: Arctic Monitoring and Assessment Programme
AMSA	: Arctic Marine Shipping Assessment
AP	: Avrupa Parlamentosu
ARSBS	: Arktik Slope Bölgesel Şirketi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMDHS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
CLCS	: Commission on the Limits of the Continental Shelf
EU	: European Union
IASC	: The International Arctic Science Committee
ILO	: International Labor Organization
KAY	: Kore'nin Artık Yolculuğu
MEB	: Münhasır Ekonomik Bölge
MKK	: Maden Kaynakları Kanunu
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
PAME	: Protection of the Arctic Marine Environment
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
UDAD	: Uluslararası Daimî Adalet Divanı

UDO	: Uluslararası Deniz Organizasyonu
UKBP	: Ulusal Kutup Bilimi Programı
UNEP	: United Nations Environmental Program
USGS	: Ulusal Jeolojik Araştırmalar Kurulu
v.d.	: Ve Diğerleri

GİRİŞ

İklim değişimi, 21. yüzyılın en önemli sorunları arasında yer almaktadır. Dünyadaki sıcaklık oranının artması neticesinde kutuplardaki buzul oranlarının gün geçtikçe azalması canlıların yaşam alanlarında ve devletlerin politikalarını şekillendirmesinde etkili olmaktadır. Arktik Bölgesi de dünyada yaşanan iklim değişiminden en fazla etkilenen alanların başında yer almaktadır. Arktik Bölgesi'nin maruz kaldığı bu değişiklik, birden fazla değişimi de beraberinde getirmektedir. Özellikle eriyen buzulların neticesinde yeni deniz yolunun ortaya çıkması ile petrol ve doğal gaz kaynaklarına erişimin kolaylaşması, Arktik Bölgesi'ni jeopolitik değişimin yanında sosyolojik ve ekonomik anlamda da değişime zorlamaktadır. Dünyadaki petrol ve doğal gaz arzının yükselmesi, Bölge'deki rekabeti gün geçtikçe artırmaktadır. Kıyı devletlerinin yanında Bölge dışı devletlerin de Arktik Bölgesi'ne yatırım yapmaya başlaması, söz konusu rekabetin artacağına dair örneklerden biridir.

Arktik Bölgesi'nde yaşanan değişimler hem kıyı hem de Bölge dışı devletlerinin politikalarını zaman zaman değiştirdikleri ve ortaya çıkan veya çıkma ihtimali olan sorunlara karşı çözüm arayışına girdikleri görülmektedir. Ayrıca Bölge dışı devletlerin de Arktik Bölgesi'nde yer alan kaynakların çıkarılmasına yönelik etkin olma çabaları, kıyı devletlerinin yeni uyuşmazlıklarla yüz yüze geleceğinin işaretidir. Her ne kadar teknolojik gelişim ve bilimsel araştırmalar eskiye oranla ileri bir seviyede olsa da denizler devletler açısından hala vazgeçilmez bir alandır. Söz konusu uyuşmazlıklar ekonomik yatırımlar, egemenlik yetkisinin kullanılması, enerji güvenliği ve açık deniz alanlarında yer alan kaynakların kullanılması gibi farklı alanlara yönelik olabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı ise Arktik Deniz tabanında yer alan petrol ve gaz kaynaklarının çıkarılmasına ve kullanılmasına yönelik ulusal ve uluslararası hukuk kurallarının incelenmesidir. Arktik Denizi'ne kıyısı olan Norveç, Danimarka, Rusya, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kanada'nın petrol ve gaz düzenlemelerinin yanı sıra, Bölge dışı devletlerden Çin, Japonya ve Güney Kore'nin de Bölge'ye yönelik politikalarına ve faaliyetlerine yer verilmiştir. Bu çerçevede her ne kadar Arktik Bölgesi'ndeki petrol ve doğal gaz kaynaklarına yönelik hukuki düzenlemeler temel

alınrsa da Bölge'nin coğrafi ve beşerî yapısıyla beraber kıyı devletleri arasındaki sınır uyumsuzlukları ile devletlerin hak ve sorumlulukları da incelenecektir.

Çalışmanın birinci bölümünde, öncelikle Arktik Bölgesi'nin coğrafi ve beşerî yapısı incelenmiş olup, akabinde uluslararası hukuk alanındaki önemine değinilmiştir. Ardından Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (*BMDHS*) çerçevesinde deniz alanları ile sınır uyumsuzluklarından kaynaklanan sorunlar ve ilgili sorunlar neticesinde imzalanmış olan sözleşmeler, petrol ve doğal gaz sorunları kapsamında ele alınmıştır. Arktik Bölgesi'nde kıyı devletlerinin bulunması, Antartika kıyısına nazaran hem sınır tanımlamalarında hem de olası uyumsuzlıklardaki sorun çözme yöntemlerinde farklılıklar meydana getirmektedir. Bu nedenle çalışmada ele alınan konular ulusal, bölgesel ve uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, temel olarak kıyı devletlerinin petrol ve doğal gaz faaliyetlerine yönelik ulusal hukuk yanında, uluslararası hukuktan kaynaklanan düzenlemelere yer verilmiştir. Bu bölümde kıyı devletlerinden Rusya, ABD, Norveç, Danimarka ve Kanada ile Bölge'ye kıyısı olmayan Doğu Asya devletlerinden Çin, Güney Kore ve Japonya'nın Bölge'de yer alan petrol ve doğal gaz kaynaklarına yönelik düzenlemelerinin yanı sıra güncel faaliyetleri ile bilimsel çalışmalarına da yer verilmiştir. Bununla beraber Arktik Açık Deniz alanlarına uygulanacak uluslararası hukuk kurallarına da değinilmiştir.

Üçüncü ve son bölüme gelindiğinde, ilk aşamada devletlerin petrol ve doğal gaz kaynakları üzerindeki hakları ile çevresel sorumluluklar ve muhtemel riskler incelenecektir. Ardından yerel halkların yaşam alanları ve söz konusu kaynaklar üzerindeki hakları ile gelecekte Arktik Bölgesi'ni bekleyen olası politik, ekonomik ve çevresel değişimler ele alınacaktır. Son olarak, her ne kadar kısıtlı bir politikası olsa da Türkiye'nin Arktik Bölgesi'ne olan ilgisi kısaca ele alınacaktır.

1. ARKTİK BÖLGESİ'NE GENEL BİR BAKIŞ

1.1.Arktik Bölgesi'nin Coğrafi ve Beşerî Olarak Görümü

1.1.1. Arktik Bölgesi'nin Coğrafi Olarak Görünümü

Arktik Bölgesi, küresel ısınmadan en çok etkilenen alanların başında yer almaktadır. Buzulların erimesi nedeniyle oluşan yeni su yolları, Bölge'ye geçmişten bu yana en hareketli zamanlarını yaşatmaktadır. Söz konusu hareketliliğin beraberinde getirdiği risk ve avantajlar bulunmaktadır¹. Bölge'deki iklim değişikliği, Bölge'nin fiziki yapısını ve canlı yaşamını ciddi anlamda etkilemeye başlamasının yanında Bölge'de güvenlik sorunlarının yaşanmasına da neden olmaktadır². Arktik kelimesi, Yunanca “*Arktikos*” kelimesinden gelmektedir. Arktikos kelimesi, “*Büyük Ayı Ülkesi*” anlamında kullanılmıştır³. Kelime anlamına yönelik bilim adamları ve politikacılar tarafından farklı yorumlar yapıldığı için Bölge'nin sınırlarının nereden başlayıp nerede sona erdiğine dair tartışmalar devam etmektedir⁴.

Arktik Denizi, 14,05 km²'lik alandan oluşan ve çevresinde geniş kara parçalarıyla çevreli olan bir bölgeyi ifade etmektedir. Birden fazla küçük alanlardan meydana gelmekle beraber, küçük ve büyük buz parçaları ile buz dağlarından oluşmaktadır⁵. Arktik Bölgesi'nin resmi tanımı ABD tarafından 2019'da yapılmış ve “*Arktik'in Kuzey Kutup Dairesinin kuzey kısmında kalan devletler ile yabancı topraklar ve [Alaska'daki] Porcupine, Yukon ve Kuskokwim Nehirlerinin oluşturduğu sınırın kuzey ve batısındaki tüm Birleşik Devletler toprakları; Arktik Okyanusu, Beaufort, Bering ve Chukchi Denizleri dâhil olmak üzere tüm bitişik denizler ve*

¹ A. T.W. Allen ve C.T. Whitman ve E. Brimmer ve A. Schemmann, “Arctic Imperatives: Reinforcing U.S. Strategy on America's Fourth Coast” *Council on Foreign Relations*, Independent Task Force Report No: 75, 2017, s. 5-8.

² K. Ekaterina, “The Geopolitics of a Changing Arctic”, *Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI Background Paper*, Aralık 2019, s. 1-2.

³ I. Georgescu, “Arctic Geopolitics-Time For A New Regime”, Yüksek Lisans Tezi, *Institut Europeen Des Hautes Etudes Internationales- University of Cambridge*, Cambridge, 2010 s. 15.

⁴ M. Heikkilä ve M. Laukkannen, “The Arctic Calls- Finland, The European Union and The Arctic Region”, *Arctic Centre University of Lapland-Europe Information Ministry for Foreign Affairs*, 2013, s. 10.

⁵ B. Sas, “Arctic Ocean Oil Rights: International Law and Sovereign Title”, Doktora Tezi, *Faculty of Law- University of Sydney*, Sidney, 2016, s. 18.

Aleutian zinciri” şeklinde tanımlanmıştır⁶. Ancak Arktik Bölgesi hakkında yapılan tanımlar, çevre koşulların yarattığı sınır farklılıkları ile sosyal alanda yaşanan değişimlerden dolayı zamanla farklı tanımların yapılmasına neden olabilmektedir. Örneğin, Arktik Konseyi’ne bağlı Arktik İzleme Değerlendirme Programı (*Arctic Monitoring and Assessment Programme-AMAP*) tarafından yapılmış olan bir değerlendirmeye göre Arktik Bölgesi Asya’nın 62° enlemi ile ABD’nin kuzeyinde yer alan 60° enleminin kuzey kesimini kapsamaktadır⁷.

Genel olarak Arktik Bölgesi’ne baktığımızda;

- Bölge’de, Kuzey Kutup Dairesi’nden (66°33’N) kaynaklı olarak kışın en az bir gün güneş ışınları hiç alınamayıp tüm gün karanlıkken, yazın da en az bir gün güneşin batmadığı günler yaşanmaktadır.
- Yıllık sıcaklık değerlerine bağlı olarak Arktik Bölgesi’nin sıcaklığı genel olarak +10 C’nin altında olur.
- Genellikle iğne yapraklı ağaçlar ve tundralardan oluşan ormanlar bulunmaktadır.
- Buz seviyesi sıcaklık değerlerinden kaynaklı olarak Şubat ve Mart’ta en yüksek seviyede iken Eylül ayında ise en düşük seviyeye gerilemektedir⁸.

Küresel ısınmanın etkisiyle kar, buz ile donmuş toprakların üzerindeki buzların erimesi ve azalması hem flora hem de fauna alanlarını ciddi bir şekilde etkilemektedir. Bölge’deki biyoçeşitliliğin olumsuz bir şekilde etkilenmesi, doğrudan veya dolaylı olarak yerli halkı etkilemekte ve halkın endüstriyel ile kültürel faaliyetlerini sürdürmesini zorlaştırmaktadır. Buzulların azalması neticesinde buz tabakalarının incilmesi, yer altı kaynaklarına erişimi kolaylaştırmasının yanında Asya ile Avrupa arasındaki deniz ulaşımı mesafesinin de azalmasına neden olacaktır⁹. Güncel

⁶ The United States Coast Guard, *Arctic Strategic Outlook*, April 2019, Washington, s. 11-12 https://www.uscg.mil/Portals/0/Images/arctic/Arctic_Strategy_Book_APR_2019.pdf, E.T. 07.10.2023.

⁷ L. Hislop, “The Contribution of Space Technologies to Arctic Policy Priorite”, *Polar View*, 2012,s.7.https://www.researchgate.net/publication/317339461_The_Contribution_of_Space_Technologies_to_Arctic_Policy_Priorities, E.T. 07.10.2023.

⁸ Arctic Centre, “*The Arctic Region: What and Where is the Arctic?*”, <https://www.arcticcentre.org/EN/arcticregion>, E.T:07.10.2023.

⁹ Government of Sweden, “*Sweden’s Strategy for the Arctic Region*”, Ministry for Foreign Affairs-Department for Eastern Europe and Central Asia, Stockholm, Sweden, 2011,

araştırmalara göre, son otuz yıllık süreçte Bölge'deki buzulların yarı yarıya azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca 2040 yılından sonraki süreçlerde, Bölge'deki buzulların yaz aylarında tamamen eriyeceği tahmin edilmektedir¹⁰.

1.1.2. Arktik Bölgesi'nin Beşerî Olarak Görünümü

Kuzey Kutbu'nu ilk ziyaret eden ve yazılı eser bırakan Avrupalı'nın Yunanlı Pytheas olduğu bilinmektedir. Yaklaşık 1.000 yıl kadar önce yaptığı keşifte Norveç, Grönland, Baffin Adası gibi yerleri keşfetmiştir¹¹. Phtheas'ın Kuzey Bölgesi'nde yaptığı keşifler sonucunda yazdığı kitap her ne kadar hala bulunamamış olsa da kendisinden sonra gelen coğrafyacıların kitaplarında yapılan atıftan dolayı, burayı ilk keşfeden kişinin Phtheas olduğu düşünülmektedir¹². Ancak Arktik Bölgesi'ne dair en büyük keşifler ve yatırımlar Rusya ile Norveç tarafından yapılmıştır¹³. Norveç tarafından Bölge'ye dair ilk keşif, 1827 yılında jeolog Baltazar Mathias Keilhau tarafından yapılmıştır. Baltazar, altı hafta sürecek olan bu keşif gezisinde Ayı Adası (*Bjørnøya*) ve Spitsbergen'i ziyaret etmiştir. Norveç, Baltazar'ın keşfinden 50 yıl sonra bilimsel araştırma amacıyla ikinci seferini düzenleyecektir¹⁴. Arktik Bölgesi'ne dair yapılan keşifler ve çalışmalar Rusya tarihi açısından da en önemli gelişmelerden biri olmakla beraber Sovyet Rusya döneminde Bölge'ye yönelik ilk keşifler 1648 yılında

<https://www.government.se/contentassets/85de9103bbbe4373b55eddd7f71608da/swedens-strategy-for-the-arctic-region.pdf>, E.T.07.10.2023.

¹⁰ The Economist, 29 Nisan 2017, *The Arctic as it is known today is almost certainly gone*, <https://www.economist.com/leaders/2017/04/29/the-arctic-as-it-is-known-today-is-almost-certainly-gone>

utm_medium=cpc.adword.pdveutm_source=googleveppccampaignID=18151738051veppcadID=veutm_campaign=a.22brand_pmaxveutm_content=conversion.direct-response.anonymousvegad_source=1vegclid=CjwKCAjwseSoBhBXEiwA9iZtxr5F2TUEGmfqRWvfSErjOoToie87gaKEvrILIF4sL8uAPfj1j0YeNhoCCK4QAvD_BwEvegclsrc=aw.ds, E.T.07.10.2023.

¹¹ Georgescu, a.g.e.- s. 15-18.

¹² N. Kampouris, *The First Ancient Greek to Reach Britain and the Arctic*, Greek Reporter, 2 Temmuz 2023, <https://greekreporter.com/2023/07/02/pytheas-of-massalia-the-first-greek-to-reach-britain-and-the-arctic/#:~:text=Pytheas%20of%20Massalia%2C%20a%20geographer,but%20also%20the%20Arctic%20Circle>, E.T.27.01.2024.

¹³ Georgescu, a.g.e. s. 15-18.

¹⁴ T. O. Vorren, "Norway in the Arctic", *Explore North-An Explorer's North Guide to the North*, https://explorenorth.com/articles/norway_in_the_arctic.html, E.T.10.02.2024.

başlamıştır. Özellikle 18. yüzyılda, Bölge'deki keşiflerini arttırarak Bering Boğazı ve Alaska gibi stratejik yerleri işgal etmiş ve kontrol altına almıştır¹⁵.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın (*United Nations Environmental Program-UNEP*) 5 Mayıs 2010 tarihinde yaptığı bir araştırmaya göre, Arktik Bölgesi'nin yerleşim alanlarına sahip yerlerde ortalama dört milyon insan yaşamaktadır. Grönland ve Kanada'nın Kuzey Bölgesi haricinde, yerli halkların az sayıda olduğu bilinmektedir. Ayrıca UNEP tarafından yayınlanan yazıda, yerli halklar şu şekilde sıralanmıştır;

- Samiler olarak bilinen Kuzey Avrupa'da yer alan halk topluluğu ortalama 100.000 civarında bir sayıya sahiptir.
- Rusya'nın yerli halk sayısı diğer yerlere nazaran daha fazla bir sayıya sahiptir. Evenk, Nenets ve Orok gibi 44 yerli halklardan oluşan toplamda 250.000 kişinin yaşadığı tahmin edilmektedir.
- Kanada'nın Nanavut Bölgesi'nde yaşayan ve daha çok Eskimo olarak isimlendirilen yerli halklardan oluşan ortalama 42.000 kişi yaşamaktadır.
- Alaska'nın yerlileri olarak ifade edilen Yupiik, Inupiat, Aleut, Athabaskan, Tlingit, Haida ve Tsimshian halkları Alaska Bölgesi'nin ortalama %15'lik bir nüfusunu meydana getirmektedir. Alaska'da yaşayan halkların 20 farklı dil konuştuğu bilinmektedir¹⁶.

Amerikan Kongre Araştırma Servisinin (*Congressional Research Service-CRS*) 5 Temmuz 2023 tarihinde yayınlamış olduğu araştırma sonucunda ise Kuzey Kutbu'nda şu anda dört milyondan fazla insanın yaşadığı ve buradaki nüfusun dünya ortalamasının %0.05'lik kısmını oluşturduğu belirtmiştir. Söz konusu nüfusun yaklaşık yarısı Rusya'da yaşamaktadır. Dört milyonluk nüfusun yalnızca 1/8'lik kısmın yerli halkı oluşturduğu söylenmektedir¹⁷. Başka bir araştırmaya göre, Rusya'da yer alan ve çoğunluğunu Dolga, Sami, Evenk gibi topluluklardan oluşan 40 farklı

¹⁵ V. Zenzinov, "The Soviet Arctic", *The Russian Review*, Vol. 3, No. 2, İlkbahar, 1944, s. 65–66.

¹⁶ Georgescu, a.g.e., s. 20-21.

¹⁷ United States Government Congressional Research Service, 5 Temmuz 2023, *Changes in the arctic: background and issues for congress*, s. 5, <https://sgp.fas.org/crs/misc/R41153.pdf>, E.T.13.10.2023.

ıktan oluşan toplamda 2,5 milyon insan yaşamaktadır¹⁸. Arktik Bölgesi'ndeki nüfusu araştıran Arktik İnsani Geliştirme Raporu'na (*Arctic Human Development Report-ADHR*) göre ise Bölge'de benzer bir insan topluluğu bulunmakta ve nüfusun tamamı “*Arktik Sekizi*” olarak nitelendirilen devletlerde yaşamaktadır¹⁹.

1.2.Arktik Denizi'nde Yer Alan Bölgeler

Hans Adası

Hans Adası, Nares Boğazı'nın Kennedy Kanalı kesiminde Ellesmere Adası ile Grönland'ın kuzeybatısında yaklaşık 1,3 km uzunluğunda olan küçük bir Ada olarak tanımlanmaktadır²⁰. Ada, genel olarak kayalıklardan oluşmakta ve bitki örtüsü bulunmamaktadır. Ayrıca yılın büyük bir bölümünde buzların ve sert kış koşullarının etkili olmasından dolayı yerleşik bir yaşam bulunmamaktadır²¹. Ada ilk kez 1871 yılında keşfedilmiştir. Ada'ya her ne kadar 1874 yılında ABD tarafından Hans ismi verilmiş olsa da resmi olarak 1950 yılında Kanada tarafından Hans olarak ilan edilmiştir²².

Hans Adası'na yönelik uyuşmazlığa bakıldığında, İngiltere'nin 1880 yılında Kuzey Amerika'nın Grönland Adası haricindeki Arktik Bölgesi'nde kalan adaları Kanada'ya devretmesi yatmaktadır. 1880'li yıllarda daha çok 16. yüzyıla ait haritalarının kullanılması nedeniyle Hans Adası'nın devri açıkça yapılamamıştır. Ayrıca Ada uzun yıllar boyunca tanınmadığı için, Ada'nın egemenliğine dair belirsizlikler bu süreçte devam etmiştir²³. Ancak 5 Nisan 1933 tarihinde Uluslararası Daimî Adalet Divanı (*UDAD*) tarafından Ada'nın Grönland'a ait olduğu ilan

¹⁸ The Russian Federation, *Arctic Council*, 15 Şubat 2023, <https://arctic-council.org/en/about/states/russian-federation/>, E.T.13.10.2023.

¹⁹ Arctic Centre, *Arctic indigenous peoples*, 15 Şubat 2023, <https://www.arcticcentre.org/EN/arcticregion/Arctic-Indigenous-Peoples>, E.T. 17.10.2023.

²⁰ D. H. Gray, Canada's Unresolved Maritime Boundaries. *International Boundary and Security Bulletin* 61, 1997, s. 68–69.

²¹ N. M. Hornackova, Hans Island Case; A Territorial Dispute in the Arctic, Yüksek Lisans Tezi, *Aalborg University-Development and International Relations*, Aalborg, 2018, s. 33.

²² Gray, a.g.e. s. 69.

²³ A. Dickey, “The Whisky War: History's Most Polite Territorial Conflict”, *Sandbox*, September 30 2021, <https://www.sandboxx.us/news/the-whisky-war-historys-most-polite-territorial-conflict/> E.T. 25.02.2024.

edilmiştir²⁴. UDAD ilgili karardan birkaç yıl sonra feshedilerek yerini Birleşmiş Milletler'e (BM) bırakınca, 5 Nisan 1933 tarihli kararın da feshedildiği kabul edilmiş ve Hans Adası'na yönelik belirsizlik o dönem için yeniden gündeme gelmiştir²⁵.

Hans Adası üzerindeki egemenliğe yönelik anlaşmazlık 1973 yılında Kanada ile Danimarka arasındaki kıta sahanlığının belirlenmesi esnasında tekrar ortaya çıkmıştır. Danimarka Krallığı'nın Grönland ve Ellesmere Adaları'na yönelik kıta sahanlığını sınırlandırma faaliyetleri, iki devlet arasında anlaşmazlığa neden olmuştur. Danimarka, Ada'nın Grönland'a doğal yollarla bağlı ve buranın bir parçası olduğunu iddia etmiş, Kanada ise Kuzey Amerika'ya bağlı olduğunu savunmuştur²⁶. Kanadalı araştırmacılara göre, Kanada'nın bu Bölge üzerindeki egemenlik iddiasında ısrarlı olmasının esas nedeni Kuzey Kutbu'nda var olan egemenliğini sürdürme çabası ve karşılaşılabilecek olan sorunlara karşı egemenlik hakkını kullanma isteğidir. Ancak Ada'nın Danimarka'ya ait olduğunu kabul etmesi durumunda Ada üzerindeki tüm haklarını kaybedecek ve egemenlik hakkına dayalı gücü de azalacaktır²⁷. İki devlet arasındaki sınır uyuşmazlıklarının çözümü için 1973 yılında sözleşme imzalanmıştır²⁸. İlgili Sözleşme'de, devletler arasındaki sınır Davis Boğazı'nın 200 m sonrasındaki sınırlarının birleştiği Baffin Körfezi'nden Lincoln Denizi'ne kadar olan kesimi kapsayacağı konusunda anlaşma sağlanmıştır. Sözleşme'de, Hans Adası'ndaki uyuşmazlığın daha sonra yapılacak araştırmalar sonucunda tekrar ele alınacağı ifade edilmiş ve kesin bir çözüme ulaşılmamıştır²⁹.

²⁴ Legal Status of Eastern Greenland-Permanent Court of International Justice, 5 Nisan 1933, <https://jsumundi.com/en/document/pdf/decision/en-legal-status-of-eastern-greenland-judgment-wednesday-5th-april-1933>, s. 75, E. T. 25.02.2024.

²⁵ Dickey, a.g.e.

²⁶ P. W. Lackenbauer ve R. L. Nielsen, "Close Like-Minded Partners Committed to Democratic Principles: Settling the Hans Island/Tartupaluk Territorial Dispute", *Arctic Yearbook* 2022, s. 2-4.

²⁷ R. Dufresne, "Canada's Legal Claims Over Arctic Territory and Water", *Law And Government Division*, 6 Aralık 2007, s. 5-6, https://library.arcticportal.org/1609/1/canada_territory_and_water_claims.pdf.

²⁸ Agreement Relating To The Delimitation Of The Continental Shelf Between Greenland and Canada (with annexes). Signed at Ottawa on 17 Aralık 1973 <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20950/volume-950-I-13550-English.pdf>, E.T.17.10.2023.

²⁹ H. C. Schofield ve A. Østhagen, "An Ocean Apart? Maritime Boundary Agreements And Disputes In The Arctic Ocean", *The Polar Journal* 2021, VOL. 11, NO. 2, s. 324-325.

Hans Adası'nın yer aldığı Nares Boğazı, 35 km genişliğine sahip olması³⁰ ve BMDHS'nin 3. maddesinde yer alan her devletin esas hatlardan itibaren karasularının 12 deniz miline kadar sınır belirleme hakkının bulunması³¹, Ada'nın hem Kanada hem de Danimarka devletine ait olduğu yorumlarının yapılmasına neden olmaktadır³². Ancak Rusya'nın Ukrayna işgalinden sonra meydana gelen siyasi değişimler ve bunun neticesinde Kuzey Avrupa Devletleri'ne yönelik güvenlik meselelerinin ortaya çıkması, iki devlet arasındaki uyuşmazlığın çözülmesi için yeni adımların atılmasına neden olmuştur. Kanada tarafından 2022 yılında yayınlanan bildiride, Hans Adası'ndaki egemenliğe dair olan uyuşmazlığın çözüldüğü ve çözüm esnasında Nunavut ve Kalaallit Nunaat (*Grönland*) İnuitleri'nin de fikirlerinin alındığı belirtilmiştir. Sözleşme'nin uzun süren görüşmeler neticesinde imzalandığı ve hem ulusal hem de uluslararası hukuka uygun olduğu belirtilmiştir³³. İlgili Sözleşme Kanada, Danimarka ve Grönland arasında Ottawa'da imzalanmış ve 1,3 km'lik alanı kapsayan Ada'da, sınırın kuzey ve güney arasındaki bir çizgiden oluşacağı ifade edilmiştir³⁴.

Svalbard Takımadaları

Svalbard Takımadaları, Noveç'in kuzey bölgesinde yer almaktadır³⁵. Takımada'nın orijinal ismi "*Spitsbergen*" olsa da sonrasında "*Svalbard*" şeklinde değiştirilmiştir Takımada'nın yarısı fiyort ile buz dağlarından oluşmakla beraber turistik faaliyetler ve bilimsel çalışmalara da ev sahipliği yapmaktadır. Svalbard Takımadaları'nda yer alan maden kaynaklarına yönelik faaliyetlerin birden çok devlet

³⁰ A. MünchowveH. MellingveK. K. Falkner, "An Observational Estimate of Volume and Freshwater Flux Leaving the Arctic Ocean through Nares Strait", *Münchow Et Al.*, November 2006, Volume 36, s.2036.

³¹ S. Kuran, "Sözleşmesi Uluslararası Deniz Hukuku", Beta Yayınları, Ekim 2022, BMDHS m. 3, s.414.

³² G. Baldacchino, "Solution Protocols to Festering Island Disputes", *Routledge*, 2017. s.230, Hornackova, a.g.e., s. 34-35.

³³ Government of Canada,"*Canada And The Kingdom Of Denmark, Together With Greenland, Reach Historic Agreement On Long-Standing Boundary Disputes*", <https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2022/06/canada-and-the-kingdom-of-denmark-together-with-greenland-reach-historic-agreement-on-long-standing-boundary-disputes.html>, E.T.14.10.2023.

³⁴ A. Burke ve R. Raycraft , "Canada and Denmark sign deal to divide uninhabited Arctic island", *CBC News*, 13 Haziran 2022, <https://www.cbc.ca/news/politics/canada-denmark-reach-hans-island-deal-after-50-year-dispute-1.6487325>, E.T.14.10.2023.

³⁵ K. Offerdal, "The 1920 Svalbard Treaty", *Center for Strategic and International Studies (CSIS,2016)*, s.13.

tarafından gerçekleştirilmesi, Bölge’de yeni bir yönetim anlayışı ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bölge’deki egemenlik hususunda 1920 yılında Paris’te imzalanan Svalbard Sözleşmesi’nin hükümleri geçerlidir³⁶. İlgili Sözleşme’de üç seçeneğin değerlendirildiği görülmektedir: Birincisi Terra Nullius (*sahipsiz toprak*) konumunun korunması, ikincisi Norveç, İsveç ve Rusya’dan oluşan bir komisyona bağlı olmak şartıyla Norveç egemenliğinin tanınması ve son olarak da diğer devletlerin Ada’daki ekonomik faaliyetlerine erişim hakkının belirlenmesidir. Sözleşme 1920 yılında imzalanmış ve beş yıl sonra yürürlüğe girmiştir³⁷. Günümüzde ilgili Sözleşme’ye taraf 45 devlet bulunmaktadır³⁸.

İkinci Dünya Savaşı’na kadarki sürece baktığımızda, Sovyet Rusya’nın Svalbard’a dair ekonomik çıkarları dışında aktif bir siyaset yürüttüğü görülmemiştir. Sovyetlerin Sözleşme’yi imzalama sürecine kadar Norveç ve Bölge halkı ile aktif iletişimi çok azdır³⁹. Soğuk Savaş geriliminin tırmandığı evrede, BMDHS görüşmeleri devam etmiş ve Norveç 16 Kasım 1994 tarihinde Sözleşme’yi imzalanmıştır. Norveç, Sözleşme’ye ve Arktik kıyı devleti olma hakkına dayanarak Svalbard Bölgesi’nde Münhasır Ekonomik Bölge (*MEB*) alanını 200 mil olarak belirlemiştir. Ancak Norveç’in ekonomik çıkarlarını öne sürerek Adalar üzerindeki egemenliğini pekiştirme girişimleri, Rusya tarafından Sözleşme’nin 9. Maddesine dayanılarak itiraz edilecektir. Rusya’nın ilgili maddeye dayanmasının temelinde Norveç’e ait silahlı sahil güvenlik görevlilerinin yer alıyor olmasıdır⁴⁰. Rusya ve Norveç arasındaki Svalbard Bölgesi’ne dair uyuşmazlıklar, Ukrayna’nın işgalinden sonra tekrardan gündeme gelmiştir. Enerji alanındaki ihtiyacın artması ve buzulların erimesi neticesinde erişime açık hale gelen yeni alanlara yönelik her iki ülkenin de petrol ve doğal gaz

³⁶ M. Byers, “*International Law And The Arctic*”, Cambridge University Press, 2013, s. 17.

³⁷ Tübitak, “SvalbardAnlaşması”, https://mam.tubitak.gov.tr/sites/images/ke_mam/svalbard_treaty-_svalbard_anlasmasi-final.pdf, E.T.15.10.2023.

³⁸ B. Küçüksağnak, “Kuzey Kutbu ve Svalbard Antlaşmasının Türkiye İçin Önemi”, *Deniz Kartalı*, 30 Mart 2018, <https://denizkartali.com/kuzey-kutbu-ve-svalbard-adalarinin-turkiye-icin-onemi/>, E.T.15.10.2023.

³⁹ Offerdal, a.g.e, s.15-16.

⁴⁰ Offerdal, a.g.e s. 16-17.

arama çalışmalarını hızlandırması, gerilimi daha da arttırmış ve Rusya, Oslo'yu Adalar'a erişimi kısıtladığı gerekçesiyle suçlamıştır⁴¹.

Adalara yönelik derin ilgisi olan bir diğer devlet ise Çin'dir. Çin, Svalbard Sözleşmesi'nin düzenlenmesi aşamasına dahil olmamış ve 1925 yılında Fransa'nın özel daveti üzerine sözleşmeye taraf olmuştur. Ancak Çin'in kendi iç politikasında yer alan sorunlar nedeniyle Sözleşme'ye gereken önemi vermemiştir. 1991 yılından sonraki süreçlerde, Svalbard Bölgesi'ne ilgisi yeniden başlamış ve Batı'ya bu hususlar için araştırmacılar gönderilmiştir⁴². Çinli araştırmacı Dengyi Gao⁴³ tarafından Arktik Bölgesi'ne gerçekleştirilmiş ziyaret esnasında Svalbard Adaları incelenmiştir. 1995 yılında Arktik Bölgesi'ndeki çalışmalarda aktif rol oynamak için Uluslararası Arktik Bilim Kurulu'na (*The International Arctic Science Committee-IASC*) üyelik başvurusu yapılmış ve 1996 yılında talebi kabul edilmiştir⁴⁴. Ayrıca Çin'li araştırmacıların 2000'li yılların başından itibaren yayınlamış olduğu bildirilerde, Arktik Bölgesi'ne yönelik bilimsel araştırmaların yapılacağı ifade edilmektedir⁴⁵.

Sverdrup Adaları

Prens Patrick, Mackenzie King, Ellef Ringnes ve Amund Ringnes Adaları ile birkaç küçük adadan oluşan bu Bölge'nin yıllık ortalama sıcaklığı -18°C derecedir. Bölge'nin yüksek hidrokarbon kaynaklarına sahip olduğu bilinmektedir⁴⁶. Dönemin kutup keşifleri ile ünlü Nansene tarafından yapılan keşiflerin birinde, Arktik Bölgesi'nin Asya ile Avrupa kıtasındaki kısmın düşünülenden daha geniş olduğu

⁴¹ S. Hedlund, "Norway and Russia Clash Over Svalbard", GIS, 30 Ağustos 2021, <https://www.gisreportsonline.com/r/norway-russia/>, E.T.21.10.2023.

⁴² L. Nengye, "China and One Hundred Years of The Svalbard Treaty: Past, Present and Future", *Marine Policy*, Sayı 12, 4 Şubat 2021, s.2

⁴³ Dengyi Gao, Çin Bilimler Akademisi Atmosfer Fiziği Enstitüsü ve Çin Yilite-Morning Arktik Bilimsel Keşif ve Araştırma Ekibinde çalışmalar yürütmüş bir bilim adamıdır. Çin'in 2000'li yılların başında Arktik yönelik olarak yapacağı çalışmalara aktif olarak katılım sağlayacaktır. Bknz: https://www.edu.cn/english/R_D/news/2001/200111/200603/t20060323_18224.shtml, E.T.21.10.2023.

⁴⁴ Nengye, a.g.e., s.2.

⁴⁵ Xinhua News Agency, China to Set up First Arctic Research Station, 6 Haziran, 2002, <http://www.china.org.cn/english/MATERIAL/33902.htm>, E.T.25.02.2024.

⁴⁶ Ecological Framework of Canada, Sverdrup Island Lowland, <http://www.ecozones.ca/english/region/11.html>, E.T. 22.10.2023.

kanısına varmıştır⁴⁷. Nasene ve ekibi tarafından 1898 ile 1902 tarihleri arasında yapılan keşif sonucunda Sverdrup Adaları keşfedilmiş ve Adalar'ın haritası düzenlenmiştir⁴⁸. Norveç, keşif neticesinde bulunan Adalar ile ilgilenmemiş ve Norveç'in bu ilgisizliğini fırsat bilen Kanada, Adalar üzerinde egemenlik kurma yoluna başvurmuştur⁴⁹. Sverdrup Adaları'nın keşfinden 1930 yılına kadar olan süreçte, Adaların, Kanada'nın kuzey sınırı için önemli bir konumda bulunmasından dolayı Kanada açısından iç güvenlik meselesi olarak kabul edilmiştir⁵⁰. Kanada'nın egemenlik girişimleri o dönemde dış politika konusunda İngiltere'ye bağlı olmasından dolayı İngiltere aracılığıyla yapılmıştır. İngiltere ile Norveç arasında yapılan müzakereler neticesinde Adalar Kanada adına satın alınmıştır⁵¹.

Adalar'da yapılan çalışmalar neticesinde yüksek oranda petrol ve doğal gaz miktarlarının olduğu tespit edilmiştir. Adalar'daki petrol ve doğal gaz rezervi, Bölge'deki en önemli yatlardan biridir. Ancak iklim koşulları ve yeryüzü şekillerinden dolayı kaynaklara erişim ve çıkarım olanakları oldukça kısıtlıdır⁵². Adalar'da tespit edilen petrol ve doğal gaz yataklarına yönelik faaliyetler ağırlıklı olarak 1970 ile 1980'li yıllarda gerçekleşmiştir. Arama faaliyetlerinin birçoğu Sverdrup Havzası'nın olduğu yerde yapılmış ve neredeyse açılan her iki kuyunun birinden olumlu sonuç alınmıştır⁵³.

⁴⁷ The Royal Geographical Society, Captain Sverdrup's Expedition to Northern Greenland *The Geographical Journal*, Vol.13, No. 2, Şubat 1899, s.136-137.

⁴⁸ Byers, a.g.e. s. 24.

⁴⁹ Byers, a.g.e.s.26.

⁵⁰ G.W. Smith, "A Historical And Legal Study Of Sovereignty In The Canadian North", *Terrestrial Sovereignty 1870–1939*, P. Whitney Lackenbauer (Ed.), University of Calgary Press, Calgary, 2014, s.295.

⁵¹ Byers, a.g.e. s. 26.

⁵² L. Gang ve H. Jingjing ve B. Guoping ve Z. Kaixun ve Q. Haihua ve W. Ruifeng, "Petroleum Systems And Resource Potential İn Sverdrup Basin", *ArcticPetroleum Geology ve Experiment*, 2023, 45(3), s.474.

⁵³ Government Of Canada, "Nunavut's Shale And Tight Resources", 25 Temmuz 2017, <https://natural-resources.canada.ca/energy/energy-sources-distribution/natural-gas/shale-tight-resources-canada/nunavuts-shale-and-tight-resources/17706>, E.T.28.10.2023.

Grönland Adası

Grönland, dünyanın en büyük adasıdır ve 2/3'ü Kuzey Kutbu Dairesinin içerisinde yer almaktadır. Erik Red tarafından 10. yüzyılda keşfedilmiş ve “Greenland” adı verilmiştir⁵⁴.

Grönland Adası, ilk kez Danimarka tarafından keşfedilmiş ve egemenlik altına alınmıştır. Ancak 1931 yılında Grönland’ın doğu kısmında Norveç tarafından ortaya atılan egemenlik iddiaları, iki devleti karşı karşıya getirmiştir⁵⁵. Norveç’in egemenlik ilanından sonra uyuşmazlık konusu Danimarka tarafından UDAD’na taşınmıştır⁵⁶. Divan tarafından Danimarka lehine karar verilmiştir. İlgili dava, Arktik Bölgesi’nde yer alan bir toprak parçasına yönelik mahkeme tarafından karar verilmiş olan tek davadır. UDAD, kutuplardaki aktif egemenlik faaliyetlerinin diğer toprak parçalarına nazaran daha kısıtlı kullanıldığını belirtmiş ve Danimarka’nın Grönland Adası’nın tamamında egemenlik hakkına sahip olduğuna karar vermiştir. Ancak yargıçlardan Dionisio Anzilotti, Norveç’in iddialarında haklı olduğunu belirterek Divan’ın kararına karşı oy kullanmıştır⁵⁷.

İkinci Dünya Savaşı sürecinde, Danimarka Nazi Almanyası tarafından işgal edilmiş ve Arktik Bölgesi’nin güvenliği tehlikeye girmiştir⁵⁸. Tehlikenin önlenmesi amacıyla ABD ve Danimarka arasında Grönland Savunma Sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşme’ye göre, 1941 yılından İkinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar ki süreçte Ada’nın savunması Danimarka’ya bırakılmıştır⁵⁹. 1953 yılında ise Ada’nın tüm egemenlik hakları Danimarka’ya verilmiştir. Grönland 1979 yılında özerkliğini elde etmiş ve dış işlerinde Danimarka’ya bağlanmıştır⁶⁰. Grönlandlıların %88’i İnuit yerel halkından oluşmaktadır. Her ne kadar Ada’daki dış işleri bakımından Danimarka

⁵⁴ N. Huang, “10 Facts About Greenland”, *Visit Greenland*, <https://visitgreenland.com/articles/10-facts-nellie-huang/>, E.T. 28.10.2023.

⁵⁵ Byers, a.g.e., s.22.

⁵⁶ J. Mundi, “*Permanent Court of International Justice (PJIIC), Legal Status of Eastern Greenland 5 April 1933*”, 19 Ekim 2020, s.75, <https://jsumundi.com/en/document/decision/fr-statut-juridique-du-groenland-oriental-arret-wednesday-5th-april-1933>, E.T. 28.10.2023.

⁵⁷ PJIIC, a.g.e., s.75,

⁵⁸ H. Bregkindridge, “Nazis in Greenland”, *Current History (1916-1940)*, Vol. 51, No. 9, Mayıs 1940, s. 13-14.

⁵⁹ Agreement Relating to Defence of Greenland, <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2284&context=ils>, E.T.28.10.2023.

⁶⁰ Byers, a.g.e., s.23.

Hükümeti'ne bağlı olsa da Ada'nın ileride bağımsızlığını tamamen ilan edeceği tahmin edilmektedir. Ada'nın tam bağımsız bir yönetime kavuşması ihtimalinde ise devlet kuran ilk İnuit Topluluğu olma özelliğine sahip olacaktır⁶¹. Ayrıca Grönlandlı yetkililerden biri, adadaki yerel yönetimin tam bağımsızlık sürecinden uzak olmadığını da ifade etmiştir⁶².

Son olarak Grönland Adası'ndaki petrol ve doğal gaz araştırmalarına baktığımızda ise bunların yalnızca birkaç şirket tarafından yerine getirildiği görülmektedir. ABD'ye bağlı Jeolojik Araştırmalar Kurumunun yapmış olduğu çalışmalara göre Bölge'de potansiyel olarak 17,5 milyar varil petrol ve 148 trilyon fit küp doğal gazın var olabileceğine dair tahminler dile getirilmiştir. Fakat Ada'nın olumsuz iklim koşulları ve yeryüzü şekilleri ile her yere uzak olması, keşif faaliyetlerinin sınırlı bir şekilde yapılmasına neden olmaktadır⁶³.

1.3.Arktik Bölgesi'nin Uluslararası Alanda Sahip Olduğu Önem

Dünyadaki insan nüfusunun hızla artması ve buna paralel olarak artan enerji kaynaklarının hızlı bir şekilde tüketilmesi neticesinde enerjiye olan ihtiyacın artması devletlerin ve petrol şirketlerinin yeni enerji alanlarına yönelmesine neden olmaktadır. Arktik Bölgesi'ndeki yer altı kaynaklarının eriyen buzullar neticesinde erişime açık hale gelmeye başlaması, Bölge'ye olan ilgiyi daha da arttırmaktadır. Şirketlerin de devletlerle bu alanda yarışa girmesi, kıyı devletlerinin Bölge'nin ekonomik ve jeopolitik değişiminden daha fazla faydalanmak istemesi ve yer altı kaynaklarına yönelik faaliyetler neticesinde meydana gelen çevre kirliliklerine karşı çevreci örgütlerin karşı girişimlerde bulunması Bölge'deki rekabetin ve önemin artmasına neden olmaktadır⁶⁴. Bu durum, Bölge'nin yeni bir sömürge merkezi konumuna

⁶¹ Byers, a.g.e., s.24.

⁶² Environment News Service, "Wikileaks Cables: 'Cold Peace' Among Resource-Hungry Arctic Nations," 18.05. 2011 , <https://ens-newswire.com/wikileaks-cables-cold-peace-among-resource-hungry-arctic-nations/> E.T. 29.10.2023.

⁶³ The Associated Press, "Greenland Suspends Oil Exploitation Because of Climate Change", 16 Temmuz 2021, <https://apnews.com/article/europe-business-climate-environment-and-nature-climate-change-6ac3a74848b2cf7c89d18c348b19e3a7>, E.T.29.10.2023.

⁶⁴ G. Can, "Arktika Bölgesindeki Uluslararası Mücadelenin Analizi", Yüksek Lisans Tezi, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara 2023, s.6-8.

gelmesine neden olmaktadır. Batının sömürgecilik faaliyetleri ile gelişmekte olan Asya devletlerinin bu Bölge'ye yönelmesi, Bölge'de siyasi çatışmaların meydana gelmesine ve yeni yol ayrımlarına neden olacağı ifade edilmektedir⁶⁵. Ayrıca Soğuk Savaş döneminden sonra önemi artan Bölge için “Yeni Kuzey” ifadesi de sık sık kullanılmaktadır⁶⁶. Soğuk Savaş dönemi, bölgesel ya da uluslararası ortak bir eylemin devletler tarafından geliştirilmesine engel olmuştur⁶⁷. Özellikle 1980 yılından sonra Bölge önem kazanmaya başlamış ve dönemin iki süper gücü ABD ve Rusya'nın faaliyetlerinden dolayı önemli bir konuma gelmiştir. Öğretide bir görüşe göre, Arktik Bölgesi'nin uluslararası çatışmalardan uzak olduğu düşüncesi petrol ve doğal gaz faaliyetlerinden doğan uyuşmazlıklar nedeniyle artık geçersizdir⁶⁸.

1987 yılında Mihail Gorbaçov, Kola Adası'na bir ziyarette bulunmuş ve bu ziyaret Arktik Bölgesi'ndeki Soğuk Savaşın sona erdirilmesi için atılan adımların başlangıcı sayılmıştır⁶⁹. Gorbaçov, Arktik Bölgesi'nin yalnızca okyanus kısmından değil, Avrupa ile Amerika'nın kuzeyi ile Asya'nın kuzey kesimini de kapsadığını açık bir şekilde ifade etmiştir. Arktik Bölgesi'ndeki yer altı kaynaklarının çıkarılması, Bölge'nin güvenliği ve devletler arasındaki iş birliği ile müzakerelerin sağlanmasında Sovyetler'in aktif rol alacağını belirtmiştir. Konuşmanın sonlarına doğru ise yerel halkların hakları ile yer altı kaynaklarının güvenliğinin sağlanmasından yana olduğunu ifade etmiştir⁷⁰. Sadece Arktik Bölgesi'nin yönetimine ilişkin geçerli olan uluslararası veya bölgesel bir hukuk kuralının mevcut olmamasının temel nedeni Rusya, ABD,

⁶⁵ S. Sörlin ve B., Dale ve A., Keeling ve J.N. Larsen, “Patterns of Arctic Extractivism: Past and Present S. Sörlin, Resource Extraction and Arctic Communities: The New Extractivist Paradigm” *Cambridge University Press*, Cambridge: 2022, s. 35-36.

⁶⁶ A. Stuhl, “Unfreezing the Arctic: Science, Colonialism and the Transformation of Inuit Lands”, *The University of Chicago Press*, 2016, S. Sörlin, “Patterns of Arctic Extractivism Past and Present”, *Cambridge University Press*, Cambridge 2022, s. 37.

⁶⁷ Ö. Ozan, “Neoklasik Realizm Çerçevesinde Amerikanın Arktik Politikası: Ulusal Güvenlik ve Enerji Politikasının Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, *Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ABD*, Ankara 2020, s.59.

⁶⁸ O.R. Young, “The Age of The Arctic”, *Foreign Policy, Winter, 1985-1986, No. 61*, s. 160-179

⁶⁹ K. Atland, “Mikhail Gorbachev, the Murmansk Initiative, and the Desecuritization of Interstate Relations in the Arctic”, *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association* 43, no. 3 (2008), s. 289.

⁷⁰ Barentsinfo, “Mikhail Gorbachev's Speech in Murmansk at the Ceremonial Meeting on the Occasion of the Presentation of the Order of Lenin and the Gold Star to the City of Murmansk”, https://www.barentsinfo.fi/docs/Gorbachev_speech.pdf, E. T. 17.09.2023.

Kanada, Danimarka ve Norveç olmak üzere beş farklı kıyı devletine ev sahipliği yapmasıdır⁷¹. Ancak Bölge’ye sınırı olmayan ve siyasi açıdan hak iddiasında bulunan İsveç, İzlanda ve Finlandiya da dâhil olmak üzere toplamda sekiz devlet bulunmaktadır. “*Arktik Sekizi*” olarak anılan bu devletler tarafından Arktik Konseyi oluşturulmuştur⁷². Arktik Konseyi, belirtilen sekiz devlet tarafından yayınlanmış bir deklarasyonla kurulmuş ve bunların Konsey’e üyeliğinin süresiz olduğu belirtilmiştir. Konsey’e gözlemci sıfatıyla katılabilmek için onay gerekmele beraber sekiz devlet dışındaki katılımcıların alınacak kararlarda oy kullanma gibi bir hakkı da bulunmamaktadır⁷³. Her ne kadar böyle bir kural mevcut olsa da Çin, Japonya ve Güney Kore gibi ekonomisi gelişmiş olan devletler Bölge’ye yönelik hak iddia etmekte ve Bölge’de kapsamlı çalışmalar yapmaktadır⁷⁴. Konsey’in 19 Eylül 1996 tarihinde Kanada’nın başkenti Ottawa’da düzenlenen ilk toplantısına tüm üyeler katılmış olup Bölge’nin yönetimine ilişkin önemli kararlar alınmıştır. Konsey altı ayda bir toplanmış ve yapılan toplantılarda doğal kaynakların sürdürülmesi, hayvanların korunması ve çevre kirliliğine dair konular ele alınmıştır. Ancak yapılan toplantılarda askeri konularla ilgili hiçbir çalışma yürütülmemiştir⁷⁵.

2008 yılında, Danimarka ile Grönland özerk yönetimi kıyı devletlerini Grönland’a davet etmiştir. Devletlerin yapmış olduğu toplantı neticesinde “*Ilulissat Deklarasyonu*” kabul edilmiştir. Deklarasyonda, Bölge’deki iklim değişikliğinin yerel halklarının yaşam alanlarını ve yer altı kaynaklarının kullanılmasını etkilediğini, kıyı devletlerinin Bölge’deki yönetim konusunda uyuşmazlıkların çıkması durumunda egemenlik ve yargı alanlarında güçlü bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir⁷⁶. Deklarasyon’dan sonra bazı uluslararası örgütler ve kuruluşlar tarafından Antartika benzeri bölgesel bir düzenlemenin olması gerektiği ileri sürülmüştür. Buna karşılık

⁷¹ Young, a.g.e., s.160-179.

⁷² Can, a.g.e., s.8.

⁷³ D.Tunceri, “Kuzey Kutbunda Egemenlik ve Çatışma”, Yüksek Lisans Tezi, *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Antalya 2013, s.73.

⁷⁴ Can, a.g.e, s. 8.

⁷⁵ North American Aerospace Defense Command and United States Northern Command, “Arctic Collaborative Workshop: Arctic Oil Spill ve Mass Rescue Operation – Tabletop Exercise”, *After Action Report Colorado Springs* 2012, s. 29., Gray, a.g.e., s. 19-20.

⁷⁶ The Ilulissat Declaration, *Arctic Ocean Conference*, Ilulissat, Greenland, 28 Mayıs 2008, <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2017/07/2008-Ilulissat-Declaration.pdf>, E.T.23.09.2023.

Avrupa Parlamentosu (AP) ise mevcut düzenlemelerin uygulanmasının yeni bir sözleşme yapılmasından daha iyi olduğunu savunmuştur⁷⁷. Antartika'nın aksine, Arktik'te yerleşik bir hayatın bulunması, bölgesel bir düzenlemenin yapılması ihtimalini zorlaştırmaktadır. Kıyı devletleri ile Arktik Konseyi'ndeki daimî diğer üç devletin varlığı Bölge'ye yönelik kalıcı bir düzenlemenin önündeki en önemli engeldir⁷⁸.

Arktik Bölgesi'ndeki petrol çalışmalarının başlangıcı ise 1923 yılında ABD tarafından yapılan çalışmalara dayanmaktadır. İlgili çalışmalar neticesinde 1923 yılında petrol olduğu tespit edilmiş olmasına rağmen Bölge'deki petrol ticaretinden kaynaklı ekonomik gelişmeler daha yenidir. Alaska Bölgesi'nde yer alan Prudhoe Körfezi'nde 1960'lı yıllarda yapılan çalışmalar sonucunda bulunan petrol rezervleri, Bölge'ye olan merakı arttırmıştır. 1980'li yıllarda Rusya ve Norveç'in yaptığı keşif çalışmalarında ise Shtokman, Snohvit ve Prirazlomnoye gibi alanların bazılarında petrol rezervlerine rastlanmıştır. Farklı devletler tarafından yapılan keşifler, Bölge'nin ticaret potansiyelinin ve stratejik öneminin artmasına neden olacaktır⁷⁹. ABD'nin 2008 yılında yaptığı jeolojik araştırmalarda ise, Bölge'de yer aldığı düşünülen 412,2 milyon varil hidrokarbon kaynaklarının henüz keşfedilmemiş olduğu, bunun 2/3'ünün doğal gaz olduğu ve bu miktarın da dünyada henüz keşfedilmeyen kısmın %30'una denk geldiğinin tahmin edildiği belirtilmiştir. Yine Rusya'nın Arktik Bölgesi'ndeki kısmın daha çok doğal gaz, ABD ve Norveç bölgelerinin ise petrol açısından zengin olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber söz konusu yeraltı kaynaklarının daha çok kıyı devletlerinin kıta sahanlığında kalan bölgelerde olduğu tahmin edilmektedir. Yapılan güncel araştırmalara göre, potansiyel doğal kaynakların bulunduğu bölgelerin Kuzey Alaska, Grönland, Barent Denizi, Pechora Denizi, Cook Koyu olduğu ifade edilmiştir⁸⁰.

⁷⁷ B. Floistad ve L. Lothe, "The Possibility of an Arctic Treaty, *Arctis Knowledge Hub*, 2010, <http://www.arctis-search.com/The+Possibility+of+an+Arctic+Treaty>, E.T. 23.09.2023.

⁷⁸ N. Loukacheva, "Arctic Governance", *Polar Law Textbook*, Nordic Council of Ministers, Copenhagen 2010, s.13-14.

⁷⁹ Tunceri, a.g.e., s.73-74.

⁸⁰ C. Emmerson ve G. Lahn, "Arctic Opening: Opportunity and Risk in the High North", *Lloyd'sChatham House*, 2012 s. 19-20.

Arktik Bölgesi'ne kıyısı olan devletlerin yanı sıra Bölge dışı Çin, Japonya ve Güney Kore gibi devletler de söz sahibi olmak istemektedir. Her ne kadar Arktik Bölgesi ile olan ilişkileri 1925 tarihli Svalbard Sözleşmesi'ne dayansa da Arktik Konsey'inin yaptığı toplantılara sadece gözlemci sıfatıyla katılma hakları bulunmaktadır. İlgili üç devlet, Konsey'e gözlemci sıfatıyla katılma taleplerini ilk defa 2006 yılında yapmışlardır. Çin, 2006 yılından 2013 yılına kadar gözlemci sıfatıyla yer almak için üç defa başvurmuş ancak hepsinden ret cevabı almıştır. 2013 yılında kendisine gözlemci statüsüyle katılım hakkı verilmiş, ancak bu hak Çin'in Arktik Bölgesi'nde yer alan devletlerin hakkına ve alacağı kararlara saygı göstermesi koşuluna bağlanmıştır⁸¹. 2013 tarihli Kiruna Deklarasyonu ile Çin, Güney Kore ve Japonya Konsey toplantılarına gözlemci sıfatıyla katılmaya başlamıştır. İlgili devletler dışında Hindistan, İtalya ve Singapur gibi devletler de gözlemci sıfatıyla yer almaya başlamıştır⁸².

1.4.Arktik Denizi'nde Uygulama Alanı Bulan Sözleşmeler ve Deniz Sınırlamaları

1.4.1. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne Göre Düzenlenen Deniz Alanları

1.4.1.1. Kıta Sahanlığı

Kıta sahanlığı, aslında daha çok coğrafi bir terim olarak kullanılmış ve zamanla hukuk alanında da kullanılan bir terim olmuştur. Hukuki olarak devletlerin karasularından başlayan ve uluslararası hukuk sınırlarına uygun olacak şekilde belirli bir derinlik ve uzaklığa sahip deniz tabanı ile toprak altını ifade etmektedir⁸³. Coğrafi

⁸¹ M. M. Şengül, "China's Burgeoning Interests And Motivations In The Arctic Region ", Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Aydın Üniversitesi*, İstanbul, 2022, s. 54-55.

⁸² Kiruna Declaration, 15.05.2013, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/b7567462-73f5-49f7-be0c-9c0855399142/content-pdf> , E.T. 01.10.2023.

⁸³ A. Özkan, "Uluslararası Deniz Hukuku Açısından Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı," Yüksek Lisans Tezi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı*, Trabzon 2009, s. 5

açından tanımına bakacak olursak, denize kıyısı olan devletlerin denizin dibinden devam eden uzantısı olarak tanımlanmıştır⁸⁴.

Kıta sahanlığının hukuki bir terim olarak ortaya çıkışı İkinci Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir⁸⁵. 1945 yılında ABD Başkanı olan Truman'ın yapmış olduğu bildirim⁸⁶ sonucunda kıta sahanlığı kavramı tartışılmaya başlanmıştır ve bildiride, ABD'nin kıyılarına bitişik alanlardaki yer altı ve yerüstü deniz yatağına giren kısımlarda egemenlik haklarını kullanabileceği ifade edilmiştir⁸⁷. ABD'nin yapmış olduğu bildirimden sonraki aşama ise 1958 tarihli Cenevre Deniz Hukuku Konferansı'dır. 1958 tarihli Cenevre Konferansı sürecinde kıta sahanlığı kavramı tartışılmış⁸⁸ ve konferans sonucunda Kıta Sahanlığı Sözleşmesi imzalanmıştır⁸⁹. Sözleşme'nin 1. maddesinde “*kıyıya bitişik fakat karasuları sahasının dışında 200 metre derinliğe kadar olan sualtı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını veya o derinliğin ötesinde, üstteki suların derinliğinin zikredilen alanların doğal kaynaklarını işletmeye imkân tanıdığı yere kadar uzanan yerleri ile adaların kıyılarına bitişik olan benzeri sualtı alanlarının deniz yatağı ve toprak altı*” olarak tanımlanmıştır⁹⁰. İlgili Sözleşme, kıta sahanlığı tanımının yanında kıyı devletlerinin hak ve yetkilerini de düzenlediği için önemlidir. Kıyı devletlerinin egemenlikten kaynaklanan haklarını kullanırken herhangi bir izne veya resmi bir bildiriye ihtiyaçlarının olmadığı açıkça belirtilmiştir⁹¹. Ancak teknolojinin ilerlemesi ile devletler arasında yaşanan sorunlar ilgili tanımın yetersiz olduğuna dair tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Söz konusu tartışmalar Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nda da devam edince BMDHS'inin 76. maddesinde farklı bir tanım yapılmıştır⁹². İlgili maddede “*Sahildar*

⁸⁴ Kuran, a.g.e., s. 249.

⁸⁵ H. Pazarcı, “Uluslararası Hukuk Dersleri”, *Turhan Kitabevi*, 2.Kitap, Gözden Geçirilmiş 8.Bası, Ankara, 2005, s.363, N. G. IŞIK, “Kıta Sahanlığı, Hukuki Rejimi ve Ege Sorunu”, *Doktora Tezi*, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı*, İzmir 2009, s. 1.

⁸⁶ Truman Doctrine: President Harry S. Truman's Address Before A Joint Session of Congress”, 12 Mart 1947, <https://loveman.sdsu.edu/docs/1947TrumanDoctrine.pdf>, E.T.03.03.2024

⁸⁷ H. Arıdemir, “Münhasır Ekonomik Bölge Tartışmaları Çerçevesinde Devletlerin Açık Denizlerdeki Hakları”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* Cilt / Vol: 7, Sayı/Issue: 2, 2018 s. 790.

⁸⁸ Özkan, a.g.e., s. 8-9.

⁸⁹ Convention on the Continental Shelf, Done at Geneva on 29 April 1958, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf, E.T. 18.04.2025.

⁹⁰ KURAN, a.g.e., s. 392.

⁹¹ Özkan, a.g.e., s. 9.

⁹² Işık, a.g.e., s. 5.

bir devletin kıt'a sahanlığı, karasularının ötesinde kıt'a kenarının dış eşiğine kadar veya bu eşik daha az bir mesafede ise, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili mesafeye olan kısımda, bu devletin kara ülkesinin doğal uzantısının bütünündeki denizaltı alanlarının deniz yatağı ve toprak altlarını içerir.” şeklinde açıklanmıştır⁹³. İlgili maddede yer alan tanımın amacı, sığ kıyılara sahip olan devletler ile geniş kıyıları olanların devletlerin denizden adil bir şekilde yararlanmasıdır. Yüksek teknolojiye sahip ve uzun kıyılara sahip devletlerin yararlanması ile daha az avantajlı olan diğer devletlerin aynı düzeyde yararlanamayacağı için farklı bir tanım tercih edilmiştir⁹⁴. Yine MEB kavramının ortaya çıkmasındaki esas nokta da denize kıyısı olmayan ile olan devletlerin deniz kaynaklarından yararlanmadaki eşitsizliği azaltmaktır⁹⁵.

1.4.1.2. Münhasır Ekonomik Bölge

Münhasır ekonomik bölge kavramı, 1945 yılından sonra Güney Amerika devletlerinin “*miras denizi*” terimi ile ileri sürdüğü ve 1960’lı yıllardan sonra diğer ülkeler açısından da kabul görmeye başlayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. BMDHS’ne baktığımızda ise MEB ile ilgili tanımın 55. ve 75. maddeler arasında yer aldığını görmekteyiz⁹⁶.

Sözleşme ile yapılan en büyük yenilik MEB alanının belirlenmesi ve tanımının yapılmasıdır. Kıta sahanlığının varlığı MEB’in varlığına bağlı olmasa da MEB’nin varlığı için kıta sahanlığının bulunması zorunludur⁹⁷. BMDHS’nin 55. maddesinde, MEB’in karasuların ötesinde ve karasuları ile yan yana olduğu ifade edilmiştir. Bununla beraber ilgili maddenin devamında MEB’in, Sözleşme’nin V. kısmında yer alan özel hukuk rejimine tabi olduğu ve kıyı devletleri ile diğer devletlerin sahip

⁹³ Kuran, a.g.e., BMDHS m.76, s. 444

⁹⁴ Işık, a.g.e., s. 3.

⁹⁵ S. Toluner, “Milletlerarası Hukuk Dersleri, Devletin Yetkisi”, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, İstanbul, 1989, s. 272-273., E. Çetin, “Kıyı Devletlerin Münhasır Ekonomik Bölgenin Askeri Amaçlı Kullanımına Dair Yetkileri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2014, s. 10-12.

⁹⁶ Kuran, a.g.e., s.271-272.

⁹⁷ C. Ying, “International Law Principles Of Continental Shelf Delimitation And Sino-Japanese East China Sea disputes”, *World Maritime University, Master of Science in Maritime Affairs*, 2006, s.11.

olduğu hak ve yetkilerin işbu sözleşmede düzenlendiği açıkça ifade edilmiştir. BMDHS'nin 56. maddesinde belirlenmiş olan sınırlar çerçevesinde denizde bilimsel çalışmalar yapma, suni adalar kurma ve tesisler inşa etme yetkileri de verilmiştir. Ancak bu hakların kullanılması esnasında diğer devletlerin de hak ve yetkilerine tecavüz edilmeyecektir⁹⁸. Sözleşme'nin 57. maddesine bakıldığında, MEB'in sınırının karasuların belirlenmeye başlandığı esas hatlardan 200 deniz milini aşmayacağı açıkça ifade edilmiştir⁹⁹. Son olarak 1982 tarihli Sözleşme'nin yürürlüğe girmesi, 1958 tarihli Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'ne dair hükümleri ortadan kaldırmamıştır. Ortaya çıkacak uyumsuzluklarda, birbiri ile çatışmayan hükümlerin varlığı halinde her iki sözleşme de uygulanabilecektir¹⁰⁰.

1.4.2. Arktik Denizi'ndeki Kıta Sahanlığı Uygulaması

Arktik Denizi'nin farklı devletlere ve kıtalara sınırının olmasından dolayı genel olarak uluslararası örf ve âdet hukuku ile BMDHS'nin uygulandığı görülmektedir. Arktik Denizi kıyı devletlerinden Kanada, Rusya, Danimarka ile Norveç'in BMDHS'ne taraf olmasına rağmen, ABD taraf değildir. Ancak genel kanı ABD'nin de yakın bir zamanda Sözleşme'ye taraf olacağı yönündedir¹⁰¹. ABD dışındaki kıyı devletleri, Bölge'nin avantajlarından yararlanmak istedikleri için var olan kıta sahanlıklarını Sözleşme'ye dayanarak genişletmeye çalışmaktadır¹⁰². Rusya, Arktik Bölgesi'ndeki sınırlarının madde 76/8'e¹⁰³ göre 200 mil ötesine yönelik belirlemenin yapılması için 2001 yılında Kıta Sahanlığı Sınır Komisyonu'na (*Commission on the Limits of the Continental Shelf-CLCS*) başvuran ilk kıyı devletidir. Başvuruya istinaden Komisyon tarafından istenen ek bilgiler, 2015 yılında Komisyon'a sunulabilmiştir. Ardından söz konusu başvuru yenilenip daha detaylı bir araştırma ve delil listesi ile yeniden başvuru yapılmıştır¹⁰⁴. Rusya, Bölge'deki egemenliğini koruma

⁹⁸ Kuran, a.g.e., s. 271.

⁹⁹ Kuran, a.g.e., s. 432.

¹⁰⁰ Ying, a.g.e., s. 16.

¹⁰¹ Byers, a.g.e., s. 28-29.

¹⁰² Q. Jensen, "Limits of the Continental Shelf in the Arctic Ocean", *Esil Reflections (European Society of International Law)*, April 25 ,2013 Volume: 2 Issue: 4, s.1.

¹⁰³ Kuran, a.g.e, BMDHS m. 76, s. 444.

¹⁰⁴ V. A. Koshkin, "Delimitation of Continental Shelf in the Central Of Arctic Ocean", *Arctic Review on Law and Politic*, Vol. 13 2022, s. 393-394.

gayesiyle 2021 yılında da kıta sahanlığının genişletmesine yönelik daha önceki iki başvurusunu yenileyip Komisyon'a yeniden sunmuştur. Rusya'nın sunduğu başvurudaki talepleri, Arktik Denizi'nin yaklaşık %70'ni içermesi ve Kanada ile Grönland'ın MEB'ne dâhil olan kısımları da içermesi nedeniyle tartışmalara neden olmuştur¹⁰⁵.

Norveç de kıta sahanlığı alanlarındaki doğal kaynakların araştırılması ve bu kaynakların kullanılmasına yönelik faaliyetlerini aktif olarak sürdürmekte ve kıta sahanlığına giren alanlarda izinsiz hiçbir devletin petrol ve doğal gaz araştırma faaliyetlerini gerçekleştirmesini veya böyle bir girişimde bulunmasını kabul etmemektedir¹⁰⁶. Norveç'in, 2006 yılında madde 76/8'e dayanarak kıta sahanlığının genişletilmesi için sunduğu talepleri Komisyon tarafından kabul edilmiştir. Norveç'in de esas amacı Bölge'de var olduğu düşünülen yüksek miktardaki hidrokarbon kaynakları üzerinde egemenliğini garanti altına almaktır¹⁰⁷.

Kanada'ya baktığımızda, dünyanın en büyük ikinci kıta sahanlığı sınır uzunluğuna sahip devlet olma özelliğini korumasının yanında kıyı uzunluğunun büyük bir bölümü de Arktik Denizi'nde yer almaktadır. Arktik Denizi'ndeki petrol ve doğal gaz kaynaklarının varlığına yönelik öngörülerin kuvvetli olması, Kanada'nın kendi kıyıları üzerindeki egemenliğini koruma ve pekiştirmeye yönelik faaliyetleri devamlı kılmaktadır¹⁰⁸. Kanada, BMDHS'ne dayanarak Arktik Denizi'ndeki haklarını genişletme ve egemenliğini güçlendirme amacıyla kıta sahanlığının genişletilmesi teklifini 2019 yılında Komisyon'a sunmuştur. Bu aşamadan önce, on yıldan fazla bilimsel çalışma yapılmış ve bu çalışmaların sonucunda elde edilen bilgiler

¹⁰⁵ K. Hossain, Russia's Proposed Extended Continental Shelf in the Arctic Ocean: Science Setting the Stage for Law, *American Society of International Law*, Volume:25 Issue: 8, 24 Mayıs 2021, s. 1-2.

¹⁰⁶ Norwegian Ministries, "The Norwegian Government's Arctic Policy", s. 13, https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/nord/whitepaper_abstract2020.pdf, E.T. 18.11.2023.

¹⁰⁷ Oceans ve Law Of The Sea United Nations, "Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS) Outer limits of the continental shelf beyond 200 nautical miles from the baselines: Submissions to the Commission: Partial Submission by Canada" 28/06/2024, https://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_can1_84_2019.html, E.T. 27.04.2025.

¹⁰⁸ E. R. Dixon, "The Seven-decade Quest to Maximize Canada's Continental Shelf", *International Journal*, September 2014, Vol. 69, No. 3 September 2014, s. 422- 443.

Komisyon'a sunulmuştur¹⁰⁹. Kanada'nın yaptığı bilimsel araştırmalar sismik ve batimetrik olmak üzere iki farklı çalışma alanını kapsamaktadır¹¹⁰. Daha sonra bu başvuruya ilave olarak 2022 yılında 1.200.000 kilometrelik alan için Komisyon'a tekrardan başvuru yapmıştır. Kanada'nın talebinde yer alan Lomonosov Sırtı hem Danimarka hem de Rusya tarafından da kıta sahanlığının iddia edildiği bir alandır¹¹¹. Kanada'nın talebi BM'inin üye devletleri ile BMDHS'ne taraf devletlere gönderilmesinin yanında Arktik Bölgesi'nde yer alan yerel halkların kendi ana dillerinde yapılan çevirilerle beraber gönderilmiştir. Komisyon'un, talep hakkındaki değerlendirme süreci halen devam etmektedir¹¹².

Danimarka'ya baktığımızda, kıta sahanlığı hususunda Komisyon'a sunulan taleplerin arasında yer alan yaklaşık 56.270,4 km uzunluğundaki alanın kendileri için oldukça önemli olduğu belirtilmiştir. Daha önce Grönland Adası'na yönelik kıta sahanlığı iddialarının yanında Faroe Adaları ile Grönland'ın Kuzey ve Güney sınırlarına yönelik yapmış olduğu başvurular da örnek olarak gösterilebilir¹¹³. Danimarka, bir tarafında Kanada'nın diğer tarafından ise Rusya'nın sınırının olduğu alana yönelik 200 mil ötesindeki sınırlarının genişletilmesi için Komisyon'a 2014 yılında başvuru yapmıştır¹¹⁴. Komisyon'a başvurmadan önce 12 yıl boyunca araştırma yapan Danimarka'nın, Grönland ile Faroe Adaları'na yakın olan dört farklı alan için

¹⁰⁹ A. Bykova, "Canada Makes Substantial Step in Arctic Territory Delimitation-Submits Claim Which Includes North Pole", *High North News*, <https://www.highnorthnews.com/en/submits-claim-which-includes-north-pole>, E.T.19.11.2023.

¹¹⁰ The Government of Canada, "*The Arctic: Canada's Legal Claims, Library of Parliament*", https://publications.gc.ca/collections/collection_2017/bdp-lop/ym32-9/YM32-9-08-05-eng.pdf, E.T. 19.11.2023

¹¹¹ Arctic Review, "*Canada's New Continental Shelf Claim Overlaps with Earlier Russian Claim*", 20 Ocak 2023, <https://arctic.review/papers/canada-new-continental-shelf-claim/>, E.T. 19.11.2023

¹¹² OceansveLaw Of The Sea United Nations, "*Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS) Outer limits of the continental shelf beyond 200 nautical miles from the baselines: Submissions to the Commission: Partial Submission by Canada*" Page last updated: 28/06/2024, https://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_can1_84_2019.html, E.T. 27.04.2025

¹¹³ K. Calamur, "Denmark Claims Part Of The Arctic, Including The North Pole", *NPR News*, 15 Aralık 2014 <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2014/12/15/370980109/denmark-claims-part-of-the-arctic-including-the-north-pole#:~:text=Denmark%2C%20together%20with%20Greenland%2C%20today,of%20Texas%20and%20Oklahoma%20combined.> E.T.26.11.2023.

¹¹⁴ E. Kvarfordt, "Take (to)the Sea! -A Deep dive Into the Legal Regime Governing the Delineation and Delimitation of the Arctic Ocean", Yüksek Lisans Tezi, *Lund University Faculty of Law*, Lund 2020, s. 45.

hak talebinde bulunduğu bilinmektedir¹¹⁵. Ancak bu gelişmeden önce, Grönland ve Rusya ile 27 Mart 2014¹¹⁶ tarihinde bir sözleşme imzalamıştır. Bu Sözleşmeye göre devletlerden biri Komisyon’a kıta sahanlığına yönelik başvuru yaptığı zaman, diğer devlet BM Genel Sekreteri’ne bu hususta bilgilendirme yapacaktır. Bilgilendirmede, başvuran devletin talebi hakkında Komisyon’un yapacağı değerlendirmeye itiraz edilmeyecek, bir devletin başvurusu hakkındaki değerlendirmeler diğer devletin başvurusunu etkilemeyecek ve son olarak her iki devletin talebi hakkındaki değerlendirmelerin iki devlet arasındaki sınırlandırmalara yönelik sözleşmeleri etkilemeyecektir. Arktik Bölgesi’ne kıyısı olan devletler, Danimarka’nın bu talebi konusunda her ne kadar anlaşmış olsalar da nihai sınırlamalar bu devletlerin kendi aralarında yapacağı ikili sözleşmelere bırakılmıştır¹¹⁷.

1.4.3. Arktik Denizi’nde Münhasır Ekonomik Bölge Uygulaması

Arktik Denizi’ne kıyısı olan devletler genel olarak MEB hakkında BMDHS’nde yer alan sınırlama ve tanımlamaları kabul etmektedir¹¹⁸. BMDHS’nde yer alan hükümlere göre, Arktik kıyı devletlerin MEB sınırları içerisindeki yetkileri deniz yatağını altında ve üstünde yer alan petrol ve doğal gaz kaynaklarına yönelik araştırma ve işletme ile bu faaliyetlere yönelik yapılacak olan bilimsel araştırmalara yönelik suni adalar kurmak veya kurulmasına izin vermektir¹¹⁹.

Arktik Denizi kıyı devletlerinin BMDHS’ne uygun bir şekilde MEB’e yönelik yaptığı düzenlemeler de bulunmaktadır. Örneğin Kanada ve Rusya’nın bu konudaki düzenlemeleri mevcuttur. Kanada, 1996 yılında yürürlüğe giren Okyanus Kanunu’nun 13. maddesinde BMDHS’nin MEB’e yönelik olan 200 deniz milini baz almıştır. İlgili Kanun’un 14. maddesinde ise Kanada’nın MEB sınırları içerisinde yer alan petrol ve doğal gaz kaynakları üzerindeki egemenlik ve kullanma hakkı da düzenlenmiştir.

¹¹⁵ T. Pettersen, “Denmark Claims North Pole”, *Barent Observer*, 15 Aralık 2014 <https://barentsobserver.com/en/arctic/2014/12/denmark-claims-north-pole-15-12>, E.T. 26.11.2023.

¹¹⁶ The Northern Continental Shelf of Greenland – Executive Summary, “Partial Submission of the Government of the Kingdom of Denmark together with the Government of Greenland to the Commission on the Limits of the Continental Shelf”, s. 11 https://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/dnk76_14/dnk2014_es.pdf

¹¹⁷ Kvarfordt, a.g.e., s. 46-47.

¹¹⁸ Sas, a.g.e., s. 154-155.

¹¹⁹ Kuran, a.g.e. BMDHS, m.56, s. 432.

Kanun maddesinde doğal kaynakların araştırılması ile çıkarılması, yapay adaların kurulması ve kullanımı, bilimsel araştırmaların yapılması, denizlerdeki güvenliğin sağlanması gibi hususlarda yetkilerinin olduğu ifade edilmiştir¹²⁰. Rusya ise Arktik Denizi sınırlarına da uygulayacağı şekilde 1998 yılında MEB konusunda BMDHS'ne paralel yasal bir düzenleme yapmıştır¹²¹. İlgili Kanun'un 1. Maddesinde 200 mil sınırlamasına değinilmiş olup yapılan düzenlemelerin Rusya'nın tüm deniz sınırlarına uygulanacağı da belirtilmiştir. Ayrıca 5.maddede deniz yatağında yapılacak doğal kaynaklara dair bilimsel araştırmalar, sondaj faaliyetleri ile yapay adaların inşasının ve yönetiminin ilgili Kanun'a göre yapılabileceği ifade edilmiştir¹²².

1.4.4. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne Göre Açık Deniz Kavramı ve Hukuki Çerçevesi

Denizler, devletlerin kullanma amacı ile egemenlik haklarına göre kıta sahanlığı, MEB ve açık deniz gibi alanlara bölünmüşlerdir. Açık denizler ise hiçbir devletin egemenliği altında olmayan alanlardır¹²³. Açık denizlerle ilgili hükümler, BMDHS'nin madde 86 ve devamında yer almaktadır. İlgili Sözleşmenin 86. Maddesinde, açık denizlerin MEB, karasular ile iç suların yanında devletlerin takımadalarındaki suların dışında yer alan deniz kısımları olarak ifade edildiği görülmektedir. Sözleşme'nin 87. maddesinde, devletlerin hak ve yetkilerinin düzenlendiği ve açık denizlerin barışçıl hedefler dışında kullanılamayacağı, bu kısımlar üzerinde egemenliğe dair hak iddialarında bulunulamayacağı açıkça belirtilmiştir¹²⁴.

BMDHS'den önce imzalanmış olan 1958 tarihli Cenevre Açık Deniz Sözleşmesinin 1. maddesine baktığımızda ise, açık denizlerin herhangi bir devletin iç suları ile karasularının dışında yer alan deniz alanları olarak ifade edildiği

¹²⁰ Government of Canada-Law Justice Website, “Canada Ocean Act-1996” <https://laws.justice.gc.ca/PDF/O-2.4.pdf>, E.T. 24.11.2024.

¹²¹ United Nation Organization, “Federal Act on the exclusive economic zone of the Russian Federation (1)” 2 Aralık 1998, https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/RUS_1998_Act_EZ.pdf, E.T. 24.11.2024.

¹²² Federal Act on the exclusive economic zone of the Russian Federation, a.g.e., m. 1 ve 5.

¹²³ C. Öztürk, “Açık Denizlerde Düzen ve Güvenlik”, *Akademik İzdüşüm Dergisi*, Sayı.1 2016, s.112

¹²⁴ Kuran, a.g.e., BMDHS m. 86-87, s. 448.

görülmektedir¹²⁵. İlgili Sözleşmenin ikinci maddesinde ise devletlerin açık denizler üzerindeki hak ve yetkileri tanımlanmıştır¹²⁶. Açık denizlerdeki hukuksal rejimin temelinde örf ve âdet hukuku bulunmakla beraber ilk defa 1958 tarihli Cenevre Açık Deniz Sözleşmesi ile yazılı hale getirilmiştir¹²⁷.

Açık denizlerde ticaret yapma ve taşımacılık konusunda serbestlik bulunduğundan insanlığın ortak mirası olarak kabul edilmektedir. Ortak miras kavramı ilk defa Hugo Grotius¹²⁸ tarafından ileri sürülmüştür. Deniz alanlarının kara parçaları gibi sabit olmadığını ve daima değişen hareketli hali nedeniyle egemenlik kurulamayacağını ileri sürmüştür. Hugo Grotius'un bu terimi ileri sürmesinin amacı denizlerdeki serbestlik fikrini desteklemektir¹²⁹. Devletler tarafından açık denizlerin hiçbir bölümünde egemenlik iddiasında bulunulmaması, yaşanacak olan uyuşmazlıklara uygulanacak hukukun belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Örneğin deniz kirliliği hususundaki uyuşmazlıklara dair çözüm yollarının ne olacağı ve yargılamanın kimler tarafından yapılacağı konusunda anlaşmazlıklar yaşanabilmektedir. Anlaşmazlıkların temelinde açık denizlerdeki serbestlik ilkesinin yanında her devletin kendi hukukunu da uygulamak istemesidir¹³⁰.

¹²⁵ Kuran, a.g.e., Cenevre Açık Deniz Sözleşmesi, m.1, m. 2, s. 395.

¹²⁶ Kuran, a.g.e., s. 307.

¹²⁷ Ş. Usanmaz, "Açık Denizlerde Devletleri Müdahale Yetkileri: Mavi Marmara Örneği", Yüksek Lisans Tezi, *Akdeniz Üniversitesi Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı*, Antalya, 2012, s. 6-7.

¹²⁸ Hugo Grotius, doğal hukuk felsefesinin on yedinci yüzyıl siyasi düşüncesinin gelişimi ve Aydınlanma Çağı'nın ahlaki teorileri üzerinde büyük bir etkisi olan Hollandalı bir hümanist ve hukukçudur. Ayrıca modern deniz hukukunun öncüsü, ilham kaynağı ve omurgası olarak kabul edilen denizlerin özgürlüğünü destekleyen Mare Liberum adlı eseri de bulunmaktadır.(Bknz. IEP Resources, <https://iep.utm.edu/grotius/>, E.T. 27.04.2025.

¹²⁹ E. Asıl, "Uluslararası Deniz Hukukuna Hâkim Olan İlkeler Kapsamında Kitle İmha Silahlarının Yayılmasını Engellemeye Yönelik Tedbirlerin Değerlendirilmesi", *Adalet Dergisi*, 2021 sayı. 67, s. 449-450.

¹³⁰ S. Ç. KOCA, Milletlerarası Özel Hukuka Göre Açık Denizlerde Meydana Gelen Çevre Kirliliğine Uygulanacak Hukuk, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: 9, Özel Sayı, 2007, s.784-785.

1.4.5. Arktik Denizi'ne Kıyısı Olan Devletlerin Arasındaki Sınır Uyuşmazlıkları ve Sözleşmeler

1973 Tarihli Kanada- Danimarka Sınır Sözleşmesi

Kanada, ABD'nin 1969 yılında Kuzeybatı Geçit'inden geçmesinden sonra 3 mil olan karasuları sınırını 1972 yılında 12 mile çıkarmış ve Ellesmere ile Grönland Adası arasında yer alan orta çizgi sınırını istemeden aşmıştır. Sınırın aşılması, Kanada'nın Danimarka ile uyuşmazlık yaşamasına neden olmuş ve taraflar arasında ikili müzakereler başlamıştır. Yaklaşık dört yıl süren müzakereler sonucunda taraflar arasında 1793 tarihli Danimarka-Kanada Sınır Sözleşmesi imzalanmıştır¹³¹. Kanada ve Danimarka arasındaki bu Sözleşme ile Grönland Adası'na yönelik olan sınır uyuşmazlıklarının büyük bir kısmı çözülmüştür. Grönland ile Ellesmere Adası birbirine o kadar yakın ki, 1972 yılında Kanada'nın Grönland'da yer alan karasuları sınırını 12 deniz miline çıkarması, bu sınırın ötesine geçmesine neden olmuştur¹³². İlgili Sözleşme'nin 3. maddesine göre Grönland kıyıları ile Kanada'nın Arktik Adalarının doğu kısmındaki kıyılarda yer alan alçak su hatlarının kesin olarak belirlenmesinde yaşanan sorunlar ve o dönemki hidrografik haritaların bu hususta yetersiz kalması, her iki tarafın yer altı kaynaklarının araştırılmasına yönelik ruhsat verilmemesi hususunda anlaşmaya varmalarına neden olmuştur. Sözleşme'nin devamında, sınırların çizilmesi için yapılacak olan araştırmalar neticesinde elde edilecek sonuçlara göre yeni bir sınır çizimi ihtimalinde Sözleşme'ye bağlı ek protokol düzenleneceği de ifade edilmiştir¹³³.

1990 Tarihli Bering Denizi Sınır Sözleşmesi

İkinci Dünya Savaşı'ndan beri Rusya'nın birçok devlet ile yaşadığı sınır uyuşmazlıkları bulunmaktadır. Sınır çatışmaların en fazla yaşandığı üç devlet ABD, Norveç ve Japonya'dır. Rusya'nın bu devletlerle arasında yaşanan sınır

¹³¹ Byers, a.g.e., s. 29-30.

¹³² J. Hartmann, "Canada and Denmark reach agreement on the Lincoln Sea Boundary, Derecho Internacional, <https://www.dipublico.org/2333/canada-and-denmark-reach-agreement-on-the-lincoln-sea-boundary-2/>, E.T. 11.12.2023.

¹³³ United Nations Treaty Series 1973, s. 152-154

<https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20950/volume-950-I-13550-English.pdf>, E.T. 11.12.2023.

uyuşmazlıklarının esas nedenleri, deniz tabanlarındaki petrol ve doğal gaz kaynakları ile balık rezervleridir¹³⁴.

ABD'nin Alaska'yı 1867 yılında Sovyetler Birliği'nden satın almasından sonra her iki devlet arasında Bering Deniz sınırı hususunda uyuşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Bu sınır uyuşmazlıklarından dolayı iki devlet arasında karşılıklı müzakerelere yeniden başlanmış¹³⁵ ve yapılan müzakereler neticesinde 1990 yılında Bering Deniz Sınırı Sözleşmesi imzalanmıştır. İlgili Sözleşmede, Bering Denizi'nin yanı sıra Bering Boğazı ile Chuckchi Denizi'ne yönelik uyuşmazlıklar da çözülmüştür¹³⁶. 1990 yılında imzalanmış olan Bering Deniz Sınırı Sözleşmesi'nden dolayı Rusya ve ABD arasında Arktik Denizi'ndeki sınırlara dair herhangi bir uyuşmazlık bulunmamaktadır¹³⁷. Dönemin ABD Başkanı olan Bush, Sözleşme'nin Amerika'nın lehine olduğu belirterek ilgili anlaşmanın onaylanmasına dair olumlu görüşler belirtmiştir¹³⁸. 1990 tarihli Sözleşme'nin ABD için önemli avantajları bulunduğundan ABD tarafından Sovyetlerin dağılması sonrası hızlı bir şekilde onaylanmıştır. İlgili anlaşmanın bu denli hızlı bir şekilde onaylanmasının temelinde, Sözleşme'ye konu bölgede yer alan balık kaynaklarının varlığı ile ABD tarafından daha öncesinden yapılmış olan araştırmalar neticesinde var olduğu iddia edilen 24 milyon varillik petrol ve 126 trilyon küplük doğal gaz kaynaklarıdır. İki devlet arasında zaman zaman anlaşmazlık baş gösterse de ABD, 1990 tarihli Sözleşme'nin kesin olarak geçerli olduğunu her seferinde vurgulamaktadır. Ancak Bering Denizi'nde ileride yeni uyuşmazlıkların ortaya çıkabileceği düşünülmektedir¹³⁹.

¹³⁴ V. M. Kaczynski, "US–Russian Bering Sea Marine Border Dispute: Conflict over Strategic Assets, Fisheries and Energy Resources", *Russian Analytical Digest*, 20 Mayıs 2007, s.2-5, https://www.files.ethz.ch/isn/30693/Russian_Analytical_Digest_20.pdf, E.T.23.12.2023.

¹³⁵ Kaczynski, a.g.e s. 2, 33.

¹³⁶ Agreement between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Maritime Boundary (1990), https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/02/US_Russia_1990.pdf

¹³⁷ Byers, a.g.e., s. 32-33.

¹³⁸ J. H. McNeill, "America's Maritime Boundary With the Soviet Union", *Naval War College Review*, Vol. 44, no. 3, 1991, s. 54.

¹³⁹ Kaczynski, a.g.e. s. 4-5.

Jan Mayen Deniz Sınırı Uyuşmazlıkları Neticesinde İmzalanan Sözleşmeler

Jan Mayen Adası, Arktik Denizi'nde yer alan ve volkanik hareketler sonucunda oluşmuş Norveç'e bağlı 373 km²'lik küçük bir adadır. Ada'yı ilk defa Hollandalı balina avcısı ve Ada'ya da ismi verilmiş olan Jan Mayen isimli balıkçı keşfetmiştir¹⁴⁰. Ada'yı her ne kadar Hollandalı balıkçı keşfetmiş olsa da 1921 yılında Norveç'e bağlı Meteoroloji Enstitüsü Merkezi tarafından istasyon kurularak dört yıl boyunca Ada'da faaliyetlerde bulunulmuştur. Norveç Hükümeti Ada'yı tamamen ilhak ederek 1930 yılında topraklarına kattığını ilan etmiştir. Günümüzde Ada'daki yaşamsal faaliyetler yok denilecek kadar az olmakla beraber resmi verilere göre, yalnızca Norveç'e ait olan askerler ile Meteoroloji Enstitüsünde çalışanlar bulunmaktadır¹⁴¹.

16 Ağustos 1988 tarihinde ise Danimarka, UAD'na Grönland ile Jan Mayen arasındaki sınırın belirlenmesi amacıyla başvuruda bulunmuştur. İlgili davada Norveç orta hat çizgisinin belirlenmesini, Danimarka ise 200 millik bir alanda faaliyette bulunma talebini sunmuştur. Ancak her iki ülkenin kıyı uzunluğunun 250 mil olması ve Danimarka'nın talebinin kabul edilmesi halinde, Norveç'e Jan Mayen Adası'nın kıta sahanlığı için yalnızca 50 millik bir alan kalacak olması nedeniyle Danimarka'nın talebi Divan tarafından reddedilmiştir. Yalnızca Danimarka'nın değil, Norveç'in de orta çizgi belirlenmesine yönelik taleplerinin reddedildiği görülmektedir. Divan her iki tarafın da talebini reddetmekle beraber, tarafların hak talep ettiği alanı üç ayrı bölgeye ayırmıştır. Birinci alanı her iki tarafın eşit koşullarda avcılık faaliyetleri yapabilmesi için ayırmış ve geri kalan iki bölgeyi de eşit bir şekilde taraflar arasında bölüştürmüştür¹⁴².

Jan Mayen Adasına yönelik bir diğer uyuşmazlık ise İzlanda ile Norveç arasında yaşanmıştır. 1981 yılında her iki devlet, İzlanda ile Jan Mayen Adası arasında yer alan bölgede, İzlanda kıyılarından başlamak üzere 200 millik bir alanda anlaşma sağlamış ve bu

¹⁴⁰ S. Yeşilyurt, "Jan Mayen Adası", *TÜBİTAK Popüler Bilim Yayınları*, <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/kutup/ansiklopedi/jan-mayen-adasi>, E.T. 24.12.2023.

¹⁴¹ Byers, a.g.e., s.36-37.

¹⁴² International Court Of Justice, "*Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway)*" https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/parties_publications/C8394/Claimants%27%20documents/CL%20-%20Exhibits/CL-0511.pdf, s. 7-9, 47-48, E.T.24.12.2023.

hususta sözleşme imzalamışlardır. Bu sözleşmeye baktığımızda Norveç'in avantajlı olduğu söylenebilir. Bunun esas nedeni ise İzlanda'nın güneyinde yer alan kıyılardaki kıta sahanlığı alanının %25'lik kısmında hem petrol hem de doğal gaz faaliyetlerini yapma hakkını elde etmesidir. Ancak petrol ve doğal gaz yataklarının belirlenen alanların dışına çıkması durumunda, yeni bir sözleşmenin yapılacağı da belirtilmiştir¹⁴³.

2006 Tarihli Grönland ve Svalbard Sınır Sözleşmesi

Norveç, dünyada denizlere yönelik iddiaları en fazla olan devlet konumundadır. Zengin doğal kaynaklara sahip olan MEB ile kıta sahanlığı olarak iddia ettiği kısımlar, yüz ölçümü açısından Norveç'in yaklaşık altı katına denk gelmektedir¹⁴⁴. Norveç ile İzlanda, Grönland ile Svalbard Takımadaları'nın arasında kalan bölge hakkında 2006 yılında 10 maddelik kısa bir Sınır Sözleşmesi imzalamıştır. Sözleşme, Grönland ve Svalbard'ın karşı kıyıları arasında yer alan Fram Boğazı'nı, 6.924 km uzunluğunda eşit mesafe çizgisi ile bölmekte ve her iki devletin çıkarışan MEB ile kıta sahanlığı yetkilerini sınırlamaya hizmet etmektedir. İlgili Sözleşme'nin birinci maddesi, her iki tarafın kendi kıta sahanlığı alanına kadar uzandığı tespit edilen hidrokarbon yatağında faaliyet gösterebilmek için sözleşme yapması gerektiğini, dördüncü maddesi ise taraflar arasında ortaya çıkacak uyuşmazlıkların en kısa sürede çözülmesi için tarafların çaba göstereceğini ifade etmiştir¹⁴⁵.

2010 Tarihli Barents Deniz Sınırı Sözleşmesi

Barents Denizi, yaklaşık olarak 1,4 km² genişliğinde ve Hem Norveç hem de Rusya'ya sınırı bulunmaktadır. Batıda Norveç Denizi ile kuzeyde Arktik Okyanusu ve doğuda Kara Deniz ile birleşir. Doğuda Novaya Zemlya takımadaları ve güneyde hem Norveç hem de Rusya kıyıları ile bağlantısı bulunmaktadır. Bu nedenle iki devlet arasında kıta sahanlığı ile MEB hususlarında uzun yıllarca uyuşmazlık yaşanmıştır¹⁴⁶.

¹⁴³ Byers, a.g.e., s.37.

¹⁴⁴ T. Pedersen, "The Svalbard Continental Shelf Controversy: 2 Legal Disputes and Political Rivalries", *Ocean Development and International Law*, Temmuz 2006, s.1-2.

¹⁴⁵ Grönland ve Svalbard arasındaki alanda kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgelerinin sınırlandırılmasına ilişkin Sözleşme, Copenhagen, 20 Şubat 2006, UNTS, vol. 2378, I-42887, s. 21 vd., <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%202378/v2378.pdf>, E.T. 19.04.2025.

¹⁴⁶ Britannica, "Barents Sea", February 22 2024, <https://www.britannica.com/place/Barents-Sea>, E.T. 03.03.2024.

Söz konusu sınır uyuşmazlığı, taraflar arasında 1957 yılında imzalanmış Varangerfiord Sözleşmesi'ne kadar dayanmaktadır. Norveç 1958 tarihli Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'ne¹⁴⁷ dayanarak, 1963 yılında Barents Denizi'ne yönelik egemenlik iddiasında bulunmuştur. Norveç'in bu iddialarından sonra Rusya da 1967 yılında benzer iddialarda bulununca, her iki taraf arasında uyuşmazlık baş göstermiştir. İki tarafın 1970 yılında başlatmış olduğu gayri resmi müzakereler, 1974 yılında yerini resmi müzakerelere bırakmıştır¹⁴⁸. Rusya ve Norveç arasında yaklaşık 40 yıl süren bu uyuşmazlık 2010 yılında imzalanmış olan Barent Deniz Sınırı Sözleşmesi ile son bulmuştur. Sözleşmede esas alınan nokta, iki devletin kıta sahanlığı ve MEB konusundaki uyuşmazlıklardır. Sözleşme'nin imzalanmasının temel amacına bakıldığında, denizlerdeki yatırımların Rusya'nın Arktik Bölgesi'nde yer alan kısımlarına yapılmak istenmesidir¹⁴⁹. Sözleşme'ye göre, 200 mil deniz sınırının ilerisinde kalan kısımlar “Özel Bölge” olarak kalacak ve tarafların burayı kullanması MEB sınırlarının genişlediği anlamına gelmeyecektir¹⁵⁰.

Lincoln Deniz Sınırı Uyuşmazlığına Yönelik Sözleşme

Arktik Denizinin en kalın buz tabakasına sahip olan Lincoln Denizi, Grönland ve Ellesmere Adalarının Kuzey kısmında bulunmaktadır¹⁵¹. Jeolojik olarak kıta sahanlığının kıyıdan itibaren 80.4672 km olmakla beraber Lomonov Sırtı ile Alfa Sırtının iç kısımlarına doğru uzanmaktadır¹⁵².

1973 yılında Kanada ile Grönland arasında yapılmış olan sınır sözleşmesinde Lincoln Denizi'ne açılan Nares Boğazı'ndan yaklaşık 321,8688 km denk gelen kısım hususunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu durum ilerleyen

¹⁴⁷ Kıta Sahalı Söleşmesi, 29 Nisan 1958 tarihinde Geneva'da imzalandı ve 10 Haziran 1964'e yürürlüğe girdi, <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDGS/Volume%20II/Chapter%20XXI/xxi-4.en.pdf>, E.T. 02.01.2025.

¹⁴⁸ T. Henriksen ve G. Ulfstein, “Maritime Delimitation in the Arctic: The Barents Sea Treaty”, *Ocean Development and International Law* No: 42, Şubat 2011, s. 1-2.

¹⁴⁹ L. Jorbenadze, “Interests and International Regimes: Explainin Cooperation in Arctic Disputes”, Yüksek Lisans Tezi, *University of Tartu Faculty of Social Sciences*, Tartu(Estonya), 2020, s.62.

¹⁵⁰ Food and Agriculture Organization of the United Nation, “Treaty between the Kingdom of Norway and the Russian Federation concerning Maritime Delimitation and Cooperation in the Barents Sea and the Arctic Ocean”, *Madde* 3. 15 Eylül 2010, (İngilizce Çevirisi) https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/UD/Vedlegg/Folkerett/avtale_engelsk.pdf, E.T.20.04.2025.

¹⁵¹ Byers, a.g.e., s.46.

¹⁵² Gray, a.g.e., s.65.

zamanlarda Danimarka ile Kanada arasında uyuşmazlığa neden olmuştur¹⁵³. Söz konusu uyuşmazlık 28 Kasım 2012 tarihinde taraflar arasında yapılacak olan sınır sözleşmesi ile son bulacaktır. Taraflar arasında düzenlenmiş olan sözleşme geçici nitelikte olmakla beraber sınır uzunlukları da 2574,95 km'yi geçmiştir. Çizilen sınırlar nedeniyle yaşanan uyuşmazlıklar zamanla ortadan kalkmıştır¹⁵⁴.

Lincoln Denizi'nin buzullarla kaplı olması ve kıydan uzak bir konumda bulunması, petrol ve doğal gaz kaynaklarının potansiyeli hakkında yeterli bir araştırma yapılmasına engel olmaktadır. Bölge'ye benzer jeolojik yapıya sahip alanlar incelenip karşılaştırma yapılarak Bölge'nin petrol ve doğal gaz kaynakları hakkında tahmin yürütülmektedir¹⁵⁵.

Beaufort Deniz Sınırı Uyuşmazlıklarına Yönelik Sözleşme

Beaufort Denizi, Alaska ile Kanada'nın Arktik Bölgesi'nde yer alan Kuzey kısmı arasında bulunmaktadır. Deniz, oldukça sığ bir alanda yer almasının yanında, Mackenzie Deltasının da kuzey kısmında yer almaktadır. 2006 yılında Kanada, Tuktoyaktuk'un Kuzey kesiminde yer alan bölgede yeni petrol kuyuları bulmuş ve ilgili kuyuların yaklaşık 240 milyon varillik petrol içerdiği belirtilmiştir¹⁵⁶. 2016 yılında, Beaufort Denizi'ndeki buzulların erime hızı en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Erimelerin kalıcı bir hale gelmesi durumunda petrol ve doğal gaz arama ile çıkarma faaliyetleri daha da kolaylaşacak ve Beaufort Denizi de bu durumdan etkilenecektir¹⁵⁷.

Beaufort Deniz sınırındaki esas anlaşmazlık Alaska ile Arktik Denizi'ndeki Yukon Bölgesi'nde yer alan deniz sınırlandırmasından kaynaklanmaktadır. 1825 yılında Rusya ve Britanya¹⁵⁸ arasında imzalanmış olan sınır sözleşmesinde 141.

¹⁵³ Byers, a.g.e s.46-47.

¹⁵⁴ Government of Canada, "Canada and Kingdom of Denmark Reach Tentative Agreement on Lincoln Sea Boundary", 12.09.2019 <https://chinaus-icas.org/wp-content/uploads/2019/12/Canada-and-Kingdom-of-Denmark-Reach-Tentative-Agreement-on-Lincoln-Sea-Boundary.pdf>, E. T. 08.04.2024.

¹⁵⁵ Government of Canada, "Report of the Committee on the Science-Based Assessment of Offshore Oil and Gas Exploration and Development in the Eastern and Central Arctic", 13.12.2023, <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1691419796823/1691419826220>, E.T.09.04.2024.

¹⁵⁶ Byers, a.g.e., s. 57.

¹⁵⁷ N. Refai., "The Beaufort Sea Boundary Dispute: A Consideration of Rights of Inuit in Canada and the United States", *Alberta Law Review* 267, 2022 60-1, s. 268.

¹⁵⁸ Kanada, 1931 yılına kadar Britanya Krallığı'na (İngiltere) bağlıydı. Bknz. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kanada>, E.T. 25.04.2025.

Meridyen'inden Donmuş Okyanusa kadar kuzeyde olan bölge olarak sınır tanımı yapılmıştır. Sözleşmenin Fransızca olması ve yoruma açık bir tanım bırakması, farklı yorumlara yol açmış ve 1976 yılında Kanada'nın, ABD'nin MEB ilan ettiği bölgedeki petrol ve gaz araştırmaları için onay vermesi sonrasında taraflar arasında uyuşmazlık çıkmıştır¹⁵⁹. Kanada ve Amerika, 1970'li yıllarda Beaufort Denizi'ne yönelik sınır uyuşmazlığını çözmeye çalışmışlarsa da bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 2008 ile 2011 yılları arasında, Kanada ve ABD ortak iş birliğinde çalışan bir grup bilim adamının denizde yapmış olduğu çalışmalar neticesinde kıta sahanlığının her iki ülke için 350 mil olarak belirlenebileceğine dair görüş bildirilmiştir. Genişletilmiş kıta sahanlığı olarak geçen bu çözüm, her iki ülke arasındaki uyuşmazlığın çözülebileceğine dair iyi bir işaret olarak algılanmıştır¹⁶⁰. ABD'nin “*sınırdaki her noktasının iki noktadan eşit uzaklıkta olma ilkesi*” çerçevesinden bakıldığında, ABD'ye Kanada'ya nazaran daha fazla alanda egemenlik sağlama imkânı sunmaktadır. Kanadalı jeologlar ise Beaufort Denizi'nin tabakasında yer alan tortuların Mackenzie Nehri'nden gelen alüvyonların uzantısı olduğu ve bunun BMDHS'ne göre Kanada'nın kıta sahanlığının doğal bir uzantısı olarak kabul edilebileceğini söylemiştir¹⁶¹.

¹⁵⁹ A.M. Dehnz, “Solving Maritime Territorial Disputes”, *Naval War College- WritingveTeaching Excellence Center*, s.6 <https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1207423.pdf>

¹⁶⁰ A. Østhagen ve C.H. Schofield, “An ocean apart? Maritime boundary agreements and disputes in the Arctic Ocean”, *The Polar Journal*, 24 Eylül 2021, s. 12-13.

¹⁶¹ D.Pomerantz, “The Beaufort Sea Maritime Boundary Dispute: High Stakes For Canadian Arctic Sovereignty And Resource Extraction In A Changing Climate”, *York University*, Yüksek Lisans Tezi, Eylül 12, 2012, s. 67-68.

2. ARKTİK DENİZİNDEKİ PETROL VE DOĞAL GAZ FAALİYETLERİNE HUKUKİ REJİM VE DEĞERLENDİRMELER

2.1.Arktik Denizi’indeki Petrol ve Doğal Gaz Arama Faaliyetlerinin Tarihçesi

Arktik Bölgesi, her ne kadar dünya üzerinde bozulmamış alanların başında gelse de iklim değişikliği nedeniyle buzullar erimekte ve bu durum yeraltı kaynaklarına erişimi kolaylaştırmaktadır. Arktik Bölgesi, yeryüzünün ortalama %6’lık bir kısmına denk gelmesine rağmen, dünyadaki petrol ve doğal gaz kaynaklarının yaklaşık %20’lik kısmı burada yer almaktadır¹⁶². Petrol ve doğal gazın, Arktik Bölgesi’ndeki en önemli doğal kaynaklardan olması ve 20. yüzyılın ikinci yarısında hızla artan doğal kaynak ihtiyacı ile buna bağlı üretim faaliyetleri, kıyı devletlerinin gelecekteki en önemli ekonomik gelir kaynakları arasında yer almasına neden olacaktır¹⁶³. Arktik Bölgesi’ne kıyısı olan ve egemenlik hakkı bulunan devletlerden dördü aktif olarak petrol ve doğal gaz üretmektedir. Bunlar; Rusya, Kanada, ABD ve Norveç’tir. Bölgedeki en büyük petrol ve gaz keşifleri 1962 yılında Rusya ve ABD’nin Alaska eyaletinde gerçekleştirilmiştir¹⁶⁴. Ancak Bölge’deki ilk petrol çıkarım havzası Kanada’ya ait Norman kuyusunda 1920 yılında gerçekleştirilmiştir¹⁶⁵.

1980’li yıllarda sanayileşmiş devletlerdeki durgunluk ile doğal kaynakların daha verimli kullanılmasına yönelik politikalar dünyada petrol fazlalığının oluşmasına neden olmuştur. Söz konusu durgunluk her ne kadar iyi gibi görünmüş olsa da ilerde yeniden canlanacak olan ekonomik yatırımlardan dolayı petrol ve doğal gaz tüketiminin artması neticesinde yeni risklerin ortaya çıkacağı ifade edilmiştir¹⁶⁶. 1981-1983 yılları arasındaki üretim fazlalığı, gelecekte petrol ve doğal gaz alanında

¹⁶² C. M. Rixey, “Oil and Sustainability in the Arctic Circle”, *Denver Journal of International LawvePolicy*, Volume 44, Number 4 Summer Student Edition, Ocak 2016, s. 441.

¹⁶³ AMAP Secretariate “*Artic Oil And Gas, Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP)*”, Oslo 2007, Norway, croptrust.org/work/svalbard-global-seed-vault/-pdf, E.T. 13.04.2024.

¹⁶⁴ A. Jørgensen, “*Arctic Oil and Gas, Centre for High North Logistics (CHNL)*”, Dahl, 2010, <http://www.arctis-search.com/Arctic+Oil+and+Gas>, E.T. 13.04.2024.

¹⁶⁵ P. Birger, “Arctic Oil ve Gas Development: The Case of Greenland” *Arctic Yearbook*, 2018 s.2, https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2018/Scholarly_Papers/19_AY2018_Poppel.pdf

¹⁶⁶ R. D. Hershey Jr., “The Dark Side of the Oil Glut”, *The New York Times*, 21 March 1982, <https://www.nytimes.com/1982/03/21/business/the-dark-side-of-the-oil-glut.html>, E.T. 13.04.2024.

yaşanacak olan kıtlık endişesinin de önünü açmıştır. Bu nedenle söz konusu yıllarda ABD tarafından Arktik Bölgesi'ndeki petrol ve doğal gaz çıkarım işlemlerinin hızlandırılması için harekete geçilmiştir. Alaska'dan sonra Beaufort Denizi'ne doğru yönelen ABD, sert hava koşulları nedeniyle üretim faaliyetlerinde istediği düzeye ulaşamamıştır¹⁶⁷.

Kanada'ya baktığımızda, Arktik Bölgesi'ne dair faaliyetlerini 1970'li yıllarda arttırdığı görülmektedir. Beaufort Denizi'ne yakın yerde 250 milyon varilden fazla petrol ile 11 trilyonluk fit küp doğal gaz rezervleri bulunmuştur.¹⁶⁸ Kanada'nın söz konusu tarihlerde kuyulardaki aramaları durdurmasının esas nedenleri petrol fiyatlarının bir anda düşmesi ve ulaşımda yaşanan sorunlardır¹⁶⁹. Kanada, 1970'li yıllardan itibaren artan petrol krizi ve fiyatları nedeniyle daha cazip hale gelen Arktik Bölgesi'ne daha fazla yönelmiştir¹⁷⁰. 2000 yılı ve sonrasında ise, Bölge'ye yönelik petrol ve doğal gaz çıkarım faaliyetleri için şirketlere izin verildiği ve sözleşmeler imzalandığı görülmektedir¹⁷¹.

Üçüncü olarak Rusya'ya baktığımızda, dünyada en çok petrol rezervine sahip yedinci devlet iken, gaz rezervi ve üretiminde ise birinci sırada yer almaktadır. Dünyada gaz rezervlerinin %23 kısmına denk gelen miktarı kendi egemenliğinde olan bölgelerde yer almaktadır¹⁷². Rusya'nın Arktik Bölgesi'ndeki petrol ve doğal gaz araştırmalarına yönelik geçmişine bakıldığında, 1919-1940 yılları arasında Bölge'ye ilgisinin arttığını görmekteyiz. Uyguladığı ekonomik politikalar neticesinde güçlenmeye başlayan Rusya, Bölge'deki petrol ve doğal gaz kaynaklarının

¹⁶⁷ Q. Wilson, "The Wilson Quarterly (1976-)", Vol.7 No:3, Summer, 1983, s.31, <https://www.jstor.org/stable/45265959>

¹⁶⁸ Water ve Oceans, "Evolution of Arctic Energy Development: A Timeline (1962-Present), *In Energy*", Eylül 15, 2013, <https://www.stimson.org/2013/evolution-arctic-energy-development-timeline-1962-present/#:~:text=Russia%20makes%20the%20first%20major,field%20on%20Alaska's%20North%20Slope.,E.T.20.04.2024>.

¹⁶⁹ A. Qsthagen ve H. Bets, "Oil and Gas in the Canadian Arctic", *The Arctic Institute*, 12 Mart 2013, <https://www.thearcticinstitute.org/hedging-bets-oil-gas-canadian-arctic/>, E.T. 20.04.2024.

¹⁷⁰ Ernst ve Young Global Oil and Gas Center, "Arctic Oil and Gas", *U.S. Department of Energy, Energy Information Administration*, October 2009, s.8, https://www.ourenergypolicy.org/wp-content/uploads/2013/09/Arctic_oil_and_gas.pdf

¹⁷¹ QsthagenveBet a.g.e.

¹⁷² A. Zolotukhin ve V. Gavrilov, "Russian Arctic Petroleum Resources", *Oil ve Gas Science and Technology– Rev. IFP Energies nouvelles*, Vol. 66 (2011), No. 6, s. 901.

araştırılmasına yönelik yatırımlar da yapmıştır¹⁷³. Rusya, İkinci Dünya Savaş'ından sonra Arktik Bölgesi'ndeki petrol ve doğal gaz araştırmalarına hızla devam etmiş ve özellikle 1960 ve 1970'li yıllarda Batı Sibiry kısımindaki arama faaliyetlerini artırmıştır. 1980'li yılların başlarında Barent Denizi ile Kara Deniz Bölgeleri'nde yapılmış olan araştırmalar neticesinde bulunan ilk petrol ve gaz kuyuları, bu denizlerin Arktik Bölgesi'ne denk gelen kısımlarında açılmıştır¹⁷⁴. Rusya, 2000 yılından sonra Arktik Bölgesi'ne daha da yoğunlaşmış ve Bölge'ye yapılan yatırımlarını da artırmıştır¹⁷⁵. 2008 yılında Amerika Ulusal Jeolojik Araştırmalar Kurulu'nun (USGS) yayınladığı raporda¹⁷⁶ Arktik Bölgesi'nde yer alan petrol ve gaz miktarının sırasıyla dünyadaki %13 ve %30'luk kısmına denk geldiğine ilişkin tespitin ardından Rusya'nın Bölge'ye ilgisi yine artmıştır. Ancak 2014 ve sonrasında Ukrayna ve Kırım'a yönelik işgal faaliyetleri nedeniyle petrol ve gaz ihracatı hususlarında sert yaptırımlara maruz kalmış ve Çin ile yakınlaşma yoluna gitmiştir¹⁷⁷.

Arktik Bölgesi'nde petrol ve gaz araştırma ve çıkarım işlemleri yapılan bir diğer bölge ise Grönland Adası'dır. Grönland Adası ve çevresinde yapılan petrol ve doğal gaz arama faaliyetleri 1970'li yıllara kadar dayanmaktadır. Bölge her ne kadar büyük keşif potansiyeline sahip olsa da, sert iklim koşulları ve coğrafi yapının uygun olmaması ile başarısızlıkla sonuçlanan bazı sondaj çalışmaları Ada'ya olan ilginin azalmasına neden olmuştur¹⁷⁸. 1970'li yıllardan itibaren yapılan bilimsel araştırmalar ve faaliyetlerden de başarılı sonuç alınamamıştır¹⁷⁹. Grönland Adası'ndaki petrol ve

¹⁷³ A. E. Nilsson ve N. Filimonova, "Russian Interests In Oil And Gas Resources In The Barents Sea", *Stockholm Environment Institute (SEI) Workin Paper* 2013-05, s. 4-5.

¹⁷⁴ A. Kontorovich, "Oil and Gas of the Russian Arctic: History of Development in the 20th Century", *Resources, and Strategy for the 21st Century, Science First Hand*, Volume 41, N:2, 30 Ağustos 2015, s. 43-48.

¹⁷⁵ P.P. Raimondi, "The Role of the Arctic in Russia's Energy Strategy: Features, Objectives and Perspectives Following Russia's War in Ukraine", *Instituto Affari Internazionali (IAI) ve Eni Strategic Partnership*, s.7 <https://www.iai.it/sites/default/files/9788893683142.pdf>

¹⁷⁶ USGS 2008 Raporu, a.g.e.

¹⁷⁷ D. Harada, "Behind The Recent Acceleration Of The Arctic Oil And Gas Development İn Russia: Potential, Ongoing Projects And Challenges". *Polar Record-56(e9)*, s. 1.

¹⁷⁸ J. Henderson ve J. Loe. "Greenland: Huge Resource Potential but No Success to Date." *The Prospects and Challenges for Arctic Oil Development*, Oxford Institute for Energy Studies, 2014, s. 13.

¹⁷⁹ A. Osthagen, "Dimensions of Oil and Gas Development in Greenland", *The Arctic Institute Center for Circumpolar Security Studies*, Aralık 19, 2012, <https://www.thearcticinstitute.org/publications/>, E.T. 01.05.2024.

doğal gaz araştırma faaliyetlerine dair belirsizlikler uzun süre devam etmiştir. 2021 yılına kadar süren faaliyetlerin hiçbirinde ticari anlamda gelir sağlayacak rezervlere rastlanılmamıştır¹⁸⁰. Grönland Yerel Yönetimi, 2021 yılında, Ada’da petrol ve doğal gaz araştırma ve çıkarma faaliyetlerini tamamen durdurma kararı aldığını açıklamıştır¹⁸¹.

Arktik Bölgesi’nin petrol ve doğal gaz çıkarılan alanlardan Alaskaya bakıldığında, ticari amaçlı ilk üretim faaliyetleri 1902 yılına dayansa da¹⁸², esas itibariyle 1970’li yıllardan itibaren faaliyetlerin arttığı görülmektedir. Alaska Bölgesi’ndeki petrol ve doğal gaz araştırmalarının artmaya başladığı yıllar 1970’li yıllara dayanmakla beraber ABD tarafından yapılan araştırmalarda Alaska’nın Kuzey’inde yaklaşık 9,6 milyon varillik rezerv bulunmuştur¹⁸³. Bölge’de bugüne kadar 18 milyar varilden daha fazla petrol üretimi gerçekleştirilmiştir¹⁸⁴.

Son olarak Norveç’in Arktik Bölgesindeki petrol ve doğal gaz faaliyetlerine bakıldığında, 1981 yılında Barents Denizi’nde başlattığı faaliyetlerde birtakım rezervler tespit edilse de¹⁸⁵, bulunan rezervlerde 2007 yılına kadar aktif bir şekilde çıkarım işlemleri yapılamamıştır¹⁸⁶. Daha önce 2013 yılında keşfedilen ve 500 milyon varilden fazla bir potansiyele sahip bölgedeki faaliyetlere 2022 yılında onay verebilmiştir¹⁸⁷.

¹⁸⁰ Henderson ve Loe, a.g.e. s. 16.

¹⁸¹ CBC The Associated Press, “Greenland Bans All Oil Exploration”, July 16 2021, <https://www.cbc.ca/news/business/greenland-oil-1.6105230>, E.T. 01.05.2024

¹⁸² Timeline of Industry in Alaska, “Alaska Oil and Gas Association”, <https://www.aoga.org/industry-history/>, E.T. 04.05.2024.

¹⁸³ American Petroleum Intitute, “History of Northern Alaska Petroleum Development”, <https://www.api.org/oil-and-natural-gas/wells-to-consumer/exploration-and-production/alaska/history-alaska/history-of-alaska-petroleum>, E.T. 03.05.2024.

¹⁸⁴ Alaska’s Oil ve Gas Industry “Resource Development Council Growing Alaska Through Responsible Resource Development”, <https://www.akrdc.org/oil-and-gas>, E.T. 04.05.2024.

¹⁸⁵ Ernst veYoung, a.g.e., s. 10.

¹⁸⁶ CO2 Storage Atlas, Norwegian Offshore Directorate, “Petroleum Activitiy on the Norwegian Continental Shelf”, s.13, <https://www.sodir.no/contentassets/4fc51ff9b7994cf0a37c77ca9ee235c5/chapter-2.pdf>

¹⁸⁷ A. Staalesen, “The Independent Barents Observer: Norwegian Oilmen Prepare for Far Northern Drilling at Disputed Wisting Field”, *Arctic Today*, May 9, 2024 <https://www.arctictoday.com/norwegian-oilmen-prepare-for-far-northern-drilling-at-disputed-wisting-field-2/>, E.T. 11.05.2024.

2.2. Uluslararası Hukuk Kuralları Çerçevesinde Arktik Denizi'ne Yönelik Petrol ve Doğal Gaz Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

2.2.1. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Çerçevesinde Yapılan Değerlendirmeler

Arktik Bölgesi'ne özgü bir hukuk rejiminin belirlenebilir olup olmadığı 2000 yılından itibaren yeniden tartışılmaktadır. Bu tartışmaya ise Antartika Bölgesi'nin kendisine özgü kurallarının olması gerekçe olarak gösterilmiştir. Ancak Arktik Denizi'ndeki petrol ve doğal gaz faaliyetlerinin nispeten daha yeni olması ve bununla beraber karaya sınırı olup devletlerin kıta sahanlığı rejiminden de etkilenmesi, kendisini Antartika'dan farklı bir pozisyona koymaktadır¹⁸⁸. Her ne kadar Arktik Açık Deniz Petrol ve Gaz aramaları hakkında yayınlanan kılavuzlar mevcut olsa da hem ilgili kılavuzlara hem de uluslararası hukuk kurallarına ne düzeyde uyulduğu tam olarak bilinmemektedir¹⁸⁹.

Arktik Bölgesi'nin açık deniz alanlarına ait olan kısmı, münhasır ekonomik bölge kısmına giren alanlara nazara daha geniş bir alanı kapsadığından BMDHS'nin hükümleri bu alan açısından oldukça önemlidir¹⁹⁰. Bu husus 1991 yılındaki Arktik Çevresel Koruma Stratejisi konferansında da dile getirilmiştir. Söz konusu konferansta, Arktik Bölgesi'nde uygulanacak olan stratejide geleneksel hukukun yanında BMDHS'nin de uygulanacağı özellikle vurgulanmıştır¹⁹¹.

BMDHS'ni imzalayan Arktik Konseyi devletlerine bakıldığında, İzlanda'nın 1985 yılında Sözleşme'yi imzalayan ilk devlet olduğu görülmektedir. 1994 yılında Finlandiya, İsveç, Rusya ve Norveç, 2003 yılında Kanada ve 2004 yılında da Danimarka ilgili Sözleşme'yi imzalayarak taraf olmuşlardır. Hâlihazırda Arktik'e

¹⁸⁸ G. E. Erlendsson, "Arctic Offshore Oil and Gas Concerns: Maritime Law, Sustainable Development and Human Rights," Yüksek Lisans Tezi, *University Of Akureyri, School of Humanities and Social Sciences Department of Law*, 2010, s. 3-4.

¹⁸⁹ Arctic Offshore Oil and Gas Guidelines-1997,2002,2009 <https://www.pame.is/index.php/document-library/resource-exploration-and-development/arctic-offshore-oil-and-gas-guidelines>, E.T. 08.06.2024.

¹⁹⁰ E. Altunkaya, "Arctic Region in the Era of Climate Change: A Zone of Cooperation or A Zone of Conflict?" Doktora Tezi, *Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Uluslararası Hukuk*, 2023, s. 102.

¹⁹¹ Arctic Environmental Protection Strategy (AEPS), "Declaration on the Protection of Arctic Environment. Rovaniemi. Retrieved"11 Kasım 2021, s.33 http://library.arcticportal.org/1542/1/artic_environment.pdf

sınırı olup Sözleşme’yi imzalamayan tek devlet ABD’dir¹⁹². Buna rağmen Sözleşme’de yer alan ana hükümleri geleneksel hukukun bir parçası olarak gördüğünü ifade etmektedir¹⁹³.

BMDHS’nin Arktik Bölgesi’ne uygulamasında iki önemli başlığın bir arada bulunduğu görülmektedir: Birincisi yüksek oranda var olan petrol ve doğal gaz, ikincisi ise hukuki belirsizliktir. Hukuki belirsizliğin temel nedenlerinden biri de Rusya ve ABD gibi iki süper gücün Arktik Denizi’ne kıyısının olması ve iki devletinde Bölge’de egemen güç haline gelme istekleridir. Söz konusu hukuki belirsizliğe olası iki çözüm sunulabilir: İlki Arktik Denizi’ni diğer büyük denizlerin rejimine tabi tutmak, ikincisi ise tıpkı Antarktika gibi salt bu Bölge’ye özgü hukuk kuralları ve rejimi oluşturmaktır¹⁹⁴. Chabason’a göre açık denizlerdeki petrol ve doğal gaz çıkarma ile geliştirme yöntemlerine yönelik uluslararası hukukta iki boşluk bulunmaktadır. Birincisi kıyı devletlerinin yargı yetkisinin öncelikli olmasından dolayı “*upstream agreement*”¹⁹⁵, ikincisi ise endüstriyel açık deniz ve petrol aramaları ile sorumlulukları üzerine “*downstream agreement*”¹⁹⁶ sözleşmelerinin mevcut olmamasıdır¹⁹⁷. Bunun dışında Arktik Bölgesi’ne özgü iki temel hukuki ve siyasi uyumsuzluk daha bulunmaktadır. Bunun ilki iki veya daha fazla ülkenin sınır uyumsuzlukları, ikincisi ise MEB ile açık deniz sınırları arasındaki çizginin çizilmesidir¹⁹⁸.

BMDHS, her ne kadar Arktik Bölgesi’nin yönetimine dair genel bir çerçeve sunuyor olsa da konu petrol ve doğal gaz arama ile çıkarma faaliyetlerine gelince

¹⁹² Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi,

https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf, E.T. 08.06.2024.

¹⁹³ Byers, a.g.e., s. 28.

¹⁹⁴ K. TraavikveW. Østreng, “The Arctic Ocean and the Law of the Sea, Cooperation and Conflict”, *The Challenge of New Territories*, Vol. 9, No. 2/3, 1974, s. 53-54.

¹⁹⁵ Upstream Anlaşması, Onconova’nın Lisanslı Bölgede Bileşiği ve/veya Lisanslı Ürünü geliştirmek, yapmak, kullanmak, satmak, satışa sunmak veya ithal etmek için bir Üçüncü Taraftan lisans veya başka bir hak elde ettiği Yürürlük Tarihi itibarıyla mevcut olan herhangi bir anlaşma anlamına gelir.(Upstream Agreement definition, <https://www.lawinsider.com/dictionary/upstream-agreement>, E.T.16.08.2024.

¹⁹⁶ Downstream Anlaşması, 31 Aralık 1981 tarihinde Alliance Petroleum Australia NL, Basin Oil NL, Bridge Oil Ltd, Bridge Oil Developments Pty Ltd, Crusader Resources NL, Delhi Petroleum Pty Ltd, ... arasında yapılan anlaşma anlamına gelir. (Downstream Agreement definition, <https://www.lawinsider.com/dictionary/downstream-agreement>, E.T.16.08.2024.)

¹⁹⁷ L. Chabason, “Offshore Oil Exploitation: A New Frontier for International Environmental Law”, *Institute for Sustainable Development and International Relations (IDDRI)*, Working Paper No. 11, 2011, https://www.iddri.org/sites/default/files/import/publications/wp-1111_chabason_offshore.pdf

¹⁹⁸ TraavikveØstreng, a.g.e., s.58

yetersiz kalmaktadır. Küresel ısınma sonucunda buzulların erimesi ile yeni yaşam alanlarının oluşması ve gelişen teknoloji ile doğal kaynaklara erişimin daha kolay bir hale gelmesi, Arktik Bölgesi açısından yeniliklerin kaçınılmaz olacağının göstergesidir¹⁹⁹.

2.2.2. Avrupa Birliği'nin Arktik Denizi'ne Yönelik Değerlendirmeleri

Arktik Bölgesi, 2000 yılı ve sonrasında Avrupa Birliği'nin (AB) enerji ihtiyacı ile enerji güvenliği konularında öne çıkan hususlardan biridir. Arktik Denizi'ne en uzun sınıra sahip olan Rusya ile Bölge'deki enerji kaynaklarının varlığından dolayı zaman zaman iş birliğinde bulunmak zorunda kalmıştır²⁰⁰. AB'nin, Bölge'ye olan ilgisi özellikle 2007 yılı ve sonrasında daha da artmıştır. Bunun temel nedeni buzulların 2007 yılında en az seviyeye inmesi ve devletlerin BMDHS'ne dayanarak Arktik Denizi hakkında hem yönetsel hem de petrol ve doğal gaz kaynaklarının çıkarımına yönelik hak talep etme olasılıklarının daha da artacağını düşünmeleridir²⁰¹. Kirk ve Liu, AB'nin açık deniz petrol ve gaz araştırmalarını detaylı bir şekilde araştırıp güvenliği sağlamasını ve sadece Arktik'e özgü bir yönetimin oluşturulması için gereken tüm çabanın sarf edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir²⁰².

AB Komisyonu'nun nezdinde yapılmış olan çalışmalar sonucu 2008 yılında Arktik Bölgesi'ne yönelik stratejik hedefleri içeren “Avrupa Birliği ve Arktik” adlı belge yayınlanmıştır²⁰³. İlgili belgede üç ana konu ele alınmıştır; yerel halk, yenilenebilir enerji kaynakları ve bunların kullanımının teşvikidir. AB Parlamentosu

¹⁹⁹ J. D. Carlson ve H. Christopher ve J. Long ve M. Kellen ve S. Young, “*The Scramble for the Arctic: The United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) and Extending National Seabed Claims*”, 30 Mart 2009, s.123-124, <https://ssrn.com/abstract=1472552>

²⁰⁰ T. Koivurova ve A. H. Hoel ve M. Humpert ve St. Kirchner ve A. Raspotnik ve M. Smieszekve A. Stepien, “FWC Policy Support Facility for the Implementation of the EU Foreign Policy – PSF 2019 Worldwide”, *Overview of EU actions in the Arctic and their impact*, Final Report, Haziran 2021, s.103-104.

²⁰¹ J. Lebel ve A. E. Nilsson, “EU Engagement in the Arctic: Challenges to Achieving Ambitions in an Area outside Its Jurisdiction”, *Arctic Review on Law and Politics* Vol. 15, 2024, s. 51.

²⁰² N. Liu ve E. Kirk, “The European Union’s potential contribution to protect marine biodiversity in the changing Arctic: A Roadmap.”, *International Journal of Marine and Coastal Law*, 2015, 30, (2), s. 255-284.

²⁰³ Commission of the European Communities, “*The European Union and The Arctic Region*”, Brussel 20.11.2008, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0763:FIN:EN:PDF>, E.T.18.06.2024

tarafından onaylanan bu çalışma sayesinde, Arktik Bölgesi'nin yönetimi ve çevre koruması açısından daha aktif rol almaya dair hedeflerin olduğu ifade edilmiştir²⁰⁴. Ancak AB'nin 2008 yılında yayınlamış olduğu belgede açıklanan amaçlar, istenildiği şekilde gerçekleştirilememiştir. Özellikle Kanada ve Rusya'nın 2009 yılında Bölge'ye yönelik kendi pozisyonlarını açıklamaları da bunda etkili olmuştur. AB Komisyonun 2016 yılında yayınlanmış olan son bildirisinde ise, amaçlarının sera gazlarını 2030 yılına kadar %40, 2050 yılına kadar ise %80 oranında azaltmak olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Arktik Bölgesi'ndeki canlı yaşamının iklim değişikliğine uyum sağlaması için iş birliği yapılacağı vurgulanmıştır²⁰⁵. AB, yenilenebilir enerji kaynakları ile fosil yakıtlara olan bağımlılığı azaltmak ve Bölge'deki politik istikrarsızlıktan da faydalanarak öncü bir rol oynamayı hedeflemektedir²⁰⁶.

AB'nin enerji alanındaki ihtiyacını nasıl karşıladığına bakıldığında, ihtiyacının büyük bir kısmını Norveç ve Rusya başta olmak üzere Arktik Denizi'ne kıyısı olan devletlerden karşıladığı görülmektedir²⁰⁷. AB, Ukrayna'nın Rusya tarafından işgal edilmesinden sonra yaşamış olduğu petrol ve doğal gaz krizinden dolayı yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmiş ve bu alanda Avrupa Arktik'i denilen kısımda araştırmalar yapmıştır²⁰⁸. Ayrıca Rusya'ya olan enerji bağımlılığını en aza indirme ve uygun fiyatla petrol ile doğal gaz alabilmenin yollarını araştırmak için 7 Nisan 2022 tarihinde Avrupa Komisyonu Enerji Birliği de (AKEB) kurulmuştur²⁰⁹.

²⁰⁴ M. Kindler, "The EU, Climate Change and Geopolitics of the Arctic: Great Power Strategies and European Response ISCTE", *Instituto Universitário de Lisboa, Department of History in International Studies*, Ekim 2021, s.49-50.

²⁰⁵ Commission of the European Communities, "An integrated European Union policy for the Arctic", Brussels, 27.4.2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0021>, E.T. 18.06.2024.

²⁰⁶ M.A. Conins ve K. van Loon, "Europe's Energy and Resource Challenge The Arctic Is Part of the Solution", *Egmont Policy Brief* 286, Eylül 2022, s. 2-5
https://www.egmontinstitute.be/app/uploads/2022/09/Karen-VL_MA-Coninsx_PolicyBrief286.pdf?type=pdf

²⁰⁷ Lebel ve Nilsson, a.g.e. s. 62-63.

²⁰⁸ Coninsx ve Loon, a.g.e., s. 2-5.

²⁰⁹ M. C. Sezgin, "Avrupa Komisyonundan Rus Enerji Planını Kırma Planı: REPowerEU", *İkisiadi Kültür Vakfı Yayınları-Bilgi Raporu*,
https://www.ikv.org.tr/images/files/ikvden_repowereu_bilgi_notu.pdf, E.T. 17.06.2024

2.2.3. Artık Konseyi Tarafından Yapılan Hukuki Değerlendirmeler

İlk defa 1989 yılında Arktik Çevresini Koruma Organizasyonu (AÇKO) girişimiyle Arktik Konseyi'nin daimî üyeleri Bölge'nin çevresel problemlerini konuşmak için Finlandiya'da toplanmıştır. İlgili toplantıda daimî üyelerin yanı sıra Inuit Çevre Konseyi, İskandinav Saami Konseyi, SSCB Kuzeyin Küçük Halkları Derneği, Federal Almanya Cumhuriyeti, Polonya, Birleşik Krallık, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu, Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Uluslararası Arktik Bilim Komitesi de katılmıştır²¹⁰.

1996 yılında Kanada'nın girişimleriyle Ottawa'da yapılan toplantı sonucunda yayınlanan Ottawa Deklarasyonu ile Arktik Konseyi'nin kurulduğu ilan edilmiştir²¹¹. Konsey'in ilk resmi Bakanlar Toplantısı 1998 yılında Kanada'da gerçekleştirilmiştir. Toplantıda Konsey Başkanlığı, iki yıllığına Kanada'dan ABD'ye geçmiştir. Konsey Başkanlığı ve ev sahipliği her iki yılda bir daimî üye olan devletler arasında değişmektedir²¹².

Arktik Konseyi tarafından yayınlanan deklarasyonlarda petrol ve doğal gaz kaynaklarına ilişkin hususlar şu şekildedir:

- **Barrow Deklarasyonu:** 10 Ekim 2000 tarihinde yayınlanan Deklarasyon'da, genel anlamda çevrenin korunması ve doğal kaynakların kullanılmasına yönelik yapılması gerekenler ifade edilmiştir. Bunun haricinde, Arktik Denizi'ndeki petrol kaynaklarından olası sızıntı ihtimali olan yerleri belirten harita yapılması ve bu sızıntılara karşı önleyici mekanizmaların neler olacağına dair rapor düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir²¹³.

²¹⁰ Arctic Today-Arctic Environmental Protection Strategy, "Declaration on The Protection of Arctic Environment", Ronaviemi, Finland Haziran 1991, https://library.arcticportal.org/1542/1/artic_environment.pdf, E.T. 19.06.2024.

²¹¹ Arctic Council, "Declaration on The Establishment of The Arctic Council", Joint Communiqué of The Governments of the Arctic Countries on The Establishment of The Arctic Council, September 19 1996, Ottawa-Canada, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/bdc15f51-fb91-4e0d-9037-3e8618e7b98f/content>, E.T. 19.06.2024.

²¹² P. Haavisto, "Review of the Arctic Council Structures", *The Finnish Institute of International Affairs, Consultant's Study*, Helsinki 29.6.2001, s.5-6, Konsey Başkanlığının yıllara göre dağılımı için bkz. Arctic Council Organization, All Chairmanships, <https://arctic-council.org/about/previous-chairmanships/>, E.T. 19.06.2024.

²¹³ Arctic Council Organization, "Barrow Declaration. The Second Ministerial Meeting of the Arctic Council", Barrow, Alaska, United States. October 13, 2000. <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/bdc15f51-fb91-4e0d-9037-3e8618e7b98f/content>

- **Inari Deklarasyonu:** 10 Ocak 2002 tarihinde yayınlanan Deklarasyon'da, Arktik petrol ve doğal gaz kısmına kısaca değinildiği görülmektedir. İlgili deklarasyonun “*Biyolojik Çeşitliliğinin ve Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı*” başlıklı kısmında Arktik Bölgesi'ndeki potansiyel doğal gaz ve petrol kaynaklarının gelişimi ve bu gelişimin yerel halklar açısından etkisine değinilmiştir. Konsey, kaynakların kullanımını, bunların korunması ve çevrenin korunması ile Bölge Halkı'nın kalkınmasındaki rollerinin önemli olduğunu vurgulamıştır²¹⁴.

- **Reykjavik Deklarasyonu:** 24 Kasım 2004 tarihinde yayınlanan Deklarasyon'da, doğal gaz ve petrol konusuna kısaca değinildiği görülmektedir. “*Acil Önleme ve Müdahale Hazırlığı*” başlığı altında; 1998 yılındaki boşluğun, Kıyı Temizleme ve Değerlendirme Teknik Birimi'ne bilgi verilerek kapatılması ile petrol ve gaz alanlarındaki acil durumlara hazırlıklı olunması tavsiye edilmiştir²¹⁵.

- **The Salekhard Deklarasyonu:** 26 Ekim 2006 tarihinde yayınlanan Deklarasyon'un “*Sürdürülebilir Kalkınma*” başlıklı bölümünde, Arktik Konseyi'nin projelerini yansıtan enerji alanındaki iş birliğini desteklediklerini, yenilenebilir ve çevre dostu enerji projelerinin yanında olduklarını ifade etmişlerdir²¹⁶.

- **Tromso Deklarasyonu:** 29 Nisan 2009 tarihinde yayınlanan Deklarasyon'un “*Enerji*” başlığı altında Arktik Denizi'ndeki petrol ve gaz faaliyetlerinin hem geçmiş hem de gelecekteki etkileri ele alınmıştır. Petrol ve gaz çıkarım faaliyetlerinden kaynaklanan yan etkilerin hem var olan hukuk kuralları hem de gelişmiş teknoloji ile en aza indirilebileceği belirtilmiştir. Olası petrol ve gaz

council.org/server/api/core/bitstreams/ebc964c5-752f-4b7b-b14e-851810175192/content, E.T. 19.06.2024.

²¹⁴ Arctic Council Organization, “*The Inari Declaration. The Third Ministerial Meeting of the Arctic Council*”, 10 Ekim 2002 Inari, Finland, s.4 <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/e8fd2615-ae88-4e9d-8ede-b026a28b92d4/content>, E.T. 19.06.2024.

²¹⁵ Arctic Council Organization, “*The Reykjavik Declaration. The Fourth Ministerial Meeting of The Arctic Council*”, 24 Kasım 2004. Reykjavik, Iceland, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/93506c08-961c-47b9-a1eb-e9b0f6c4b6ac/content>, E.T. 19.06.2024.

²¹⁶ Arctic Council Organization, “*The Salekhard Declaration. The Fifth Ministerial Meeting of The Arctic Council*”, 26 Ekim 2006. Salekhard, Russia, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/ecc93817-4b3d-43fd-aaad-d9904ae20132/content>, E.T. 19.06.2024.

sızıntılarının ve Arktik için tehlikeli olabilecek zararlı maddelerin denize karışmasını engellemek için iş birliğinin güçlendirilmesine karar verilmiştir²¹⁷.

- **Nuuk Deklarasyonu:** 12 Mayıs 2011 tarihinde yayınlanan Deklarasyon'da, önceki yıllarda yapıldığı gibi petrol ve gaz sızıntılarına yönelik acil durumlardaki bilgi paylaşımı ve önleme konuları ile, Arktik Bölgesi'ne yönelik sürdürülebilir kalkınma planları hakkında beyanatlarda bulunulmuştur²¹⁸.

- **Kiruna Deklarasyonu:** 5 Mayıs 2013 tarihinde yayınlanan Deklarasyon'da, Arktik Bölgesi ile ilgili ele alınmış olan konu daha çok iklim değişikliği ve bunun sonucunda meydana gelecek olan değişimlere karşı Arktik'i korumak olmuştur²¹⁹.

- **İqaluit Deklarasyonu:** 24 Nisan 2015 tarihinde yayınlanan Deklarasyon'un 31 ve 32. maddesinde, petrolden kaynaklanacak olan kirliliğe karşı çalışma planlarının ve bu planlar doğrultusunda diyalogların da yapılacağı vurgulanmıştır. Kurulacak olan diyalogların konusu arasında Arktik Açık Deniz Petrol ve Gaz Araştırmalarına yönelik bilgi ve deneyimlerin paylaşılmasının da yer alacağı belirtilmiştir²²⁰.

- **Fairbanks Deklarasyonu:** Arktik Konseyi Bakanlar Kurulu'nun 10. Resmi toplantısı adına 11 Mayıs 2017 tarihinde yayınlanmıştır. Önceki deklarasyonlarda olduğu gibi petrol kirliliğine yönelik alınacak önlemler ve çevrenin korunması hususlarına değinilmiştir. Arktik Bölgesi'ndeki hem ekonomik hem de

²¹⁷ Arctic Council Organization, "Tromsø Declaration. The Sixth Ministerial Meeting of the Arctic Council", 29 Nisan 2009, Tromsø, Norway, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/4c172f70-8eb2-4289-aabd-f000f8177835/content>, E.T. 20.06.2024.

²¹⁸ Arctic Council Organization, "Nuuk Declaration. The Seventh Ministerial Meeting of the Arctic Council", 12 Mayıs 2011 Nuuk, Greenland, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/e7765ce9-f7da-49ab-b25d-d1fdea45b3f2/content>, E.T.21.06.2024.

²¹⁹ Arctic Council Organization "Kiruna Declaration. The Eight Ministerial Meeting of the Arctic Council", 15 Mayıs 2013. Kiruna, Sweden, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/b7567462-73f5-49f7-be0c-9c0855399142/content>, E.T.21.06.2024

²²⁰ Arctic Council Organization, "Iqaluit Declaration. The Ninth Ministerial Meeting of the Arctic Council", 24 Nisan 2015. Iqaluit, Yukon, Canada. <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/53215ac2-5b31-4395-a44f-1e51aaf934c7/content>, E.T.21.06.2024

toplumsal açıdan sürdürülebilir bir kalkınmanın teşvik edilmesinde enerji kaynaklarının ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır²²¹.

- **Reykjavik Deklarasyonu:** 20 Mayıs 2021 tarihinde yayınlanan Deklarasyon'da daha öncekilerde olduğu gibi Arktik Bölgesi'nde yenilenebilir ve temiz enerji kaynaklarının tesisinin ve kullanılmasının teşvik edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca küresel ısınmanın etkilerinin en aza indirilmesi için yapılan çalışmaların destekleneceği de vurgulanmıştır²²².

2.2.4. Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı'nın Arktik Denzine Yönelik Politikaları

Bariş dönemlerinde kıyı devletleri ile petrol platformlarını işleten kuruluşlar arasında ilgili yerlerin korunması amacıyla iş birliği yapılmaktadır. Ancak kıyı devletleri dışındakiler arasında da bu husus göz önünde bulundurulmaktadır. Özellikle Kuzey Avrupa Devletleri arasında bu husus önem arz etmektedir²²³. Özellikle Arktik Bölgesi'nde petrol ve doğal gaz kaynaklarının keşfi ve buzulların erimesi ile Kuzey Buz Denizi Yolu'nun kullanımı sonrası Bölge hem NATO hem de Bölge dışı devletler açısından önemli bir konuma gelmiştir. Bölge'ye olan ilginin artması ve özellikle Rusya'nın bu Bölge'de sessiz bir şekilde silahlanmaya doğru gitmesi, NATO'yu olası sorunlara karşı dengeleyici rol almasına neden olacaktır. NATO'nun Arktik'teki problemlerin tamamına çözüm bulacağı söylenemese de bazılarının çözülebilmesi için öncü rol oynayabileceği söylenebilir²²⁴.

²²¹ Arctic Council Organization, “Fairbanks Dekleraton, Declaration of the Foreign Ministers of the Arctic States at the 10th Ministerial meeting of the Arctic Council”, Held in Fairbanks, Alaska, 10-11 Mayıs 2017. <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/864abbae-8249-4c9d-9d02-d04e132526b2/content>, E.T. 21.06.2024.

²²² Arctic Council Organization, “Feykjavik Deklaration, Declaration of the Foreign Ministers of the Arctic States at the 12th Ministerial meeting of the Arctic Council”, Held in Reykjavik, Iceland, 20 May, 2021. <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/b8fe81c0-265c-4920-ac82-1eac0754b960/content>, E.T.21.06.2024.

²²³ L. C. H. O. Lunde, “North European Oil: Implications for NATO”, *Journal of the US Army War College*, Vol. VII, No.1, 1996, s.93, <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA510065.pdf>

²²⁴ PRAŽSKÝ STUDENTSKÝ SUMMIT, “The Arctic Region”, *LÍSTOPAD BACKGROUND REPORT 2017*, -XXIII -NATO – I, s.2, https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/NATO_arctic_region.pdf,

Rusya'nın Arktik Denizi'ne en uzun kıyısı olan devlet olması nedeniyle ekonomik, nüfus ve yer altı kaynakları açısından da Bölge'deki en zengin devlet konumundadır. Bu nedenle Kuzey Buz Denizi Yolu'nun güvenliğinin Rusya açısından da oldukça önemli bir yerde olduğu aşîkârdır²²⁵. Arktik'te var olan ve sayısı ilerde artacak olan petrol ve gaz platformları, Rusya ile Avrupa Devletleri arasında yaşanacak olası bir savaş durumunda, Rusya'nın imha edeceği yerlerin başında gelmektedir. Nitekim Rusya'nın, NATO ile olası bir savaş durumunu sezdiği anda, bu petrol ve gaz platformlarını kısa sürede imha etmekten imtina etmeyeceği de yüksek ihtimaller arasındadır²²⁶.

NATO'nun Arktik'e yönelik girişimlerine baktığımızda, bunların daha çok Bölge'nin güvenliğine yönelik olduğu gözlenmekle beraber Bölge'ye yönelik eylemleri yalnızca toplantı ve konferanslarla sınırlı kalmıştır²²⁷. 2021 yılında yayınlanan bir rapora göre 2040 yılını takip eden süreçte devletlerin çoğu tarafından Arktik Bölgesi'ne yönelik ilginin ve faaliyetlerin artacağı ön görölmektedir²²⁸. Bölge'deki rekabete Çin gibi Bölge dışı aktörlerin dahil olması, NATO'nun Arktik'e yönelik güvenlik politikalarını tekrardan ele almasına neden olmaktadır²²⁹.

²²⁵ K. D. Stringer, "The Arctic Domain; A Narrow Niche for Joint Special Operations Forces", *Joint Force Quarterly (JFQ)*, Issue 78, 3rd Quarter 2015, s. 25-26.

²²⁶ Lunde, a.g.e., s. 92.

²²⁷ R. HuebertveA. LahennesseveJ. Gullledge, "Climate Changeveİnternational Security: The Arctic As a Bellwether", *Center For Climate and Energy Solutions*, Mayıs 2012, <https://www.c2es.org/wp-content/uploads/2012/04/arctic-security-report.pdf>, s.21.

²²⁸ Nato Unclassified- Publicly Disclosed, "Reginal Perspective Report on the Arctic: Strategic Foresight Analysis", <https://www.act.nato.int/wp-content/uploads/2023/05/regional-perspectives-2021-04.pdf>, s. 6

²²⁹ G. E. Cconnoll, "NATO and Security in the Arctic", *NATO Parliamentaru Assembly- Political Committee*, , 172 PCTR 17 E rev.1 fin, 7 Ekim 2017, s. 1, <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=sites/default/files/2017-11/2017%20-%2020172%20PCTR%2017%20E%20rev.1%20fin%20-%2020NATO%20AND%20SECURITY%20IN%20THE%20ARCTIC.pdf>

2.3.Sürdürülebilir Bir Kalkınma Perspektifi Çerçevesinde Devletlerin Arktik Denizi'ndeki Petrol ve Doğal Gaz Faaliyetlerine Yönelik Hukuksal Düzenlemeleri

2.3.1. Kıyı Devletlerinin Petrol ve Doğal gaz Faaliyetlerine Yönelik Düzenlemeleri

Rusya

Arktik Bölgesi'ne yönelik olarak her devletin uygulaması birbirinden farklılık arz edebilmektedir. Bu bağlamda Bölge'deki kaynaklara erişime dair yapılan çalışmalar, çevre koşulları ile yatırımcılara sunulan çeşitli teşvikler konusunda değişiklikler göze çarpmaktadır²³⁰. Rusya'nın Arktik'e yönelik hem geçmişteki politikaları hem de geleceğe yönelik politikalarına bakıldığında, egemenlik ve yargı yetkisini kullanmaya yönelik vermiş olduğu kararlar ve bu kararlarını destekleyen eylemlerinin uluslararası hukuka uygun olduğu görülecektir²³¹.

Rusya Federasyonu, petrol arama ve çıkarma faaliyetleri için 21 Şubat 1992 tarihinde Toprakaltı Kanunu (*Subsoil Law*)²³²ve 30 Ekim 1995 tarihinde de Üretim Paylaşırma Kanunu (*Production Sharing Law*)²³³ adı altında iki tane kanun çıkarmıştır. Ancak söz konusu kanunlar aşırı bürokratik olduğundan dolayı eleştirilmiştir. 1995 tarihli ikinci Kanun, 1992 tarihli Kanun'un meydana getirdiği karmaşayı çözmede başarısız olmuştur. Bununla beraber yatırımcılar ve petrol ajansları arasında da bu durum oldukça rahatsız edici bulunmuştur²³⁴. 1992 tarihli Kanun'un m.1/2'e göre yeraltından çıkarılacak olan madenlerin tüm mülkiyet haklarının Rusya'ya ait olduğu ifade edilmiştir. Yine aynı Kanun'un 11. ve 12. maddelerinde yeraltı kaynaklarının araştırılması ve

²³⁰ A. Moe, "Russia and The Development of Arctic Energy Resources in the Context of Domestic Policy and International Markets", *The Arctic and Wrold Order*, Kristina Spohr veDaniel S. Hamilton(Ed.) , Jason C. Moyer(Ass.Ed.), Paul H. Nitze School of Advanced International Studies Johns Hopkins University, s. 124.

²³¹ M.L. Davydovve A.Y. EpifanovveO.I. SharnoveM.N. Vanicheva, "Legal and Institutional Frameworks for the Arctic Zone of the Russian Federation", *4th International Scientific Conference "Arctic: History and Modernity"*, *Earth and Environmental Science*, No: 302, 2019, s. 2.

²³² Asian Pacific Energy Portal, *Russian Federation: Law no. 2395-1 of on Subsoil*,<https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Law%20No.%202395-1%20of%201992%20on%20Subsoil%20%282021%20Ed.%29%20%28RU%29.pdf>, E.T.13.08.2024.

²³³ World Trade Organization, *Law of the Russian Federation, Production Sharing Agreements*, No. 225---FZ of 30 Ekim 1995, https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/rus_e/wtaccrus48_leg_76.pdf, E.T. 13.08.2024.

²³⁴ Sas, a.g.e., s. 123.

çıkartılmasına dair lisansların yalnızca Rusya Federasyonu'nun iznine bağlı olduğu da ifade edilmiştir²³⁵.

Arktik Bölgesi'nin önem kazanmaya başladığı 20. yüzyılın başında itibaren Rusya'nın Bölge'ye yönelik politikalarının devam ettiği ve bu politikaların hem petrol ve doğal gaz kaynaklarına hem de yerel halkın ekonomik ve sosyal gelişimlerine yönelik girişimleri kapsadığı görülmektedir²³⁶. Rusya Federasyonu, 2008 yılında Arktik'e yönelik 2008-2020 yılları arasını kapsayan geniş çaplı bir bildiri yayınlamıştır²³⁷. Rusya'nın Arktik'e yönelik uzun vadeli plan ve projelerini içeren politikalarının yer aldığı bu bildiride iklim, çevre, yerel halk, doğal kaynaklar gibi konular ele alınmıştır²³⁸. Daha sonra Rusya Federasyonu tarafından 2020 yılında "*Rusya'nın Arktik Bölgesi'ndeki Ekonomik Faaliyetlerin Desteklenmesine Dair Kanun*" yayınlamıştır²³⁹. İlgili Kanun'un neredeyse tamamının ekonomik faaliyetler ve yatırımları ele almış olması, eleştirilmesine neden olmuştur. Bir diğer ifadeyle Arktik'e yönelik yasal düzenlemeler kısmındaki kanunların hem çevresel hem de diğer konularda da karmaşık bir yapıda olduğu ileri sürülmüştür²⁴⁰. Bununla beraber 5 Mart 2020 tarihinde Rusya tarafından yayınlanan ikinci bildiride, 2020'den 2035'e kadar olan süreçte Arktik Bölgesi'ne yönelik hedefleri içeren bir dizi kararların yer aldığı görülmektedir²⁴¹. İlgili bildiride Arktik'teki petrol ve doğal gaz kaynaklarına yönelik;

²³⁵ Ocean ve Law of the Sea United Nation, *Federal Act on the Internal Maritime Waters, Territorial Sea and Contiguous Zone of the Russian Federation* (Eng.), https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/RUS_1998_Act_TS.pdf, E.T. 13.08.2024.

²³⁶ D. Baramidze, Current Developments in Arctic Law, "Russian current Arctic policy and law", Kamrul Hossain(Ed.), *UArctic Thematic Network on Arctic Law, University of Lapland Rovaniemi*, Volume 9 2021, s. 42.

²³⁷ D. Medvedev, "Foundations Of The Russian Federation's State Policy In The Arctic Until 2020 And Beyond," *Rossiyskaya Gazeta*, 18 Eylül 2008, https://www.research.kobe-u.ac.jp/gsics-perc/sympo/20160728/documents/Keynote/Russian_Arctic_Policy_2009.pdf, E.T. 17.08.2024.

²³⁸ Baramidze, a.g.e., s. 42.

²³⁹ CIS Legislation, About the state support of business activity in the Arctic zone of the Russian Federation- The Federal Law №193-FZ, 13 Temmuz 2020, <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=126036>, E.T.17.08.2024.

²⁴⁰ Baramidze, a.g.e., s. 46.

²⁴¹ A. Davis ve R. Vest (Çevirmenler), "On the Foundations of the Russian Federation State Policy in the Arctic for the Period up to 2035", *US Naval War College*, Newport- Rhode Island, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GOVPUB-D208-PURL-gpo145188/pdf/GOVPUB-D208-PURL-gpo145188.pdf>, E.T.17.08.2024.

- Rusya'nın Arktik'teki egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün sağlanması²⁴²,
- Bölgesel veya ikili iş birliklerinde uluslararası hukuka uygun davranılacağı,²⁴³
- Arktik Bölgesi'nin gelişimi için bilimsel ve teknolojik gelişimlerin destekleneceği²⁴⁴,
- Bölge'deki enerji kaynaklarına dair bağlantıları güçlendirmek, tesisleri yeni teknolojiye uydurmak ve Bölge'nin petrol ve doğal gaz ile yenilenebilir enerji kaynaklarına erişmek için çalışmaların yapılacağı ifade edilmiştir²⁴⁵.

2020 ve 2035 yıllarına yönelik düzenlenmiş olan bu politikaların esas amacı ulusal ve uluslararası anlaşmaları sürdürmek, doğal kaynakların olduğu yerlerde ekonomik ve sosyal gelişimi arttırmak, Rusya'nın sınırlarını ve güvenliğini korumaktır. 2020 yılına yönelik olan politikalar daha çok teknolojik ve sosyo-ekonomik gelişimler içerirken, 2035 yılına dair olan politikaların ise Bölge'nin güvenliği ve askerleştirilmesine dair olduğu görülmektedir²⁴⁶. 2020 yılına dair Bölge'nin askerleştirilmesi ve güvenliğine yönelik politikalara bakıldığında daha çok genel düzenlemelerin yer alacağı ifade edilmesine rağmen, 2035 yılına yönelik olanda ise bu hususların detaylandırıldığı görülmektedir. Rusya, Arktik Bölgesi'ne yönelik askeri güvenliği sağlamaktaki amacının Bölge'deki egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak olarak belirtmiştir²⁴⁷.

Kanada

Kanada, Artık Denizi'ne en geniş sınırlara sahip olan devletlerden biridir. Bu nedenle, Arktik Bölgesi'ndeki petrol ve doğal gaz faaliyetlerinden en çok etkilenecek olan devletlerden biri olacaktır. Özellikle eriyen ve kalınlığı azalan buzullardan dolayı meydana çıkan Kuzeybatı Geçidi, yaz aylarında ulaşım açısından daha çok tercih

²⁴² Davisve Vest, a.g.e. m.5/a.

²⁴³ Davisve Vest, a.g.e. m.6/e.

²⁴⁴ Davisve Vest, a.g.e. m.10/b.

²⁴⁵ Davisve Vest, a.g.e. m.13/k.

²⁴⁶ P. Gustafsson, "Russia's Ambitions in the Arctic Towards 2035", *FOI Memo:7624, Project No: A1211*, s.4, <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI%20Memo%207624>, E.T. 18.08.2024.

²⁴⁷ N.Aliyev, "Development in Difficult Times: Russia's Arctic Policy Through 2035", *Russian Analytical Digest*, No: 256 5 Eylül 2020, s. 3.

edilebilir bir duruma gelecektir. Bu yeni ticaret yolu Doğu Asya ve ABD'nin Atlantik kıyısı arasındaki mesafeyi kısaltmaktadır. Hem yeni petrol ve doğal gaz kaynaklarının erişilebilir hale gelmesi hem de yeni ticari geçiş yollarının ortaya çıkması Kanada'yı yeni önlemler almaya zorlamaktadır²⁴⁸. Kanadalı'lara göre Kuzey, yani Arktik, her zaman önemli bir konumda olmuştur. Kuzey'in her zaman güçlü ve özgür bir alan olduğunu vurgulayan Kanadalılar, Bölge'nin uluslararası arenada önem kazanmasına yabancı değillerdir. Bölge'deki elmas madenlerinin yanı sıra petrol yataklarının keşfi, Kuzey'in Kanadalıların nezdinde değerli bir alan olmasına neden olmaktadır²⁴⁹.

Kanada'nın petrol ve gaz çıkarılmasına yönelik düzenlemelerine baktığımızda; 1996 yılında yürürlüğe giren Okyanus Kanunu'nun 4.ve 5. maddelerinde iç ve dış karasular sınırına yönelik tanımlamaların yapıldığı görülmektedir²⁵⁰. Kanada'nın 1996 tarihli Kanun ile yapmış olduğu bu tanımların BMDHS'ne uygun olduğu görülmektedir²⁵¹. Ancak 1996 tarihli kanundan önce, 1985 yılında Kanada Petrol Kanunu²⁵² ile Kanada Petrol ve Doğal gaz Çıkarma Kanunu²⁵³ yürürlüğe girmiştir. İlgili Kanunlar, Yukon Bölgesi ile yapılmış olan düzenlemede yer alan bitişik sularla ilgili hükümler haricinde, Arktik Açık Deniz alanlarında yapılacak olan petrol ve doğal gaz çıkarım faaliyetlerinde de geçerli olacaktır²⁵⁴. Kanada Hükümeti, Mackenzie Gaz Projesi gibi büyük projelerin yanında Beaufort Denizi'ndeki petrol ve gaz arama projelerine yerel halkın da katılımını sağlayacak şekilde düzenlemeler yapmaktadır. Hükümetin amacı yerel halkın sosyal ve ekonomik kalkınmasını sağlamak ile Bölge'nin kültürel mirasını korumaktır²⁵⁵. Kuzey'deki yerel halkın gelişimi ve iş

²⁴⁸ M. Byers, "Cold Peace: Arctic Cooperation and Canadian Foreign Policy", *International Journal*, Sonbahar 2010, Vol. 65, No. 4, s. 899-912.

²⁴⁹ M. Sherval, "Canada's oil sands: The mark of a new 'oil age' or a potential threat to Arctic security?", *The Extractive Industries and Society* No.2, 2015, s. 227.

²⁵⁰ The Government of Canadian, "Oceans Act", 1996, m.4-5 <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/O-2.4.pdf>, E.T. 23.08.2024.

²⁵¹ Sas, a.g.e, s. 71.

²⁵² The Government of Canadian, "Canada Petroleum Resources Act", 1985, <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-8.5.pdf>, E.T. 23.08.2024.

²⁵³ The Government of Canadian, "Canada Oil and Gas Operations Act", 1985, <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/O-7.pdf>, E.T.23.08.2024.

²⁵⁴ Canada National Energy Board, "Filling Requirements for Offshore Drilling in the Canadian Arctic", 2014, <https://www.cer-rec.gc.ca/en/about/acts-regulations/other-acts/filing-requirements-drilling-canadian-arctic/rctcrvwflngrqmmt-eng.pdf>, E.T.23.08.2024.

²⁵⁵ Government of Canada, "Canada's Northern Strategy Our North, Our Heritage, Our Future", The Minister of Indian Affairs and Northern Development and Federal Interlocutor for Métis and Non-Status

birliği için birden fazla yatırım yapılmaktadır. Hükümet tarafından geliştirilen projeler ve yatırımlar neticesinde yerel halk petrol ve doğal gaz gibi birçok sanayi kollarında aktif rol oynamaktadır²⁵⁶.

Kanada'nın Yukon, Nanavut ve Kuzeybatı Bölgeleri olmak üzere Arktik'e açılan üç farklı kapısı vardır. Bu Bölgeler, Kanada Hükümeti tarafından oluşturulan federal yapılar olmasının yanında yalnızca sınırlı alanlardaki yargı, yasama ve idari yetkilerini kullanabilirler. Bu üç eyalet, Kanada'daki diğer eyaletlerden ayrı bir konumda yer almaktadır²⁵⁷. Kanada'nın Arktik'e sınırı olan üç eyalet ile yapmış olduğu sözleşmeler de bulunmaktadır²⁵⁸. Bunların ilki 2002 yılında imzalanmış olan Yukon Bölgesi Sözleşmesidir²⁵⁹. Yukon Sözleşmesi'nin 2. maddesine göre, Yukon Bölgesi'nde yer alan madenler, mineral kaynaklar, yer altı ve yer üstü tüm kaynaklar Kanada Hükümeti'ne aittir. Ancak petrol ve doğal gaz ile ilgili madde 18/f.2 hükmüne baktığımızda, Yukon Federal Yönetimi'ne bitişik bölge ile ilgili kısımlardaki petrol ve doğal gaz çıkarımına yönelik kanun yapma yetkisinin verildiği anlaşılmaktadır²⁶⁰. İlgili Sözleşme'de Yukon Federal Yönetimi'ne açık denizlerdeki petrol ve gaz arama işlemlerine yönelik yetki verilmediği görülmektedir²⁶¹.

Kanada Hükümeti ile sözleşme yapan ikinci Bölge ise Nanavut'tur²⁶². 1993 yılında Nanavut Federal Yönetimi ile Kanada Hükümeti arasında Nanavut Bölgesel Sözleşmesi imzalanmıştır²⁶³. Bu Sözleşme uyarınca, Nanavut Federal Yönetimi'ne iç sular ve bitişik bölge alanlarında petrol ve gaz arama ile çıkarma konusunda yetki verilmiştir²⁶⁴. Ancak bu yetki verilirken, Yukon Sözleşmesi'nde olduğu gibi yer altı ve yer üstü kaynaklarının tümünün Kanada Hükümeti'ne ait olduğu açıkça ifade

Indians Ottawa, 2009, s.15-16, https://publications.gc.ca/collections/collection_2009/ainc-inac/R3-72-2008.pdf

²⁵⁶ Canada's Northern Strategy, a.g.e., s. 20-21.

²⁵⁷ Sas, a.g.e., s. 64-65.

²⁵⁸ Sas a.g.e., s.72.

²⁵⁹ The Government Of Canadian, "Yukon Act", 2002, <https://laws.justice.gc.ca/PDF/Y-2.01.pdf>, E.T.22.08.2024.

²⁶⁰ Yukon Act, a.g.e m.18/2.

²⁶¹ Sas, a.g.e., s.72.

²⁶² Sas, a.g.e., s.73.

²⁶³ The Government Of Canadian, "Nanavut Act", 1993, <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/N-28.6.pdf>, E.T.22.08.2024.

²⁶⁴ Nanavut Anlaşması, a.g.e., m.3.

edilmiştir²⁶⁵. Nanavut Federal Yönetimi ile 1993 yılında imzalanmış olan bir diğer sözleşme ise Arazi İddiaları Sözleşmesi'dir²⁶⁶. İlgili Sözleşme'de, Nanavut Federal Yönetimi'ne açık denizlerdeki petrol ve doğal gaz arama ile çıkarma işlemlerine dair yetki verilmediği anlaşılmaktadır²⁶⁷.

Arktik Bölgesi'ne yönelik Kanada Hükümeti ile sözleşme imzalayan üçüncü Bölge, Kuzeybatı Federal Bölgesi'dir²⁶⁸. Kanada Hükümeti ile Kuzeybatı Yerli Halkları arasında 25 Haziran 2013 tarihinde Kuzeybatı Bölgesi Yetki Devri Sözleşmesi imzalanmıştır²⁶⁹. Sözleşme'nin madde 3/f.20'nde , Yerli Halk ile Hükümet arasında Beaufort Denizi ve diğer Kuzeybatı Açık Deniz alanlarında petrol ve gaz kaynaklarının yönetiminin devri hususunda anlaşma sağlandığı görülmektedir²⁷⁰. İlgili maddeye baktığımızda, mülkiyet kavramının kullanılmadığı ve petrol ile doğal gaz kaynaklarının yalnızca yönetimine dair hakların devredildiği görülmektedir. Bunun dışında Kanada Hükümeti tarafından verilmiş olan bu yetkinin sadece Kuzeybatı Bölgesi'ndeki alanlar için geçerli olduğu görülmektedir²⁷¹.

Son olarak Kanada, Arktik Bölgesi'ndeki egemenliğinin ve güvenliğinin olumsuz bir şekilde etkilenmemesi için 2003 yılında BMDHS'ni imzalamıştır. Ancak BMDHS ile Arktik Konseyi, NATO ve BM'in, Bölge'nin güvenliğini yeterince sağlayacağı konusunda endişeleri de hala devam etmektedir²⁷².

Amerika Birleşik Devletleri

Alaska'daki ilk petrol yataklarının keşfi 1923 yılına kadar dayanmaktadır. Ancak bulunan rezervler, Amerikan Donanması'nın gelecekteki ihtiyacı için düşünülmüş ve ilgili petrol kaynaklarına dair bilimsel veriler zaman zaman değişime

²⁶⁵ Sas, a.g.e., s.73.

²⁶⁶ The Government of Canadian, "Nanavut Land Claims Agreement Act", 1993, <https://publications.gc.ca/collections/Collection/R32-134-1993E.pdf>, E.T. 22.08.2024.

²⁶⁷ Arazi İddiaları Anlaşması, a.g.e, m.15/f.1 bend 3.

²⁶⁸ Sas, a.g.e., s.74.

²⁶⁹ The Government of Canadian, "Northwes Territories Devolution Act", <https://www.eia.gov.nt.ca/sites/eia/files/final-devolution-agreement.pdf> , E.T. 23.08.2024.

²⁷⁰ Yetki Devri Anlaşması, a.g.e. m.3/f.20.

²⁷¹ Sas, a.g.e., s.75.

²⁷² P.D. Kreutzkamp, "The Arctic is Ours: Canada's Arctic Policy-Between Sovereignty and Climate Change", *Referat Westliche Industrieländer*, Nr.2/2009, s. 1-5, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/usa/06874.pdf>

uğradığından, ilk çıkarım faaliyetlerine 1980 yılında başlanmıştır²⁷³. ABD Donanması ayrıca Prudho Körfezi ile Alaska'nın Kuzey Bölgesi'nde de çeşitli tatbikatlar düzenlemiştir. Bu tatbikatların temel amacı, sahil ile balıkçılık faaliyetlerinin güvenliğini sağlamak ve ABD'nin ilgili Bölge'ye dair gelecekteki planlarının ve ekipmanlarının ne olacağı konusunda bilgi sahibi olmaktır²⁷⁴.

Alaska, ABD'ye bağlı olmasının yanında 1958 yılında kabul edilen Alaska Eyalet Kanunu ile Alaska, ABD'nin bir eyaleti olarak kabul edilmiştir²⁷⁵. İlgili Kanun'da Alaska'nın diğer federe devletler ile aynı haklara sahip olduğu vurgulanmıştır²⁷⁶. Diğer bir deyişle 3 millik alandaki kıta sahanlığı kısmındaki doğal kaynaklar üzerinde yetki hakkına, Alaska Federe Devleti'nin de sahip olacağı anlamına gelmektedir²⁷⁷. Ancak kıta sahanlığına dair 3 mil sınırı, 1953 yılında yürürlüğe giren Su Altı Toprak Kanunu'nda düzenlenmiştir²⁷⁸. 1988 yılında ise Federal Hükümet Dış Kıta Sahanlığı Toprak Kanunu'nda²⁷⁹ yer alan yetkiye dayanılarak bu sınır 12 mile çıkarılmıştır. Bu durum federe devletler ile hükümet arasında küçük bir yetki karmaşasının doğmasına neden olmuştur. Federe devletlerin 3 mile kadar yetkisi varken, 3 mil ötesinde federal devletin yetkisi bulunmaktadır²⁸⁰. ABD'nin 3 mil olan sınır 12 mile çıkarması, BMDHS'den sonrasına denk gelmektedir. BMDHS'ne her ne kadar taraf olmasa da Sözleşme'nin ikinci ve üçüncü maddelerini örf ve âdet hukuku olarak kabul ettiğini ifade etmektedir. Bu nedenle 1988 yılına kadar kıta sahanlığı 3 deniz mili olarak kabul edilirken, daha sonra bu sınır 12 mile

²⁷³ E. Allison ve B. Mandler, "Oil and Gas in the U.S. Arctic", *American Geosciences Institute Petroleum and the Environment* Part 12, 2018, s. 1-4.

²⁷⁴ M.L. Campbell, "United States Arctic Ocean Management and the Law of the Sea Convention", *U.S. Dept. Of Commerce (DOC), National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA) General Counsel for International Law*, 2008, s.4, https://www.gc.noaa.gov/documents/US_Arctic_Ocean_Mgt_08-05-08.pdf,

²⁷⁵ Eisenhower Presidential Library, "Alaska Statehood Act", 4 Temmuz 1958, <https://www.eisenhowerlibrary.gov/sites/default/files/research/online-documents/alaska-statehood/1958-07-04-stephens-to-adams.pdf>, E.T. 24.08.2024.

²⁷⁶ Alaska Eyalet Yasası, a.g.e., m.1/f.c.

²⁷⁷ Sas, a.g.e., s. 126.

²⁷⁸ Bureau of Ocean Energy Management, "The Submerged Lands Act", 1953 <https://www.boem.gov/sites/default/files/documents/The%20Submerged%20Lands%20Act.pdf>, E.T.24.08.2024.

²⁷⁹ Federal Energy Regulatory Commission, "The Outer Continental Shelf Lands Act", 1953, <https://www.ferc.gov/sites/default/files/2021-04/Outer-Continental-Shelf-Lands-Act.pdf>, E.T.24.08.2024.

²⁸⁰ Sas, a.g.e., s.127.

çıkarılmıştır²⁸¹. Federal Devlet, her ne kadar Alaska'daki petrol ve doğal gaz kaynaklarının %60'lık kısmını kontrolü altında bulundursa da kaynakların büyük çoğunluğu Pruhoe Körfezi kısmında yani Alaska'nın Kuzey'indeki yerli halkların yaşadığı bölgede bulunmaktadır²⁸².

ABD, Arktik'e olan ilgisini yayınlamış olduğu rapor veya bildirilerle de her zaman ifade etmiştir. 2009 yılında ABD tarafından Arktik Bölgesi'ne dair yapılacak olan politikaları içeren bildiri yayınlanmıştır²⁸³. 2010 yılında ise yayınlanmış Ulusal Güvenlik Strateji Planı'nda, Arktik Bölgesi'ndeki egemenlik, bilimsel araştırma ve yerel halkla iletişime dair konularda hak sahibi olduğunu açıkça ifade etmiş ve uluslararası iş birliği yapmayı amaçlayan Arktik kıyı devletlerinden biri olduğunu vurgulamıştır²⁸⁴. İlgili dokümanlar incelendiğinde ABD'nin Arktik'e yönelik genel olarak şunlara değindiği görülmektedir²⁸⁵;

- Arktik'in iç ve dış güvenliğini sağlama,
- Çevreyi ve doğal kaynakları koruma,
- Petrol ve doğal gaz kaynaklarının ekonomik ve endüstriyel faaliyetlerini yönetme,
- Arktik'e kıyısı olan devletlerle iletişimi ve iş birliğini güçlendirme,
- Arktik Bölgesi'nde yaşayan Yerel Halk'ı karar alma sürecine dahil edip iş birliğini arttırma,
- Arktik Bölgesi'ndeki bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerini desteklemektir.

²⁸¹ Sas, a.g.e., s. 126.

²⁸² AllisonveMandler, a.g.e., s.1-4.

²⁸³ Federation of American Scientists, “NSPD-66 on Arctic Region Policy”, Ocak 2009, <https://irp.fas.org/offdocs/nspd/nspd-66.htm#:~:text=The%20United%20States%20seeks%20to,closely%20with%20other%20Arctic%20nations.,25.08.2024>.

²⁸⁴ USA National Archives, “National Security Strategy”, Mayıs 2010, s.50 https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf E.T.25.08.2024

²⁸⁵ J.A. Turner, “American Arctic Region Policy”, *When the Ice Melts: Developing Proactive American Strategy for the Eurasian Arctic*, Air University Press, 2015, s. 19–21.

2017 yılına geldiğinde, Alaska Federal Devleti tarafından Kuzey Bölgesi için çıkarılan yeni vergi kanunu ile gelecekteki petrol ve gaz kaynaklarının geliştirilmesine dair hüküm konulduğu görülmektedir. İlgili Kanun'un İkinci Kısım'ının a/1 ve a/3 maddeleri incelendiğinde, “1002 Alanı” olarak kodlanan kısımdaki kıyı düzlüğü boyunca petrol ve gaz faaliyetlerinin federal hükümet tarafından 1976 tarihli Navak Petrol Rezervleri Üretim Kanunu'na dayanarak yürütme yetkisine sahip olduğu ifade edilmiştir²⁸⁶. Alaskalılar, ilgili Kanun'dan duydukları rahatsızlıkları dile getirseler de petrol ve gaz endüstrisini elinde tutan kesimlerce desteklenmektedir. 1002 Kodlu Alan'ın endüstriyel açıdan gelişmesini destekleyenler, gerekçe olarak yerel halkın ekonomik, sosyal ve iş imkânı açısından gelişeceğini savunmuşlardır²⁸⁷.

Norveç

Norveç Arktik Konseyi'nin daimî üyesi ve ayrıca Arktik Denizi kıyı devletlerinden biridir. Norveç nüfusunun %10'luk kesimi, Arktik Denizi'ne kıyısı olan Bölge'de ikamet etmesinden dolayı Bölge'nin Norveç açısından ayrı bir önemi bulunmaktadır. Norveç sınırları dâhilindeki petrol kaynaklarının yarısından fazlasının Arktik Denizi kıyı kesimindeki alanlarda bulunduğunu düşünürsek, Kuzey Norveç'in (*Arktik Kıyısı Kesimine verilen isim*) önemi daha da belirgin hale gelecektir²⁸⁸. Küresel ısınma ve buzulların erimesi neticesinde Arktik petrol ve gaz kaynaklarının erişiminin kolaylaşması neticesinde Bölge'nin uluslararası arenada da önem kazanması, Norveç'in Arktik Bölgesi'ne yönelik politikalarını da etkilemektedir²⁸⁹. Ayrıca Rusya ve Ukrayna Savaşı'nın patlak vermesinden sonra hem Arktik Bölgesi hem de Norveç, petrol ve doğal gaz ihracatı yönünden Avrupa nezdinde yeniden önem kazanmıştır²⁹⁰.

²⁸⁶ Bureau of Land Management, “*Tax Cuts and Jobs Act of 2017, Public Law 115-97*”, Title II, Oil And Gas Program, madde a/1 ve a/3, https://eplanning.blm.gov/public_projects/nepa/102555/141879/174233/Tax_Act.pdf, E.T.24.08.2024

²⁸⁷ T. Hanlon, “Here’s what you need to know about the Arctic National Wildlife Refuge’s first-ever oil lease sale”, *Alaska Public Media*, 5 Ocak 2021, <https://alaskapublic.org/2021/01/05/heres-what-you-need-to-know-about-the-arctic-national-wildlife-refuges-first-ever-oil-lease-sale/>, E.T.24.08.2024.

²⁸⁸ K. Bjørkum, “Arctic Space Strategy”, *Air University Press, Strategic Studies Quarterly*, Sonbahar 2021, Vol. 15, No. 3, s. 93.

²⁸⁹ L.C. JensenveØ.JensenveS.V.Rottem, “Norwegian foreign policy in the High North”, *Atlantisch Perspectief*, 2011, Vol. 35, No. 3, s. 15-19.

²⁹⁰ M.B. Bjørn ve B. Kristoffersen ve R. Sidorsov, “Running out of excuse? Norwegian Politic and Policy Disourses Justifying Oil and Gaz Development in the Arctic”, *Spanish Yearbook of International Law*, No:27 2023, s. 226-227.

Norveç'in petrol ve gaz'a yönelik diğer düzenlemelere bakıldığında, 21 Haziran 1963 tarihli Norveç Kraliyet Kararnamesi'nin imzalandığı ve denizaltı doğal kaynakların devlete ait olduğu, kaynakların çıkarılması için özel izinlerin hem Norveçli hem de yabancı yatırımlara verilebileceğinin ifade edildiği görülmektedir²⁹¹. İlgili Kararname'de, hükümetin petrol ve gaz kaynakları üzerindeki hakimiyeti açıkça belirtilmiştir²⁹². Ayrıca egemenlik sınırları içerisinde ihtilafı bir alan bırakmamış olmasının yanında açık deniz alanlarına yönelik bir hak da tanımamıştır. Norveç, jeopolitik konumundan ve ileride sorun yaşamamak adına yapmış olduğu düzenlemelerde uluslararası hukuku baz almış ve Arktik Bölgesi'nde faaliyet gösteren diğer devletlerin hak ve yetkilerine saygılı olacağını da bu şekilde ifade etmiştir²⁹³.

Günümüzde, Norveç'in açık deniz petrol ve gaz araştırmalarına yönelik 29 Kasım 1996 tarihli Petrol Kanunu²⁹⁴ ve 1997 tarihli Petrol Düzenlemeleri'nde²⁹⁵ yer alan hükümler geçerlidir²⁹⁶. 1996 tarihli Petrol Kanunu'nun üçüncü bölümünde petrol çıkarım faaliyetlerine dair lisansı ele almıştır. Bu bölümde, petrol çıkaran şirketlerin, ürettikleri petrol üzerinde hakkı olduğu ifade edilmiştir²⁹⁷. Yine aynı bölümde, ilgili Bakanlığın her başvuruda izlenecek idari sürece karar vereceği söylenmektedir²⁹⁸. Norveç tarafından 2006 yılında yayınlanmış olan Okyanus Yönetim Planı'nda ise kıyı şeridinden sonraki 35-50 km aralarında yeni petrol kuyularının açılmayacağı ve 1 Mart ile 31 Ağustos tarihleri arasında Troms II'den Rusya sınırına kadar yer alan 50-65 km arası kısımlardaki petrol faaliyetlerine de kısıtlama getirilmiştir. Ancak daha öncesinden lisans verilmiş olan şirketlerin devam edebileceği belirtilmiştir²⁹⁹. 2010

²⁹¹ United Nation Organization, "Act of 21 June 1963 No. 12", https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/NOR_1963_Act.pdf E.T.31.08.2024.

²⁹² Sas, a.g.e., s. 88.

²⁹³ C.J. Leif ve J. Øystein ve V.R. Svein, "Norwegian foreign policy in the High North", *Atlantisch Perspectief*, 2011, Vol. 35, No. 3 (2011), s. 15-19.

²⁹⁴ Norwegian Offshore Directorate, "Petrol Act- No. 72 -relating to petroleum activities", 29 Kasım 1996, <https://www.sodir.no/en/regulations/acts/act-29-november-1996-no2.-72-relating-to-petroleum-activities/#Section-1-1>, E.T.31.08.2024.

²⁹⁵ Norwegian Offshore Directorate, "Regulations to Act Relating to Petroleum Activities", 27 Haziran 1997, <https://www.sodir.no/en/regulations/regulations/petroleum-activities/>, E.T.31.08.2024.

²⁹⁶ Sas, a.g.e., s. 107-108.

²⁹⁷ Petrol Act-1996, a.g.e., section 3-3.

²⁹⁸ Petrol Act-1996, a.g.e., section 3-1.

²⁹⁹ Norwegian Government Security and Service Organisation, "Integrated Management of the Marine Environment of the Barents Sea and the Sea Areas off the Lofoten Islands-Report No. 8 to the Storting

tarıhli Yönetim Planında ise 35-50 km arası sınırlama kaldırılmış ve yerine belirli sürelerde faaliyet yapılması şartıyla 35-65 km arası alanda petrol ve gaz çıkarılmasına izin verilmiştir. Ancak 65 km ötesinde hiçbir çalışmanın yapılmayacağı belirtilmiřtir³⁰⁰. Ayrıca 2010 tarihli Yönetim Planı'nın 2020 yılına kadar geçeli olacağı da ifade edilmiřtir³⁰¹. 2020 yılında yayınlanmış olan Yönetim Planında ise 35-100 km arası kısımlara 1 Mart ve 31 Ağustos tarihleri arasında kısıtlama getirilmiş ve 100 km ötesinde hiçbir sondaj çalışmasının yapılmayacağı da belirtilmiřtir³⁰².

Norveç Hükümeti'nin yayınladığı kanunlar dışında bildirileri de bulunmaktadır. Nitekim 2017 yılında yayınlanan “*Norveç'in Arktik Stratejisi*” adlı bildiride, Arktik'e dair olan planlarının uzun vadeli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Arktik Bölgesi'nin uluslararası iş birliği ve hukuk düzenine uygun olması gerektiğinin vurgulanmasının yanında, Bölge'nin kalkınması için gerekli sosyal ve ekonomik gelişimlere de vurgu yapılmıřtır³⁰³. Norveç'in 2017 yılında yayınlamış olduğu stratejik plan, 2014 yılında yayınlanan planın devamı niteliğindedir. 2014 yılında yayınlanan stratejik planda uluslararası iş birliği ve ekonomik kalkınmaya değinilmiştir. Norveç Hükümeti, 1994'ten beri ilk defa yeni araziler için lisans vereceğini 2014 tarihli Arktik Stratejik Plan'ında belirtmiřtir³⁰⁴. 2017 tarihli Stratejik Plan'ın “*Ekonomik Gelişim*” başlıklı kısmına baktığımızda ise; Arktik Bölgesi'nde yapılacak olan yatırımların yerel halka yeni iş imkânlarını sunacağını ve gelişimlerine katkı sağlayacağını, şirketlerin

(2005–2006)”, s.126-127,
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/md/vedlegg/stm200520060008en_pdf.pdf

³⁰⁰ Norwegian Government Security and Service Organisation, “*First update of the Integrated Management Plan for the Marine Environment of the Barents Sea–Lofoten Area — Meld. St. 10 (2010–2011) Report to the Storting (white paper)*”, s.137,
https://www.regjeringen.no/contentassets/db61759a16874cf28b2f074c9191bed8/en-gb/pdfs/stm201020110010000en_pdfs.pdf

³⁰¹ Integrated Management Plan-2010, a.g.e., s. 135.

³⁰² Norwegian Government Security and Service Organisation, “*Norway's Integrated Ocean Management Plans, Barent Sea- Lofoten Area, Meld.St.20,2019-2020(white paper)*”, s.149,
file:///C:/Users/user/Desktop/deniz%20hukuku/ingilizce%20kaynaklar/esas%20kaynaklar/NORVE%
C3%87/white%20paper%202019-2020.pdf

³⁰³ Norwegian Ministry, “*Norway's Arctic Strategy-between geopolitics and social development*”, Regjeringen.no, 2017, s.15,
<https://www.regjeringen.no/contentassets/fad46f0404e14b2a9b551ca7359c1000/arctic-strategy.pdf>,
E.T.24.08.2024.

³⁰⁴ Norwegian Ministry of Foreign Affairs, “*Norway's Arctic Policy*”, Regjeringen.no,2014,https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/nord/nordkloden_en.pdf, E.T. 24.08.2024.

petrol ve doğal gaz kaynaklarının çıkarılmasının destekleneceği, Yerel Halk ile Hükümet arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi ile petrol ve doğal gaz faaliyetlerinin yerel halk ile iletilmesi konusunda çalışmaların yapılacağı belirtilmiştir³⁰⁵.

Norveç'in petrol ve gaz politikalarının yanında, Arktik Konseyi üyeliğinden dolayı Konsey Başkanlığı görevini de sırası geldikçe üstlenmektedir. 2023 ve 2025 yılları arasındaki Konsey Başkanlığı ve ev sahipliğini Norveç yapacaktır. Norveç'in önceliği iklim krizi ve buna yönelik çözümlerle beraber Bölge'ye yönelik kalıcı ve yapıcı politikaların oluşturması olacaktır³⁰⁶. Ancak Norveç'in ileriye dönük politikası ile eylemlerinin çeliştiği görülmektedir. Son zamanlarda yapılmış olan açıklamalara baktığımızda, özellikle Avrupa'nın petrol ve gaz ihtiyacının artmasından dolayı Arktik Bölgesi'ne yönelik yeni petrol kuyularının açılmasına izin verildiği görülmektedir³⁰⁷. Ukrayna ve Rusya Savaşı'ndan dolayı çıkan petrol ve gaz ihracat sorunundan sonra, 2023 yılında Norveç'ten ihraç edilen miktar Rusya'dan edilenden daha yüksek bir miktara erişmiştir. Norveç tarafından yapılan açıklamalarda, erişimi mümkün ve ekonomik açıdan da iyi sonuç elde edilebilecek tüm alanlarda faaliyetlerin sürdürüleceği belirtilmiştir³⁰⁸. Ayrıca Norveç, jeopolitik konumundan dolayı ileride sorun yaşamamak adına yapmış olduğu düzenlemelerde uluslararası hukuku baz almış ve Arktik Bölgesi'nde faaliyet gösteren diğer devletlerin hak ve yetkilerine saygılı olacağını da bu şekilde ifade etmiştir³⁰⁹.

Danimarka

Danimarka, Arktik ile bağlantısı olan özel bir konumdadır. Bu bağlantısı Fareo Adaları ile Grönland Adaları ile meydana gelmektedir. Özellikle petrol ve doğal gaz kaynaklarının yoğun olarak bulunduğu Grönland Adası, devlet için ayrı bir öneme

³⁰⁵ Norway's Arctic Strategy, 2017, a.g.e., s. 22-23.

³⁰⁶ Arctic Council, "Norway's Chairship Arctic Council 2023-2025", https://www.regjeringen.no/contentassets/034e4c4d49a44684b5fb59568103702e/230322_ud_ac_prog_rambrosjyre_en_web.pdf, E.T.31.09.2024.

³⁰⁷ T. Solsvik, "Norway Adds More Acreage for Arctic Oil, Gas Exploration", *Reuters*, 8 Mayıs 2024, <https://www.reuters.com/business/energy/norway-adds-more-acreage-arctic-oil-gas-exploration-2024-05-08/>, E.T.30.09.2024.

³⁰⁸ S. Meredith, "Norway Faces Backlash From Campaigners for 'Reckless' Pursuit of Arctic Oil and Gas", *CNBC*, 22 Mayıs 2023, <https://www.cnbc.com/2023/05/22/norway-urges-energy-giants-to-ramp-up-search-for-arctic-oil-and-gas.html>, E.T.31.09.2024.

³⁰⁹ Leifve Øysteinve Svein, a.g.e., s. 15-19.

sahiptir³¹⁰. Grönland, Özerk Yönetim hakkını ilk defa 29 Kasım 1978 tarihli Grönland Özerk Yönetim Kanunu ile elde etmiştir³¹¹. 12 Haziran 2009 tarihinde ise Grönland Özerklik Kanunu ile iç işlerinde bağımsız dış işlerinde Danimarka'ya bağlı olmuştur. 2009 tarihli Kanun ile Grönland'a iç sular ve karasular ile kıta sahanlığı ve MEB konularında yetki verilmiştir. Aynı Kanun'un 7. maddesine göre, maden kaynaklarından elde edilecek olan gelirlerin Grönland Özerk Yönetimi'ne ait olacağı belirtilmiştir³¹².

Grönland'daki ilk geniş çaplı ve kapsamlı maden kanunu 1963 yılında yürürlüğe girmiştir³¹³. 1963 yılında önceki dönemde, 1935 tarihli Kraliyet Kararnamesi'ndeki prosedürler ve Norveç'in 18. yüzyıldan beri kullandığı düzenlemeler uygulanmıştır³¹⁴. 1970 ile 1990 yılları arasında ise, Danimarkalı ve Grönlandlı araştırmacılar Batı Grönland'ın açık deniz alanlarında petrol ve gaz araştırmaları yapmıştır³¹⁵. Batı Grönland'da yapılmış olan araştırmalar, 2009 yılında yeniden düzenlenmiş olan ve ilk hali 1978 tarihli olan Grönland Maden Kaynakları Kanunu'na (MKK) dayanmaktadır³¹⁶. Ancak 2021 yılında tüm petrol ve doğal gaz faaliyetlerinin yasaklandığı bildirilmiştir. Fakat ilerleyen zamanlarda bu faaliyetlere yeniden başlanması durumunda 2009 tarihli MKK'nin geçerli olacaktır³¹⁷.

³¹⁰ K. Keil, "The Arctic: A new region of conflict? The case of oil and gas" *Cooperation and Conflict*, Haziran 2014, Vol. 49, No. 2, s. 176-178.

³¹¹ Statsministeriet -The Prime Minister's Office, "The Greenland Home Rule Act", Act No. 577-29 Kasım 1978, <https://plone.unige.ch/art-adr/cases-affaires/utimut-process-2013-denmark-and-greenland/the-greenland-home-rule-act-1978>, E.T.08.09.2024.

³¹² Statsministeriet-The Prime Minister's Office, "Act on Greenland Self-Government", Act no. 473- 12 Haziran 2009, <https://stm.dk/media/zbalffp3/10-notifikation-af-7-oktober-2009-til-fn-s-generalsekretaer-om-selvstyreløven.pdf>, E.T. 08.09.2024.

³¹³ Betænkninger.dk "1963 tarihli Grönland Maden Yasası", <https://www.xn--betnkniger-c9a.dk/wp-content/uploads/2021/02/340.pdf>, E.T.16.09.2024.

³¹⁴ K. Sinding, "At the Crossroads: Mining Policy in Greenland", *Arctic Institute of North America*, Eylül, 1992, Vol. 45, No. 3, s.227.

³¹⁵ Sas, a.g.e., s.83.

³¹⁶ Greenland Parliament, "The Mineral Resources Act", Act No 7 of 7 Aralık 2009 on Mineral Resources and Mineral Resource Activity, No. 585 of 29 Kasım 1978, <https://projekter.aau.dk/projekter/files/80438738/Appendix>, E.T.16.09.2024.

³¹⁷ N. Banks, "Oil and Gas And Mining Development in the Arctic: Legal Issues", *Polar Law Textbook, Nordic Council*, s. 110.

2.3.2. Bölge Dışı Devletlerin Arktik Denizi'ne Yönelik Düzenlemeleri

Çin

Arktik Bölgesi'ndeki buzulların erimesi ve doğal kaynaklara erişiminin kolaylaşması devletler arasında rekabetin oluşmasına ve Arktik'e kıyası olmayan devletlerin de Bölge'ye yönelik kendi politikalarını oluşturmaya başlamasına neden olmuştur. Çin de hem coğrafi açıdan hem de petrol ve doğal gaz kaynakları açısından Bölge'ye ilgisi artan devletlerden biridir³¹⁸.

Çin'in hızla gelişen ekonomisine paralel olarak petrol ve gaz ihtiyacı da artmakta ve ihtiyacını karşılayabilecek yeni yollar aramaya zorlamaktadır. Bu nedenle Arktik'teki petrol ve gaz kaynaklarına erişimi sağlamak ve bu kaynaklardan faydalanmak, Çin'in enerji alanındaki artan ihtiyacına alternatif bir yol olabilir³¹⁹. Çin, 2018 yılında yayınladığı “White Paper” ile Arktik Bölgesi'ne olan politikalarında ciddi olduğunu resmi olarak ilan etmiştir. İlgili belgede kapsamlı olarak yer verilen politik prensip ve amaçlar diğer devletlerin de dikkatini çekmiş ve Çin'in Bölge'ye dair faaliyetlerinin dikkatli bir şekilde izlenmesine neden olmuştur³²⁰. Söz konusu belgede, Bölge'ye dair yapılacak faaliyetlerin Bölge dışı devletleri de etkilediğini ve bunların da yapılacak olan çalışmalara katılması gerektiği belirtilmiştir³²¹. Bölge'ye uygulanabilecek uluslararası ve ikili sözleşmelerin olması, BMDHS ve BM Sözleşmesi'nin Arktik'e uygulanacak olan hukuk kurallarının temelini ve özünü oluşturacağı ifade edilmiştir. İlgili sözleşmelere değinmesindeki temel amaç, Çin'in Bölge'ye yönelik yapılacak hukuki düzenlemelerde aktif rol alma isteğidir³²². Bu nedenle Artık Konseyi'ne gözlemci sıfatıyla katılma isteğine yönelik ısrarlarını devam ettirmiş ve sonunda geçici gözlemci sıfatıyla ilk kez 2006 yılında Konsey toplantısına

³¹⁸ C.Chen, “Arctic Energy Development and China's Engagement”, *Spanish Yearbook of International Law(SYbIL)*, No: 27 2023, s. 234-235.

³¹⁹ Z. J. Yang, “The Impact of Arctic Ecological Security on China's National Security and its Response Strategies”, *Marine Environmental Science*, 2013, s.34-35, Chen, SybIL, a.g.e., s. 236

³²⁰ M. Xinmin, “China's Arctic Policy on The Basis of International Law: Identification, Goals, Principles and Positions”, *Marine Policy* No: 100, 2019, s. 265.

³²¹ White Paper, 26 Ocak 2018, a.g.e.

³²² Xinmin, a.g.e. s.266-268.

iştirak etmiştir. Geçici gözlemci sıfatı, 2013 yılından itibaren daimî gözlemciye dönüşmüştür³²³.

Çin'in, Arktik Konseyi'ne katıldığı andan itibaren yerli şirketleri aracılığıyla kıyı devletleri ile petrol ve gaz çıkarımına yönelik yatırımlar yapmaktadır³²⁴. Grönland'ın petrol ve doğal gaz kaynakları açısından zengin bir konumda bulunması ve Grönland Hükümeti'nin ekonominin gelişmesi için arayışlarda olması Çin'in Bölge'ye yatırım ve iş birliği yapması açısından önemli bir avantajdır. Bunun dışında Çin, Alaska Hükümeti ve Alaska Doğal Gaz Geliştirme Şirketleri (ADGŞ) ile iş birliği yapmaya da çalışmaktadır. Alaska'nın vergiden gelen gelir kaynaklarının büyük bir kısmı petrol ve doğal gaz endüstrisinden sağlanmaktadır. Alaska Hükümeti'nin, petrol ve gaz faaliyetlerine yönelik yatırımların yapılmadığı alanlara yönelik lisans vermeye başlaması Çin'in Alaska'ya ilgi duymasına neden olmuştur³²⁵. Her ne kadar Kasım 2017 yılında ADGŞ ile bağlayıcı olmayan bir sözleşme imzalanmış olsa da³²⁶ 2019 yılında Çin ve ABD arasında yaşanan gerilim sonrasında iş birliğine devam edilememiştir³²⁷.

Çin'in ilişkilerinin iyi tutmaya çalıştığı bir diğer kıyı devleti ise Rusya'dır. Özellikle Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden sonra Avrupa devletleri ile yaşadığı sorunlardan dolayı özellikle Arktik Bölgesi'ndeki petrol ve gaz faaliyetlerine yönelik Çin ile olan ekonomik iş birliklerini arttırma yoluna gitmiştir. Çin, Arktik Bölgesi'nde Rusya ile enerji ve deniz yolu gibi diğer birçok alanda sözleşmeler imzalamış ve Bölge'de önceki yıllara nazaran daha aktif olma imkânını elde etmiştir. Çin'in Bölge'de aktif rol alması kıyı devletlerinin yanı sıra Avrupa'yı da rahatsız

³²³ K. Sun, "Beyond the Dragon and the Panda: Understanding China's Engagement in the Arctic." *Asia Policy*, no. 18, 2014, s. 46–51

³²⁴ Chen, Sybil, a.g.e., s.237.

³²⁵ C. Chen, "China's Engagement in Greenland: Mutual Economic Benefits and Ppolitical Non-interference", *Polar Research* 2022, *Norwegian Polar Institute*, s.1-5 <https://polarresearch.net/index.php/polar/article/view/7706/14454>

³²⁶ N. Herz ve A. Demarban, "Alaska Gas Line Agency Reaches Deal With Chinese Oil Company, Financial Intitutions", *Anchorage Daily News*, 9 Kasım 2017 <https://www.adn.com/politics/2017/11/08/report-alaska-gas-line-agency-signs-agreement-with-chinese-oil-company-financial-institutions/>, E.T.28.09.2024.

³²⁷ Chen, Sybil 2013, a.g.e., s.238.

etmektedir³²⁸. Çin'in, petrol ve gaz faaliyetlerine yönelik planlarının yanı sıra buzulların erimesi sonucunda Çin ile Kuzey Avrupa arasındaki ulaşımı kısaltacak alternatif yol planı olan Kutup İpek Yolu projesi de yer almaktadır. Çin'in Kutup İpek Yolunu test amacıyla 2012 yılında kargo gemileri gönderdiği bilinmektedir³²⁹. Çin'in, yeni alternatif yol güzergahı ile Avrupa'ya kısa yoldan gitmek ve Bölge'de yer alan doğal kaynaklara yönelik bilimsel araştırmalar yapma gayesi artarak devam etmektedir³³⁰.

Güney Kore

Güney Kore'nin, Arktik Bölgesi'ne yönelik ilk bilimsel çalışmalarının 1990 yılında başladığı görülmektedir. 2000 yılı sonrasında ise Kutup İpek Yolu ve doğal kaynaklara yönelik bilimsel araştırma faaliyetlerini arttırmış ve 2002 yılında Arktik Bilimsel Komitesine katılmıştır³³¹. Güney Kore'nin Bölge'ye olan ilgisinin iki temel nedeni bulunmaktadır: ekonomik alandaki gelişimi sürdürmek ve uluslararası arenada daha fazla söz sahibi olmaktır. Kore'nin petrol ve gaz kaynaklarına yönelik ihtiyacı büyük oranda dış ülkelerden ithal edildiğinden yeni petrol ve gaz kaynaklarına yönelik arayışları her zaman bulunmaktadır³³². Özellikle petrol ve doğal gazı Ortadoğu devletlerinden ithal etmesi ve uzun bir deniz yolu mesafesinin olması, Güney Kore'yi diğer Asya devletleri gibi Kuzey Buz Deniz Yolu ile petrol ve doğal gaz kaynaklarına yöneltmektedir. Hem ekonomik giderler açısından hem de zaman açısından daha kısa ve az masraflı olacak olan Arktik gibi bir alternatifi değerlendirmek için özellikle

³²⁸ Chen, Sybil 2013, a.g.e., s. 239-241.

³²⁹ M. Byers ve E. Lodge, "China and the Canadian Arctic." *Canada's Arctic Agenda: Into the Vortex*, John Higginbotham and Jennifer Spence (Ed.), *Centre for International Governance Innovation*, 2019, s. 105.

³³⁰ K. S. Lim, "China's Arctic Policy ve The Polar Silk Road Vision", *Arktik Yearbook*, 23 Ekim 2018, s. 420-432.

³³¹ T. J. Park, "The Republic of Korea's Interests ve Priorities in the Arctic", *Nort American and Arctic Defence and Securty Network*, Policy Primer, 31 Mart 2021, s.1-5 <https://www.naadsn.ca/wp-content/uploads/2021/05/Park-ROK-policy-primer.pdf>, E.T.24.08.2024.

³³² N. Covery, "The Republic of Korea in the Arctic", *Nort American and Arctic Defence and Securty Network*, Policy Brief, 20 Haziran 2023, s. 1-7 <https://www.naadsn.ca/wp-content/uploads/2023/07/23-June-ROK-Policy-Brief.pdf>

Kanada ve Rusya gibi kıyı devletleri ile ekonomik ve bilimsel araştırmaya yönelik çeşitli alanlarda iş birliği yapılmaktadır³³³.

Arktik Bölgesi'ne yönelik olan ilk temel plan, Güney Kore Hükümeti'nin talebi üzerine Güney Kore Denizcilik Enstitüsü tarafından düzenlenmiş ve 2013 yılında yayınlanmıştır³³⁴. İlgili belge, Bölge dışı devletlerden Arktik'e yönelik resmi olarak yayınlanmış ilk politik belge olması açısından önemlidir. Ayrıca söz konusu belgede, 2013 ile 2017 yılları arasında yapılacak olan yeni ticari, bilimsel ve Bölge devletleri ile iş birliği planları da yer almaktadır³³⁵. 2019 yılında ise Kore Denizcilik Enstitüsü ile Kore Kutup Bölgeleri Departmanı tarafından yayınlanan “*Kore'nin Arktik Yolculuğu (KAY)*” adlı belgede Güney Kore'nin 2018-2022 yılları arasında diğer gözlemci ülkelerden Japonya ve Çin gibi devletler ile uzun soluklu iş birliğine yönelik ortak çalışmalar yapmak ve kıyı devletlerinin MEB sahasındaki petrol ve gaz araştırmalarındaki ortak çalışmalar için yeni nesil sismik araştırma aletlerini üretmek gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca 2050 yılına kadarki süreçle ilgili uzun soluklu çalışmaların yapılacağı da vurgulanmıştır. Bu çalışmaların başlıcaları; iklim krizi, sürdürülebilir kalkınma ve enerji kaynaklarının kullanılmasına dair iş birliği, bilimsel araştırmaların kapasitesinin ve sayısının artması, yerel halkın ekonomik ve kültürel yaşamını destekleyerek güvenlerini kazanmaktır³³⁶. Fakat ilgili belge detaylı olarak incelendiğinde, Arktik Bölgesi'ne yönelik savunma ve güvenlik alanında herhangi bir açıklamanın yapılmamış olduğu görülmektedir³³⁷.

Güney Kore de ilk kez 2013 yılında Arktik Konseyi toplantısına gözlemci sıfatıyla katılmıştır. Konsey'e katılım sağlamanın ardından, kıyı devletleri ile olan ekonomik ve politik ilişkilerini güçlendirme yoluna gitmiştir. Hatta İzlanda'nın

³³³ Park, Policy Primer, a.g.e., s. 1-5.

³³⁴ Korea Maritime Institute, “Arctic Policy of the Republic of Korea”, *Republic of Korea*, Aralık 2013, http://library.arcticportal.org/1902/1/Arctic_Policy_of_the_Republic_of_Korea.pdf

³³⁵ Covery, a.g.e., s.1-7.

³³⁶ Korea Maritime Institute Northern and Polar Regions Department, “Policy Framework for the Promotion of Arctic Activities of the Republic of Korea 2018-2022”, *Ministry of Oceans and Fisheries of the Republic of Korea*, Aralık 2019, http://www.koreapolarportal.or.kr/data/Policy_Framework_for_the_Promotion_of_Arctic_Activities_of_the_Republic_of_Korea2018-2022.pdf

³³⁷ Covery, a.g.e., s.1-7.

Konsey Başkanlığı'nı yönettiği 2019-2021 yılları arasındaki süreçte, Güney Kore Denizcilik Enstitüsü ile Arktik Deniz Çevresini Koruma (*Protection of the Arctic Marine Environment-PAME*) Çalışma Ekibi farklı projeleri beraber yürütmüştür³³⁸. Kore'nin yapay zekâ ve teknoloji alanındaki başarıları ve deniz malzemelerinin üretimindeki payı göz önüne alındığında hem buz kırma ve tanker hem de navigasyon alanındaki teknoloji aletleri, kıyı devletleri açısından Güney Kore'yi oldukça cazip bir konuma sokmaktadır³³⁹. Güney Kore'nin, Arktik Konseyi üyeleri tarafından genel olarak iyi karşılanmasının nedenleri ekonomi ve teknoloji alanında Bölge devletlerine katkı sağlamasıdır. Gelişmiş teknolojisi ve ekonomik iş birlikleri sayesinde, Bölge devletlerinin hem petrol ve doğal gaz kaynaklarının çıkarılmasına hem de bunların ihracatına yardımcı olmaktadır³⁴⁰. Güney Kore'nin Artık Bölgesi'ne yönelik politikalarında çok iyimser gibi dursa da mevcut durumdan çok fazla yarar sağlayacağı düşünülmemektedir³⁴¹.

Japonya

Japonya'nın ada ülkesi olması ve Arktik Denizi'ne yakın bir konumda olması, Arktik'in hem iklimsel hem de deniz hareketlerinden etkilenmesine neden olmaktadır. Japonya 1950 yılından beri Arktik Bölgesi'ne yönelik bilimsel veriler toplamasının yanında Bölge'deki tüm politik hareketleri de gözlemlemektedir³⁴². Japonya, 1989 yılından beri “*Kalaallit Nunaat Mairine Seismic*” Projesi'nde yer almaktadır. Grönland açık deniz yakınlarında hidrokarbon araştırma faaliyetlerinde yer

³³⁸ Republic Of Korea, “Republic of Korea's Commitment on the Sustainable Development of The Arctic”, *Arctic Council Organisation Archive- 12th Ministerial Meeting of the Arctic Council*, 20 Mayıs 2021, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/f07b6820-c82d-4e72-a143-c5b2bb750118/content>

³³⁹ Park, Policy Primer, a.g.e., s.1-5.

³⁴⁰ N. Hong, “Non-Arctic States' Role in the High North: Participating in Arctic Governance through Cooperation,” in *Marine Biodiversity of Areas beyond National Jurisdiction*, Myron H. NordquistveRonán Long (Ed.), s.317.

³⁴¹ Y.K. Park, “South Korea's Interests in the Arctic.” *Asia Policy*, no. 18, 2014, s. 59–65.

³⁴² Study Group for the Future of the Arctic, “Japan's Future Priority Areas of Arctic Policy”, *The Nippon Foundation National Graduate Institute for Policy Studies Ocean Policy Research Institute of the Sasakawa Foundation*, Kasım 2017, s.2, <https://www.uaf.edu/caps/resources/policy-documents/japans-future-priority-areas-of-arctic-policy-2017.pdf>

almaktadır³⁴³. Japonya'nın, Kutuplara yönelik olan ilgisi uzun yıllardır devam etmektedir. Japonya, Arktik'ten hem deniz ulaşımı hem de petrol ve doğal gaz gibi doğal kaynaklardan ekonomik avantajlar elde etmeyi amaçlamaktadır³⁴⁴.

Japonya, Mayıs 2013'te yapılmış olan Arktik Konseyi toplantısına ilk kez gözlemci sıfatıyla katılabiliştir. Japonya'nın gözlemci sıfatı, Konsey toplantılarına katıldığında bilimsel ve ekonomik projeleri sunma imkanını da vermiştir³⁴⁵. Japonya'nın Arktik'e yönelik yoğun ilgisinin üç temel nedeni; zengin balık, petrol ve gaz kaynakları ile Kuzey Buz Denizi Yoludur³⁴⁶. Japonya, Güney Kore ve Çin devletleri ile aynı tarihte Konsey toplantısına katılmıştır. Her üç devletin de esas amacı Arktik Bölgesi'ndeki petrol ve doğal gaz başta olmak üzere doğal kaynaklardan faydalanmak ve Bölge hakkında alınacak kararlarda söz sahibi olabilmektir³⁴⁷. Japonya'nın 2013 yılında Konsey'e gözlemci sıfatıyla katılmaya başlamasından sonra hem bölgesel hem de uluslararası alanda Arktik'e yönelik iş birliklerini arttırmaya ve yeni politikalar geliştirmeye başlamıştır³⁴⁸.

Japonya'nın 2013 yılında yayınladığı Okyanus Politikasına Dair Basit Plan'ında, Arktik Bölgesi'ndeki iklim değişimi ve eriyen buzulların neticesinde meydana gelen yeni ulaşım rotası olan Kuzey Buz Denizi Yolu'ndan faydalanma amacının olduğu ifade edilmiştir³⁴⁹. 2015 yılında ise Okyanus Politikası adı altında

³⁴³ F. Ohnishi, "The Process of Formulating Japan's Arctic Policy: From Involvement to Engagement", Kimie Harave Coates Ken (editors.) *East Asia-Arctic Relations: Boundary, Security and International Politics*, McGill-Queen's University Press, 2014, s. 5.

³⁴⁴ K. Pulkkinen, "The Arctic Council and the Northeast Asian Observers", *The Swedish Institute of International Affairs*, Kasım 2013 No: 23, s.2-6 <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/the-arctic-council-and-the-northeast-asian-observers-min.pdf>

³⁴⁵ K. Kuragane, "Interview with Arctic Council Observer: Japan", *Arctic Council Organization*, 3 Temmuz 2020, <https://arctic-council.org/news/interview-with-arctic-council-observer-japan/> E.T. 29.09.2024.

³⁴⁶ Ohnishi, a.g.e., s. 5.

³⁴⁷ Pulkkinen, a.g.e., s. 2-6.

³⁴⁸ S. Hataya, "Japan's Arctic Policy: Status and Challenges." *Asia Pacific Bulletin*, Number 678 15 Ağustos 2024, <file:///C:/Users/user/Desktop/deniz%20hukuku/ingilizce%20kaynaklar/esas%20kaynaklar/japonya%20ve%20arktik/APB%20678%20-%20Japan's%20Arctic%20Policy%20-%20Current%20Status%20and%20Challenges.pdf>, E.T. 29.09.2024.

³⁴⁹ Cabinet Office of Japan, "The Basic Plan on Ocean Policy", Nisan 2013, s. 6 https://www8.cao.go.jp/ocean/english/plan/pdf/plan02_e.pdf

Arktik Denizi’ni de kapsayan yeni bir politika benimsenmiştir³⁵⁰. Özellikle Arktik’e yönelik olan üç temel fonksiyon belirlenmiştir: Araştırma ve Geliştirme, Uluslararası İş Birliği ve Sürdürülebilir Kullanımdır³⁵¹. Ancak 2018 yılında yayınlanan Üçüncü Basit Okyanus Politikası Planı³⁵², Japonya’nın Arktik Okyanusu’na dair olan ilgisini açıkça vurgulayan ilk belge olması nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir. Japonya tarafından yayınlanan 2018 tarihli ilgili belgede, Arktik’e yönelik hem önceki hem de ilerleyen zamanlarda yapılacak olan planların destekleneceği ifade edilmiştir³⁵³.

Japonya, dünyadaki en geniş ihracat ve ithalat potansiyeline sahip olan devletlerden biri olmasına rağmen petrol ve gaz kaynakları bakımından zengin bir devlet değildir. Bu nedenle Bölge’de yer alan petrol ve gaz kaynakları ile yeni deniz yolundan yararlanmaya yönelik politikalar izlenmektedir. Kuzey Buz Deniz Yolu, Japonya’nın Kuzey devletlerine giden hem deniz taşımacılığı yolunu kısaltmış olacak hem de ekonomik açıdan yeni kazanımlar elde edecektir³⁵⁴. Özellikle 2011 yılındaki deprem neticesinde enerji ihtiyacının %31’lik kısmını karşılayan 54 adet nükleer tesisi zarar görmüş olduğu şüphesiyle faaliyetini durdurduğundan beri alternatif petrol ve gaz kaynaklarına yönelimini artırmıştır. Bu nedenle Arktik’teki doğal gaz ve petrol yataklarına yönelik politikaları da söz konusu enerji ihtiyacından dolayı artmıştır³⁵⁵.

2.4.Arktik Açık Deniz Alanlarındaki Petrol ve Doğal Gaz Faaliyetlerine İlişkin Hukuki Durum

Arktik Okyanusu, küresel ısınmanın etkisiyle eriyen buzullardan dolayı ekonomi, turizm, balıkçılık ve doğal kaynaklara erişim gibi birden çok alanda ilgi çekmeye devam ettiği açıktır. Arktik Bölgesi, petrol ve doğal gaz kaynakları açısından yeni hedef alanlarından biri haline gelmiştir. Sığ deniz alanlarında yer alan petrol ve

³⁵⁰ The Headquarters for Ocean Policy, “Japan’s Arctic Policy”, 16 Ekim 2015, https://www8.cao.go.jp/ocean/english/arctic/pdf/japans_ap_e.pdf E.T. 30.09.2024

³⁵¹ Hataya, a.g.e.

³⁵² The Headquarters for Ocean Policy “The Basic Plan on Ocean Policy”, 15 Mayıs 2018, https://www8.cao.go.jp/ocean/english/plan/pdf/plan03_e.pdf, E.T.30.09.2024.

³⁵³ Hataya, a.g.e.

³⁵⁴ A. Tonami ve S. Watters, “Japan’s Arctic Policy: The Sum of Many Parts in Arctic”, *Arctic Yearbook*, 2012, s. 98.

³⁵⁵ Ohnishi, a.g.e., s. 5.

gaz kaynaklarının giderek azalması ve buna paralel olarak küresel çapta talebin artması, açık deniz alanlarındaki petrol ve gaz kaynaklarına eğilimin artmasına neden olmaktadır. Arktik Bölgesi, sert iklim koşulları ve uzun süren gecelerden dolayı her ne kadar birtakım zorluklara sahip olsa da açık deniz alanlarına yönelik sömürge faaliyetlerine kapalı olacağı anlamına gelmemektedir³⁵⁶. Özellikle küreselleşme ile Bölge’de yer alan petrol ve gaz kaynaklarının çıkarımı ve bunların ihracatı konusunda devletler arası diyaloglar artmıştır³⁵⁷.

Arktik Açık Deniz alanlarındaki petrol ve gaz faaliyetlerinin yönetimine geldiğimizde, bu hususa yönelik uzun süredir hem bölgesel hem de uluslararası çalışmalar yapılmaktadır. Her ne kadar MEB alanlarında yargı ve egemenlik yetkileri belirgin olsa da konu açık deniz alanlarına geldiğinde sivil toplum kuruluşlarını(STK), şirketlerin ve devletlerin kendine özgü uygulamaları bulunduğundan, ileride yeni uyuşmazlıkların meydana gelme ihtimali bulunmaktadır³⁵⁸. Ayrıca yerli halkları temsil eden dernekler ve hükümetlere bağlı kuruluşlarda bu uyuşmazlıkların ortaya çıkmasında rol alacak diğer aktörlerdendir³⁵⁹. Bu çoklu yönetim sisteminin, çoğulcu ve tamamen yeni bir bölgesel yönetimin ortaya çıkmasına neden olabilecek bir potansiyele sahip olduğu düşünülmektedir³⁶⁰. Günümüzde ise, Bölge’deki açık deniz ve MEB alanlarında petrol ve gaz faaliyetleri, BMDHS’in 56. ve 57. maddelerine dayanılarak yapılmaktadır. Herhangi bir çevresel kirlilik konusunda BMDHS ve devletlerin iç hukuku beraber uygulanmaktadır³⁶¹.

³⁵⁶ C. Pelaudeix ve E. M. Basse, “*Governance of Offshore Oil and Gas in the Arctic; Between Diversity and Coexistence*”, John K. Kirton(Series Ed.) Routledge TaylorveFrancis Group London and Newyork, 2021, s. 1-2.

³⁵⁷ C.Pelaudeix, “*Towards an Integrated and Participatory Governance of the Arctic Marine Areas*”, John K. Kirton (Series Ed.) Routledge TaylorveFrancis Group London and Newyork, 2021, s. 280-281

³⁵⁸ C. Pelaudei, “Governance of Arctic Offshore Oil ve Gas Activities: Multilevel Governance ve Legal Pluralism at Stake”, *Arctic Yearbook*, Section:2 2015, s.1-2 https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2015/Scholarly_Papers/11.Governance-of-Arctic-Offshore.pdf

³⁵⁹ Pelaudeix ve Basse, a.g.e., s.5.

³⁶⁰ P.S. Berman, “Global Legal Pluralism: A Jurisprudence of Law Beyond Borders”, *Georger Washington University Law School PublicationsveOther Works*, Cambridge University Press, 2012, https://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=vehttpsredir=1vearticle=1022vecontext=faculty_publications

³⁶¹ Pelaudeix, Arctic Year Book-2015, a.g.e, s.3.

Petrol şirketleri, 2012 yılından beri Arktik Açık Deniz alanlarına yönelik petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerini bilinçli olarak yavaşlatmaktadır. Bu duruma 2015 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz de eklenince, Arktik Bölgesi Açık Deniz alanlarına yönelik yeni düzenlemelerin yapılması gerektiğine dair tartışmalar yeniden başlamıştır³⁶². Arktik Açık Deniz alanlarına yönelik yapılacak olan düzenlemede birden fazla devletin aynı andaki eylemlerini en iyi şekilde organize etmesi, yerli halklarla iş birliği ve ekonomik faaliyetlere de uyumlu olması gerekmektedir³⁶³. Arktik Açık Deniz petrol ve gaz faaliyetlerindeki bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeydeki uygulamalar ile devletlerin ve STK'lerin müdahaleleri, ilerde yeni çatışma konularının ortaya çıkmasını engelleyecek düzeyde etkili değildir. Bu nedenle, yapılacak düzenlemelere uyumlu bir şekilde katılımın sağlanabilmesi için bunların çeşitli kültürlerle, çoğulcu demokrasi anlayışına ve çevresel faktörlere uygun olması gerekmektedir³⁶⁴.

³⁶² B. Baker, “*The Arctic Offshore Hydrocarbon Hiatus of 2015-An Opportunity to Revisit Regulation Around The Pole*”, John K. Kirton (Series Ed.) Routledge TaylorveFrancis Group London and Newyork, 2021, s. 148.

³⁶³ Baker, a.g.e., s. 156.

³⁶⁴ Pelaudeix, Arctic Year Book-2015, a.g.e., s. 11-12.

3.ARKTİK DENİZİ'NE KİYISI OLAN DEVLETLERİN PETROL VE DOĞAL GAZ KAYNAKLARININ KULLANIMI SONUCUNDA MEYDANA GELECEK OLAN MUHTEMEL RİSKLERE YÖNELİK ÇEVRESEL SORUMLULUKLARI VE YEREL HALKIN HAKLARI

3.1.Kıyı Devletlerinin Kaynakları Kullanma Hakkı ve Çevresel Sorumlulukları

3.1.1. Kıyı Devletlerinin Kaynakları Kullanma Hakkı

Devletler, kendi egemenlikleri alanına giren yerlerde var olan petrol ve doğal gaz kaynaklarını uluslararası hukuka uygun bir şekilde kullanabilirler. Ancak bunu yaparken, diğer devletlerin egemenlik haklarına saygı duyması gerekir³⁶⁵. Örneğin 1962 yılında BM tarafından yayınlanan “*Kaynaklar Üzerindeki Kalıcı Egemenlik*” deklarasyonunda, her devletin bir başkasının egemenlik alanındaki doğal kaynakların çıkarılmasına ve ekonomik faaliyetlerinde gelir elde amacıyla kullanılmasına saygı gösterilmesi gerektiğini belirtilmiştir³⁶⁶. Deklarasyon’un bu ilkesinin BMDHS’nin 193. maddesinde de yer aldığı görülmektedir. İlgili maddede devletlerin çevreyi koruma ve muhafaza etme yükümlülüklerini ihmal etmeyecek şekilde kendi egemenlik alanlarında yer alan doğal kaynakları kullanım haklarının olduğu vurgulanmıştır³⁶⁷. Bir diğer önem arz eden husus ise 1972 yılında yapılmış olan “*İklim Paneli*” bitiminde yayınlanan bildiridir. İlgili bildiride, devletlerin uluslararası hukuk kurallarına uygun bir şekilde kaynakları kullanma ve kontrol etme hakkına sahip olmasının yanında, egemenlik sınırlarında yer alıp almaması fark etmeksizin deniz alanlarının korunmasına dair her türlü önlem almaları gerektiği ifade edilmektedir³⁶⁸.

³⁶⁵ R. L. Johnstone “*Offshore Oil and Gas Development in the Arctic under International Law: Risk and Responsibility*”, Leiden, The Netherlands: Brill | Nijhoff, 2015, s. 29-30.

³⁶⁶ United Nations Human Rights, “Permanent Sovereignty Over Natural Resources Declaration”, 14 Aralık 1962, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/resources.pdf>, E.T. 16.11.2024

³⁶⁷ Kuran, a.g.e., BMDHS, m.193, s. 474

³⁶⁸ United Nations Organizations, “*Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment*”, Report Of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm 5-6 Haziran 1972, Principle 21 <https://www.wcdn.imo.org/localresources/en/KnowledgeCentre/ConferencesMeetings/Documents/A%20CONF.48%2014%20Rev.1.pdf>, E.T. 16.11.2024.

BMDHS'nin 2. maddesinde devletlerin karasuları ve bitişik bölgelerinde yer alan alanlardaki egemenlik haklarını açıklamaktadır. İlgili maddenin birinci fıkrasında, “*Bir kıyı Devletin egemenliği, kara ülkesinin ve iç sularının ve bir takımada Devleti olması halinde, takımada sularının ötesinde, karasuları olarak tarif edilen kıyıya bitişik bir deniz kuşağını kapsar*” denilmektedir. Ancak bu maddenin istisnaları da bulunmaktadır³⁶⁹. BMDHS'nin 77. maddesinde de kıyı devletlerinin kıta sahanlığı alanlarında yer alan doğal kaynakların kullanılmasına izin verilmiş olmasının yanında, başka bir devletin kıyı devletinin izni olmadan egemenlik alanında doğal kaynakların çıkarılmasına ve kullanılmasına yönelik hiçbir faaliyet gerçekleştiremeyeceği de vurgulanmaktadır³⁷⁰. Konuya Arktik Bölgesi açısından bakacak olursak, Konsey'e üye ve kıyı devletlerinden yalnızca yedisinin BMDHS'ne üye olduğu görülmektedir. ABD'nin ise ilgili Sözleşme'yi örf ve âdet hukuku olarak gördüğü ve iç hukukunda buna yönelik düzenleme yaptığı bilinmektedir³⁷¹.

Açık deniz alanlarında yer alan kaynakların kullanılma usulüne bakıldığında ise, barışçıl amaç ve diğer devletlerin haklarına zarar gelmeme ilkelerine tabi olduğu görülmektedir³⁷². BMDHS'ne göre, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin bilgisi ve denetimi altında kaynakların çıkarılması ve işletilmesi kuralı getirilmiştir. Devletlerin insanlığın ortak mirası düşüncesiyle baktığı alanlar hakkında yapacağı egemenlik iddialarının da önüne engel konulmuştur³⁷³. Sözleşme'ye göre devletlerin ya da tüzel kişilerin ilgili Otorite'den izin alması veya Otorite tarafından tüm devletler adına çıkarım yapılması olmak üzere iki şekilde kaynakların çıkarılması ve işletilmesi mümkündür. Sözleşme'ye göre izin almadan petrol ve doğal gaz kaynaklarına yönelik faaliyette bulunmak mümkün görünmemektedir³⁷⁴. Arktik kıyı devletlerinin ABD dışında Sözleşme'ye taraf olması, söz konusu düzenlemeler doğrultusunda petrol ve doğal gaz faaliyetlerini sürdürebileceğini göstermektedir. ABD ise Sözleşme'deki

³⁶⁹ Kuran, a.g.e., BMDHS, m.2, s. 410.

³⁷⁰ Kuran, a.g.e., BMDHS, m.77, s. 445.

³⁷¹ Johnstone, a.g.e., s. 45-46.

³⁷² Kuran, a.g.e., s. 334-335.

³⁷³ S. Bektaş, “Uluslararası Deniz Yatağı'nın İşletilmesi ve Deniz Yatağı Uluslararası İşletmesi” Doktora Tezi, *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı*, Kırklareli Aralık 2016, s. 77.

³⁷⁴ Kuran, a.g.e., s. 339.

hükümleri örf ve âdet hukuku kapsamında değerlendirdiğinden, dolaylı olarak kendisinin de ilgili prosedüre göre işlem yapacağı söylenebilir.

Arktik Bölgesi kıyı devletleri, şimdiye kadar daha çok kıyıya yakın sığ alanlarda petrol ve gaz çıkarım faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Arktik Açık Deniz alanlarındaki petrol ve gaz kaynaklarındaki çıkarım faaliyetleri henüz ses getirecek düzeyde olmadığı için meydana çıkabilecek egemenlikten kaynaklı uyuşmazlıkların bugüne kadar yaşanmadığı görülmektedir. Ancak Arktik Denizi'nde kıyı devletlerinin olması ile petrol ve doğal gaz çıkarım faaliyetlerinin lojistik şirketleri tarafından gerçekleştirilmesi ortaya çıkacak uyuşmazlıkların çözülmesini de zorlaştıracaktır³⁷⁵. Fakat Bölge'ye kıyısı olan ve olmayan devletlerin arasında yaşanabilecek uyuşmazlıkların çözümü için BMDHS'nin temel olarak alınabileceği görülmektedir. Sözleşme'nin çatışmalara yönelik önermiş olduğu iş birliği ve bir araya gelme yöntemi, Arktik için sağlam bir temel oluşturmaktadır³⁷⁶.

3.1.2. Kıyı Devletlerinin Çevresel Sorumlulukları

Uluslararası hukuk kapsamında sorumluluk kavramı, devletlerin hukuka aykırı eylemleri neticesinde meydana gelen veya gelme ihtimali bulunan durumlara yönelik uluslararası hukukun uygulanarak devletlerin yapacağı ihlallerin önlenmesidir³⁷⁷. Devletlerin deniz çevresinin korunmasına dair sorumluluğun ise, BMDHS'nin 235.maddesinde “devletler; deniz çevresinin korunması ve muhafazası ile ilgili milletlerarası yükümlülüklerini yerine getirmekten sorumludurlar. Milletlerarası hukuka uygun şekilde hukuki sorumluluk taşıyacaklardır” şeklinde düzenlendiği görülmektedir. Maddenin devamında devletlerin, deniz çevresinin kirliliğinden doğacak zararların tazmini için kendi iç hukuk sistemlerinde uluslararası sözleşmelere

³⁷⁵ S. Gulas ve M.Downton ve K.D.Souza ve K. Hayden ve T.R.Walker, “Declining Arctic Ocean oil and gas developments: Opportunities to improve governance and environmental pollution control”, *Marine Policy* Volume 75, January 2017, s.53-61.

³⁷⁶ V. Rafaly, “The Law of the Sea in the Age of Building an Appropriate Arctic Ocean Governance Addressing Climate Change Issues”. *The Yearbook of Polar Law Online* 13 Ocak 2022, s. 238-251.

³⁷⁷ F. Tabanlı, “Uluslararası Hukukta Deniz Yatağı Faaliyetlerinden Kaynaklı Deniz Kirliliği ve Devletlerin Sorumluluğu”, Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı*, 2021, s. 113.

uygun düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmektedir³⁷⁸. Denizlerdeki petrol ve doğal gaz çıkarılması hususu, kıyı devletlerinin yanında Bölge dışı devletleri ve dolayısıyla uluslararası hukuku da ilgilendiren bir husustur³⁷⁹.

Deniz yataklarındaki petrol ve gaz gibi doğal kaynakların kullanılmasının olumlu yanlarının olmasının yanında olumsuz ve tehlikeli kısımları da bulunmaktadır. Nitekim bir faaliyetin tehlikeli olmaması, başkaca zararların meydana gelmeyeceği anlamına gelmemektedir³⁸⁰. BMDHS'nin 194 ve devamında yer alan maddeler, devletlerin deniz çevresinin korunması ve kirliliğin önlenmesine dair hususları geniş bir şekilde ele almaktadır. İlgili maddelerde, devletlerin yetki ve kontrollerinde yer alan kısımlardaki kirlenmenin önlenmesini, olası bir kirlilik olayında ise gerekli olan tüm önlemleri alması gerektiği belirtilmiştir. Devletlerin gerekli tüm önlemleri almasının yanında, kontrolleri dışında meydana gelen her türlü kaza, kirlilik, yangın ve benzeri durumlarda diğer devletlerin yetki ve kontrolünde yer alan alanların zarar görmemesi için çaba sarf etmesi gerektiği ifade edilmiştir³⁸¹.

Devletler, deniz alanlarını kullanırken zarar vermemeli ve gerekli önlenmeleri alınmalıdır. Ayrıca bu alanda faaliyet gösteren özel ve kamu bazlı kurumların kurulması ile desteklenmesi hususunda gerekli teşvikleri ve yatırımları da yapmalıdır. Devlet, aynı zamanda bunları denetleme hususundaki görevini de ihmal etmemelidir. Her ne kadar uluslararası hukukta kesin bir önleme yöntemi olmasa da her devletin sahip olduğu teknolojiyi kullanarak kendi şartlarında en iyi önlemi alması gerekmektedir³⁸². Bununla beraber 1972 tarihli panel sonucunda yayınlanan bildiride de devletlerin her türlü önlem alması gerektiği belirtilmektedir³⁸³. Devletlerin söz konusu sorumluluklarını ihlal etmesi neticesinde çıkacak uyuşmazlıkların çözümünde ise BMDHS'nin madde 279 ve devamındaki hükümler ile prosedürler

³⁷⁸ Kuran, , a.g.e., BMDHS m. 235, s. 491.

³⁷⁹ B. Güven, “ Uluslararası Hukuk Kapsamında Denizde Bilimsel Araştırmalar ve Deniz Çevresinin Korunması”, Doktora Tezi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı*, İstanbul 2022, s. 152-153.

³⁸⁰ Johnstone, a.g.e., s. 27-28.

³⁸¹ Kuran a.g.e., BMDHS, m.194-196, s. 474-475.

³⁸² Johnstone, a.g.e., s. 44-45.

³⁸³ Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment, a.g.e.

uygulanacaktır³⁸⁴. Ancak kıyı devletlerinin kendi egemenlik alanlarına giren alanlardaki uyuşmazlıklara yönelik düzenleme ve yargılama usulleri istisnadır³⁸⁵.

Konuya Arktik Bölgesi açısından baktığımızda, kıyı devletlerinin varlığı esasında BMDHS'nin uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Hatta ilgili Sözleşme'nin bazı maddelerinin salt Arktik Denizi'ne yönelik olarak yapıldığı da söylenebilir. Örneğin öğretide BMDHS'nin 234. maddesi "*Arktik veya Kanada*" maddesi olarak tanımlanmaktadır³⁸⁶. Söz konusu maddede devletlerin deniz çevresinin korunması ve muhafazası ve devletlerarası sorumlulukları içeren hükümlere aykırı hareket etmelerinden doğan zararlar nedeniyle hukuken sorumlu olacakları açıkça belirtilmektedir³⁸⁷. Ancak, Arktik Bölgesi'ndeki buzulların erimesi, söz konusu maddenin kapsam alanını ve ne düzeyde uygulanacağı konusunu tartışmaya açacak olup ileride uyuşmazlıklar yaşanacaktır. Arktik Denizi'ndeki buzulların erimesi ile ekolojik dengenin bozulması ve canlıların yaşam alanlarının evrimindeki esneklik, Bölge'de yeni koşulların ve ihtiyaçların oluşmasına neden olacaktır³⁸⁸.

Arktik Açık Denizi'ne baktığımızda, meydana gelebilecek olan kazaların daha çok patlama, kirlilik ve taşımacılıktan kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Buzulların yazın erimesi ve kışın tekrar eski haline dönmesi ile Bölge'nin kırılgan bir ekosisteme sahip olması, risk ve zararların tespitini zorlaştırmaktadır. Bölge'nin genel olarak petrol ve doğal gaz sızıntısı ihtimalinde oldukça savunmasız bir konumda bulunduğu ifade edilmektedir³⁸⁹. Arktik Denizi kıyı devletleri ise mevcut uluslararası hukuk kurallarının yeterli olduğunu ve meydana gelecek problemleri çözebileceğini savunmaktadır³⁹⁰. Ancak Arktik Bölgesi'nin deniz alanlarına yönelik petrol ve doğal gaz sızıntılarından doğacak olan kazalara müdahale etme konusunda hem uluslararası

³⁸⁴ Kuran, a.g.e., BMDHS, m. 279 v.d., s. 505-514.

³⁸⁵ Kuran, a.g.e., s. 349.

³⁸⁶ Rafaly, a.g.e., s. 238-251.

³⁸⁷ Kuran, a.g.e., BMDHS m. 235, s. 491.

³⁸⁸ Rafaly, a.g.e., s. 238-251.

³⁸⁹ Gulas ve Downton ve diğerleri, a.g.e, s. 53-61.

³⁹⁰ Rafaly, a.g.e., s. 238-251.

hukuk alanındaki kurallar hem de teknolojik altyapıda halen yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle öncelikli olarak bu alanların geliştirilmesine önem verilmesi gerekmektedir³⁹¹.

3.2. Arktik Denizi'ndeki Petrol ve Doğal Gaz Faaliyetlerinin Getirdiği Muhtemel Riskler

Arktik Bölgesi'ne yönelik eylemlerin artması üç nedenden dolayı endişe uyandırmaktadır: Buzul alanlardaki petrol sızıntılarının meydana getirdiği tehlike, Arktik deniz yaşam alanlarının biyolojik açıdan eksik bilgiye sahip olunması ve Bölge'de kontrolsüz avlanmanın varlığı³⁹². Ayrıca Arktik Bölgesi'nde yapılacak olan petrol ve gaz çıkarım faaliyetleri vahşi doğal yaşam alanı ve Bölge'de yaşayan halkın meydana gelen kirlilik ve küresel ısınma sonucunda zarar gören geçim kaynakları olmak üzere iki temel riski de bulunmaktadır³⁹³.

Bölge'nin özellikle açık deniz alanlarında petrol ve gaz faaliyetleri, sert iklimi ve buzullardan dolayı kısıtlı bir erişime sahiptir. Ancak küresel ısınma ve buzulların erimesi, Arktik'i hem deniz yolu ulaşımı hem de petrol ve doğal gaz faaliyetleri açısından giderek daha cazip bir merkeze dönüştürmektedir. Özellikle Kuzey Buz Deniz Yolu'nun açılması sonucunda taşımadan kaynaklı meydana gelecek kazalar da bu riskin içerisinde yer almaktadır³⁹⁴. Kuzey Buz Denizi'nin Asya ile Kuzey Avrupa'daki ulaşımı kısaltması zaman ve maliyet açısından iyi olsa da ilkbahar ve yaz dönemlerinde yerel halkın geçim kaynağı olan avcılık faaliyetlerini tehlikeye sokabilecek bir durumdur³⁹⁵.

Arktik Bölgesi'ndeki çevre hayatına en çok zarar verecek olan şey petrol ve doğal gaz sızıntıları olarak düşünülmektedir. Bu kazalar tanker sızıntısı, kuyularda

³⁹¹ Gulas ve Downton ve diğerleri, a.g.e, s. 53-61.

³⁹² F. Fahd, "Impact of Oil Spills on Arctic Marine Species: A Risk Assessment Perspective", *Doktora Tezi*, Memorial University of Newfoundland, Faculty of Engineering and Applied Science, Ağustos 2021, s. 104.

³⁹³ E. Kain, "Drilling for Arctic Oil: Is it Worth the Risk?" *Student Thesis 2001-2013*, Fordham University Environmental Studies, 2013 s.6 https://research.library.fordham.edu/enviro_theses/7

³⁹⁴ World Wildlife Fund, "Drilling for Oil in the Arctic: Too Soon, Too Risky", 1 Aralık 2010, s.7 https://files.worldwildlife.org/wwfcmprod/files/Publication/file/7c3uakzuqp_Drilling_for_Oil_in_the_Arctic_Too_Soon_Too_Risky.pdf

³⁹⁵ Fahd, a.g.e., s. 131

kontrolün kaybolması ve patlamaların yaşanması, deniz yolu taşımasında gemi kazalarının meydana gelmesi gibi farklı şekillerde meydana gelebilir. Sızıntılar insan hatası veya teknik bir arızadan kaynaklı olabilir. Ancak neticede deniz ve çevre yaşamında büyük tahribatlar oluşturabilecek kazalardır³⁹⁶. Arktik Denizi'nde meydana gelecek olan bu tahribatların önüne geçmek için birden fazla bildiri yayınlanmıştır. Örneğin, 1991 yılında kurulan Arktik Çevresini Koruma Stratejisi'ne dair yayınlanmış olan bildiri bunlardan biridir. Bu bildirinin esas amacı Arktik ve çevresinin korunmasıdır. İlgili bildiride, sekiz Arktik devletinin kirlilik ve diğer çevresel sorunların oluşması durumunda uluslararası hukuka uygun bir şekilde birlikte hareket edeceği ifade edilmiştir³⁹⁷. Ancak Arktik Bölgesi'nde yaşayan canlıların uzun ömürlü olması, meydana gelen veya gelebilecek kirlilikten ne kadar etkilendiklerini hesaplamaya ve hızlı bir sonuca ulaşmaya engel olmaktadır. Bununla beraber, meydana gelecek olan petrol ve gaz sızıntılarının buz tabakalarının altına sızması ve orada beklemesi de sonuç almayı engelleyen diğer faktörlerden biridir³⁹⁸. Ayrıca Arktik'e yönelik çevresel araştırma yapanlar, sonuç ve değerlendirme aşamasında deniz canlılarının yaşam süresi ve kimyasalların bunlar üzerindeki etkilerini göz ardı edebilmektedir³⁹⁹. Son 50 yıllık süreçteki açık deniz ve petrol faaliyetlerine baktığımız zaman, yüksek güvenli arama çalışmalarının çok az olduğu ve çok az şirketin bu hususa önem verdiği gözlenmiştir⁴⁰⁰.

Arktik Denizi'ne sızacak olan petrol ve gazın doğal yaşam alanlarına zarar vermesi, doğrudan veya dolaylı olarak yerli halkın yaşamını da tehlikeye atacaktır. Bu nedenle ilgili husus Arktik Konseyi'nin son toplantılarında sıkça yer almaktadır⁴⁰¹. 2000 yılında Arktik Konseyi tarafından “*Mevcut Düzenleme ve Anlaşmaların*

³⁹⁶ D. Shapovalova, “Can International Law Protect the Arctic from Oil Spills?”, *The Arctic Institute Center for Circumpolar Security Studies*, 26 Mart 2019, <https://www.thearcticinstitute.org/international-law-protect-arctic-oil-spills/>, E.T. 12.10.2024.

³⁹⁷ Arctic Portal, “*The Arctic Environmental Protection Strategy*”, 14 Haziran 1991, <https://arcticportal.org/arctic-governance/international-agreements-archive/3420-the-arctic-environmental-protection-strategy-aeps-14-june-1991>, E.T.12.10.2024

³⁹⁸ World Wildlife Fund, a.g.e., s. 7-8.

³⁹⁹ Fahd, a.g.e., s. 131.

⁴⁰⁰ L.Cordner, “International Offshore Oil and Gas Safety and Security Incidents- Offshore Oil and Gas Safety and Security in the Asia Pacific: The need for Regional Approaches To Managing Risks”, *S. Rajaratnam School of International Studies*, 2013, s.13.

⁴⁰¹ G.M. Frisso, “Vulnerability, Arctic Indigenous Groups and Oil Spills: Potential Contributions to the Work of the Arctic Council”. *Yearbook of International Disaster Law Online* 3.1 2022 s. 352-373.

Yeterliliği ve Etkinliğinin Analizi” adı altında rapor yayınlanmıştır⁴⁰². İlgili raporun risk tanımı başlığında, Arktik Bölgesi’ne yönelik “*Risk Analizi*” geliştirildiği ve Bölge’de yer alan faaliyetler incelenerek potansiyel tehditlerin belirlendiği ifade edilmiştir. Buna göre, Bölge ve yerel halk için en tehlikeli hususun petrol çıkarım ve depolanması olduğu vurgulanmıştır. Ancak raporu hazırlayan çalışma ekibi, mevcut ikili ve çok taraflı sözleşmelerin olası kazalar sonucunda meydana gelen hukuki sorunları çözmek için yeterli olduğunu belirtmiştir⁴⁰³.

BMDHS 56. maddesi devletlerin MEB alanlarını kullanmaya yönelik kriterleri belirtmiş olsa da 234. maddesine baktığımızda, bir kıyı devletinin buzullarla kaplı alanlarda egemenlik yetkisini genişletilebileceği yorumunun yapılabileceği ifade edilmiştir⁴⁰⁴. Birçok Arktik yerel toplulukları için temiz çevre ve su ihtiyacının ne kadar önemli olduğu açıktır. Bu nedenle olası bir petrol ve gaz sızıntısının yaşam alanlarını tahrip etmesi, sosyal yaşam ve geçim kaynaklarının zarar görmesine neden olacak ve bu durum yerel halk açısından da büyük bir felakete dönüşecektir⁴⁰⁵. Arktik Denizi’nde ilerde yaşanma olasılığı olan tehlikelerin önlenmesi amacıyla⁴⁰⁶ Uluslararası Deniz Örgütü (UDO) tarafından 2017 yılında “*Kutup Kodu*” adı altında bildiri yayınlanmıştır⁴⁰⁷. İlgili bildiride, yabancı gemilerin sorumluluğunun yanında, kıyı devletlerinin de deniz kirliliğine yönelik sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği ifade edilmiştir⁴⁰⁸. Örneğin en son yaşanan kazalardan 2020 yılında Rusya’nın Arktik Bölgesi’nde meydana gelmiştir. Burada petrol tankının devrilmesi sonucu petrolün nehre dökülmesi nedeniyle Rusya tarafından acil durum ilan

⁴⁰² Arctic Council Working Group, “*Analysis of the Adequacy and Effectiveness of Existing Arrangements and Agreements*”, Emergency Prevention, Preparedness and Response (EPPR), Ağustos 2000, s.2-3 <https://oarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/4f236106-fb94-4193-8c38-69c94c597651/content>

⁴⁰³ EPPR, a.g.e., s. 2-3.

⁴⁰⁴ S. Kirchner ve F. Cristani, "International Disaster Risk Reduction and Response Law Made in the Arctic". *Yearbook of International Disaster Law Online*4.1 2023, s. 25.

⁴⁰⁵ Frisso, a.g.e., s. 353-254.

⁴⁰⁶ KirchnerveCristani, a.g.e., s. 24.

⁴⁰⁷ International Maritime Organization, “*Polar Code: International Code For Ships Operating in Polar Waters*”, 1 Ocak 2017, <https://www.wcdn.imo.org/localresources/en/MediaCentre/HotTopics/Documents/POLAR%20CODE%20TEXT%20AS%20ADOPTED.pdf>, E.T. 13.10.2024.

⁴⁰⁸ KirchnerveCristani., a.g.e., s. 24.

edilmiştir⁴⁰⁹. Kaza Bölgesi'ndeki kuruluşlar, kentte meydana gelen sızıntının hayvanların ve yerel halkın besin kaynaklarına zarar verdiğini belirtmişlerdir⁴¹⁰.

3.3. Arktik Bölgesi'nde Yaşayan Yerek Halkların Petrol ve Doğal Gaz Kaynakları Üzerindeki Hakları

3.3.1. Uluslararası İnsan Hakları Bağlamında Yerel Halk ve Yaşamları

Dünyada yerel halk kavramı genel anlamda “*Indigenous People*” olarak adlandırılmaktadır⁴¹¹. Cobo tarafından “*Yerli topluluklar, başka devletler veya etnik gruplar tarafından işgalden önce veya sonrasında dahi olsa kendi kültürel, tarih ve dil değerlerine yönelik devamlılıkları olan ve toplumun için azınlık olarak bulunan gruplar*” şeklinde yapılan tanım, genel anlamda kabul görmektedir⁴¹². Anaya ise yerli halkların, ataları ve kendilerinin başkaları tarafından yönetildiği ve yönetildikleri toprakların asıl sahipleri olan, kültürel anlamda çoğunluk ile uyumu az olan ve kendilerine özgü kuralları olan gruplar olarak tanımlamıştır⁴¹³. Cenevre Uluslararası İşçi Topluluğu Ofisi'nin 1989 yılında yapmış olduğu tanıma bakıldığında ise, 70 farklı ülkeye dağılmış halde bulunan ortalama 370 milyon kişi ve dünya nüfusunun da %5'lik kısmını oluşturan kesim olarak tanımlanmıştır⁴¹⁴. Günümüzde ise bu sayı 476

⁴⁰⁹ BBC Londra “*Arctic circle oil spill prompt Putin to declare state of emergency*”, 4 Haziran 2020, <https://www.bbc.com/news/world-europe-52915807>, E.T. 13.10.2024.

⁴¹⁰ O. Vikulova, ‘The Human Cost of Oil: How Indigenous and Ethnic Minorities Bear The Brunt of Disasters’ *Greenpeace International*, 26 Haziran 2020, <https://www.greenpeace.org/international/story/43820/human-cost-oil-indigenous-ethnic-minorities-brunt-of-disasters/>, E.T. 13.10.2024.

⁴¹¹ L.Suliandziga, “Indigenous Peoples and Extractive Companies: The Case of the Russian Arctic.”, *International Crimes and History*, No.19, 2018, s. 52.

⁴¹² J.M. Cobo, “Study on the Problem of Discrimination against Indigenous Populations” *United Nations Permanent Forum on Indigenous Issues*, New York: *United Nations Permanent Forum on Indigenous Issues*, 1986, s.1-11, https://www.un.org/esa/socdev/unpfi/documents/SOWIP/en/SOWIP_introduction.pdf

⁴¹³ S. Anaya, “Indigenous Peoples and International Law Issues.” *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)*, vol. 92, 1998, s. 96-99.

⁴¹⁴ International Labour Office (ILO), “*Understanding the Indigenous and Tribal Peoples Convention 1989 (No.169)*”, Handbook for ILO Tripartite Constituents in Geneva, s. 2, https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40ed_norm/%40normes/documents/publication/wcms_205225.pdf

milyonu bulmakla beraber dünya nüfusunun da %6,2'lik kısmına denk gelmektedir⁴¹⁵. Arktik Bölgesi'ndeki orana baktığımızda ise, iki farklı kıtadaki sekiz ülkede ortalama 400.000 kişi bulunmaktadır. Bu nüfus Arktik'in %10'luk kısmını oluşturmasının yanında 20 farklı etnik gruba ve 40 ile 90 farklı dile de ev sahipliği yapmaktadır⁴¹⁶. Inuit halkı Alaska, Kanada, Grönland ve Rusya'da; Athabaskan ile Gwich halkı Alaska ve Kanada'da; Aleut Halkı Alaska ve Rusya'da, Sami halkı ise Rusya, Norveç, Finlandiya ve İsveç'te daha çok ikamet etmektedir⁴¹⁷.

Arktik yerel halkı, 1950 yılından sonraki süreçlerde kendi varlıklarını kabul ettirmeye yönelik aktif rol almaya başlamışlardır⁴¹⁸. Bölge'deki yerel halkın kullanımında olan alanlar doğal kaynaklar açısından zengin olmasına rağmen, güçlü devletlerin yönetimi altında bulunmaları ve sert iklim koşullarında yaşamak zorunda kalmaları bu avantajdan yararlanmalarına engel olmaktadır. Yerel halkın kendi öz yönetim isteklerinin yanında yoksullukla da mücadele etmeleri ve bağlı bulundukları devletlere isteklerini dillendirme ve aynı zamanda mücadele etme cesaretini de beraberinde getirmiştir⁴¹⁹. Azınlık kesimin bu talepleri zamanla uluslararası alanda da ses getirecek düzeye gelmiş ve talepler yönetim ile toprak dışında sağlıklı bir çevre, yaşam, ekonomik anlamda ilerleme, doğal kaynaklar üzerinde hak iddia etme şeklinde zamanla artmıştır⁴²⁰.

Arktik yerel halkının yaşam koşullarına bakıldığında daha çok kıyı kesimlerinde ve sert iklim koşulları altında yaşadıkları görülmektedir. Küresel ısınmadan dolayı sıcaklık oranı artan Bölge'de, halkın geçim kaynaklarından

⁴¹⁵ United Nation Organization, “Indigineous People”, <https://www.un.org/en/fight-racism/vulnerable-groups/indigenous-peoples#:~:text=There%20are%20over%20476%20million,the%20world's%20estimated%207%2C000%20languages.,> E.T. 26.10.2024.

⁴¹⁶ Arctic Review, “The Population in Arctic”, <https://arctic.review/people/population/#:~:text=Approximately%20400%2C000%20%E2%80%93%20or%2010%25%20%E2%80%93%20speaking%2040%2D90%20indigenous%20languages.> E.T.26.10.2024.

⁴¹⁷ L. Mardikian ve S. Galani, “Protecting the Arctic Indigenous Peoples’ Livelihoods inthe Face of Climate Change: The Potential of Regional Human Rights Law and the Law of the Sea”, *Human Risghts Law Review*, No: 23, 2023, Oxford University Press, s. 5.

⁴¹⁸ Suliandziga, a.g.e., s. 51.

⁴¹⁹ S. James Anaya, “Indian Givers: What Indigenous Peoples Have Contributed to International Human Rights Law”, 22 Wash. U. J. L. ve Pol’y 107, 2006, s.107-120.

⁴²⁰ Suliandziga, a.g.e., s. 53.

balıkçılık ve avcılık faaliyetleri de olumsuz etkilenmektedir⁴²¹. Örneğin sıcaklıkların artış göstermesi hayvanların göç rotalarını da değiştirmekte ve halkın avcılık faaliyetlerini olumsuz anlamda etkilemektedir. Küresel ısınmanın olumsuz etkilerinden önce, yerel halk geyiklerin göç rotalarını yönlendirebilmekteyken, günümüzde bunu yapmakta zorlanmakta ve geçim kaynaklarının olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır⁴²². Bunun dışında yerel halk, toprak ve kültürü bir bütün olarak görür ve bu bütünlükte dini tören, göçebe yaşam tarzı ile geçim kaynakları olan avcılık ve balıkçılığın olduğuna inanılır⁴²³. Ancak dışarıdan bakanların bu bütünlüğü anlamadığı ve Bölge'ye daha çok petrol ve doğal gaz kaynaklarının çıkarılmasına yönelik ekonomik yatırımlar şeklinde baktığı görülmektedir. Toprağın bir kara parçası olmasının ötesinde, doğal güzellikleri ve diğer canlıların yaşam alanlarının varlığı ile bir anlam ifade ettiğine inanıldığından, toprağın zarar görmesi Bölge'de yaşayan yerel halk açısından geçmiş ve gelecek arasındaki bağın kopması anlamına gelecektir⁴²⁴.

Arktik Bölgesi'ndeki yerel halkın yaşamı, küresel ısınmanın yanında petrol ve doğal gaz faaliyetleri nedeniyle meydana gelen kirlilikten de etkilenmektedir. İklim değişiminin olumsuz etkileri ve çevre kirliliğinin artarak devam etmesi beraberinde yeni tartışmaları da getirmektedir⁴²⁵. İklim değişiminin sonucunda artan sıcaklıkların buzulları eritmesi neticesinde canlıların yaşam alanları olumsuz şekilde etkilenmektedir. Bu durum Bölge'den yeni göçlerin yaşanmasına neden olacaktır. Ancak insanların yeni koşullara ve yaşam tarzlarına adaptasyon süreci ile diğer canlıların aynı düzeyde ve şekilde olmayacaktır. Hayvanların yeni göç rotaları, yaşam ve beslenme koşulları yönünden ciddi sorunları da beraberinde getirecektir⁴²⁶. İklim

⁴²¹ Mardikian ve Galani, a.g.e., s. 5-6.

⁴²² R. Baird, "The Impact of Climate Change on Minorities and Indigenous Peoples", *Minority Right Group International*, s. 1-11, <https://minorityrights.org/app/uploads/2024/01/download-524-the-impact-of-climate-change-on-minorities-and-indigenous-peoples.pdf>

⁴²³ Suliandziga, a.g.e., s. 53.

⁴²⁴ T. E. Downing ve J. Moles ve I. McIntosh ve C.G. Downing, "Indigenous Peoples and Mining Encounters: Strategies and Tactics", *World Business Council for Sustainable Development (WBCSD), Mining, Minerals and Sustainable Development (MMSD)*, No: 57-Nisan 2002, İngiltere, s. 9.

⁴²⁵ Mardikian ve Galani, a.g.e., s. 1-2.

⁴²⁶ J. G. Winther, "Arctic Climate Change" *Navigating Breakup: Security Realities of Freezing Politics and Thawing Landscapes in the Arctic*, *Norwegian Institute of International Affairs (NUPI)*, 2023, s. 15-21.

değişimi ile ilgili tüm bu söylemlerin sosyal medya, haberler ve devletlerin kendi politikalarında daha fazla yer aldığı ve konunun ciddi bir şekilde ele alındığı görülmektedir⁴²⁷. Arktik Bölgesi'nde kısa vadede büyük felaketlere yol açacak düzeyde sorunlu bir alan bulunmasa da kirlilik ve ısınmanın yaratacağı sorunlar ileride ortaya çıkacaktır⁴²⁸.

3.1.1. Yerel Halkların Arktik Bölgesi'ndeki Petrol ve Doğal Gaz Kaynakları Üzerindeki Hakları

Dünyadaki yerel halkların tamamı, kendi varlıklarını devam ettirebilmek için sahip oldukları doğal kaynakları iyi bir şekilde kullanması gerekmektedir. Ancak söz konusu petrol ve doğal gaz kaynaklarının kullanımına yönelik hususlara gelindiğinde mülkiyet ve kaynakların yönetimi hususunda sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Arktik Bölgesi'nde yer alan yerli halklar ile petrol ve gaz faaliyetleri arasındaki anlaşmazlıklar da mülkiyet ve yönetim konusundadır⁴²⁹. Ayrıca Arktik Bölgesi, artan öneminin neticesinde, Bölge dışı devletler ile şirketler tarafından yeni bir rekabet alanı haline gelmiştir⁴³⁰. Söz konusu rekabet Bölge'ye yapılan ekonomik yatırımları artırmış ve Bölge'nin gelişimine katkı sağlamış olsa da yerel halkın sosyal yaşamı ile diğer canlıların besin kaynakları olumsuz etkilenmiştir⁴³¹.

Arktik Bölgesi'ndeki yerel halk, uzun yıllar boyunca ötekileştirilmiştir. Her ne kadar bu ayrımcı tavra maruz bırakılmış olsalar da sahip oldukları toprakların doğal kaynaklar ile maden açısından zengin olması gerçeğini değiştirememiştir. Yabancı

⁴²⁷ Baird, a.g.e., s. 1-11.

⁴²⁸ Winther, a.g.e., s. 15-21.

⁴²⁹ R.S. Fjellheim and, J.B. Henriksen, "Oil and Gas Exploitation on Arctic Indigenous Peoples' Territories Human Rights, International Law and Corporate Social Responsibility" (2006). *Aboriginal Policy Research Consortium International (APRCi), Journal of Indigenous Peoples Rights*, Vol: 4, 2006, s. 25.

⁴³⁰ M.S. TysiachnioukveA. N. Petrov, "Benefit sharing in the Arctic energy sector: Perspectives on corporate policies and practices in Northern Russia and Alaska", *Energy Research ve Social Science*, Volume 39,2018, s. 29-34.

⁴³¹ K. Hossain ve G. Zojer ve W. Greaves ve J. Roncero ve M. Sheehan, "Constructing Arctic security: an inter-disciplinary approach to understanding security in the Barents region", *Polar Record*, Vol. 53 Issue:1, 2017, s.52-66, https://lacris.ulapland.fi/ws/portalfiles/portal/2175147/Hossain_et_al_REVISED_27Sep2016_last_edits.pdf

şirketler ve egemenlikleri altında bulundukları devletler, halkı ekonomik çıkarları amacıyla kullanmışlardır. Halk üzerinde uygulanmış olan kapitalist ve çıkarıcı yatırımlar, Bölge'nin kültürel anlamda yozlaşmasına ve halkın yoksulluğa doğru itilmesine neden olmaktadır⁴³². Şirketlerin de Bölge'ye akın etmesi, yerel halkın bu yatırımlardan ne düzeyde yararlanacağı sorusunu da ortaya çıkarmıştır. Bu durum, Bölge'ye yatırım yapan petrol ve doğal gaz şirketlerinin büyük çoğunluğunun Yerel Halk ile Kar Ortaklığı Anlaşmalarını yapmak zorunda bırakmıştır⁴³³. Ayrıca uluslararası hukukta, “*Kar Paylaşım veya Kar Ortaklığı Sözleşmeleri*” adı altında yerel halk ile sözleşmeler de yapılmaktadır⁴³⁴. Anaya, yerli halklar ile yapılan ilgili sözleşmelerin onlar açısından birer güvence ve Bölge'de yaşayan azınlıkların esas haklarını elde etmesi açısından önemli bir adım olduğunu ifade etmiştir⁴³⁵. Ancak bu yolla kurulan sözleşmeler ile toprakları üzerindeki yönetimi ve yer altı kaynaklarına yönelik mülkiyet haklarını, bağlı oldukları devletler ve özel sektör şirketleri ile kullanacaklardır. Ayrıca bu durum yerel halkın kontrol edilebilirliğini de kolaylaştıracaktır⁴³⁶. Kar Paylaşım Sözleşmelerinin Bölge'ye uygulanmasına baktığımızda, petrol ve doğal gaz şirketlerinin genel olarak sıcak baktığı görülmektedir⁴³⁷. Bu durum Arktik Deniz'inde petrol ve gaz çıkarım faaliyetlerinde bulunan devletlerin ve şirketlerin istese de istemese de toplanıp beraber istişare etme ve ortak paydada buluşmaya zorlamaktadır. Herhangi bir Arktik Kıyı Devleti'nin bu sorumluluktan kaçınma gibi bir şansı bulunmamaktadır⁴³⁸.

⁴³² Downing ve diğerleri, a.g.e., s. 11.

⁴³³ I. Overland, “Ranking Oil, Gas and Mining Companies on Indigenous Rights in the Arctic” *Indigenous Peoples and Resource Extraction in the Arctic: Evaluating Ethical Guidelines*, December 2016, s.1-10, https://arran.no/sites/a/arran.no/files/arran_lule_ranking_core_paper2_web.pdf

⁴³⁴ Tysiachniouk ve Petrova, a.g.e., s. 29-34.

⁴³⁵ E. Morgera, “The Legacy of UN Special Rapporteur Anaya on Indigenous Peoples and Benefit-sharing,” *The University of Edinburgh Research Explorer, Benelex*, 29 Mayıs 2014, https://www.pure.ed.ac.uk/ws/portalfiles/portal/17673586/The_legacy_of_UN_Special_Rapporteur_Anaya_on_indigenous_peoples_and_benefit_sharing.pdf

⁴³⁶ Suliandziga, a.g.e., s. 55-56.

⁴³⁷ Tysiachniouk ve Petrov, a.g.e. s. 29-34.

⁴³⁸ D. Newman ve M. Biddulph ve L. Binnion, “Arctic Energy Development and Best Practices on Consultation With Indigenous Peoples”, *Newman Arctic Energy Development, Boston University International Law Journal*, Vol: 32, 26 Mayıs 2014, s. 104, <https://www.bu.edu/ilj/files/2014/06/Newman-Arctic-Energy-Development.pdf>

Arktik Bölgesi'ne uygulanabilecek olan Kar Paylaşım Modellerine baktığımızda;

- **Paternalistik Model:** Bu modeli uygulayan devletlerin, petrol ve gaz çıkarım faaliyetlerini yürüten şirketler üzerindeki kontrolü daha geniş çaplı olduğundan devletler tarafından daha fazla tercih edilmektedir. İlgili şirketlerin petrol ve doğal gaz faaliyetlerine yönelik politikaları, devletler tarafından takip edilmekte ve şirketlere gerektiği zaman müdahale etme yetkileri de bulunmaktadır⁴³⁹. Örneğin bu model, 1990 yılından itibaren hükümet kontrollü paternalistik modelden kurumsal bazlı paternalistik modele evrilerek Rusya tarafından kullanılmıştır⁴⁴⁰.

- **Şirket Bazlı Sorumluluk Modeli:** Bu modelde uluslararası değerler ve yerel halkın ihtiyaç durumları asgari düzeyde de olsa göz önünde bulundurulmaktadır. Bir başka deyişle, bu modeli uygulayan yerel veya küresel şirketler, uluslararası hukuk kuralları ile yatırım yapılan yerdeki yerel halkın sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına yönelik yatırım ve iş birliklerini minimum düzeyde de olsa uygulamayı tercih etmektedir⁴⁴¹. Petrol ve doğal gaz şirketleri genel olarak bu modeli uygulama eğilimdedirler. Bu şirketlerin Uluslararası İşçi Örgütü (*International Labor Organization-ILO*), Arktik Konseyi ve AB gibi topluluklar tarafından yayınlanmış olan rehber niteliğindeki standartlara ve kurallara da uygun hareket etmeye çalıştığı da görülmektedir⁴⁴².

- **Ortaklık Modeli:** Bu modelde, enerji şirketleri hükümet ve yerel halk ile ortak bir sözleşme yaparak, halkın ekonomik ve sosyal anlamda kalkınması için yatırım yapmaktadır⁴⁴³. Bu üç taraflı sözleşmeler ile hem yerel topluluklara hem de şirketlere fon dağıtılarak ortaklıklar kurulmaktadır. Bu fon dağıtma eylemlerindeki başarı oranı şirket politikalarına ve bankalardan borçlanma durumuna göre değişkenlik göstermektedir⁴⁴⁴.

⁴³⁹ M.S. Tysiachniouk, "Benefit Sharing Arrangements in the Russian North and Alaska", *Russian Analytical Digest*, No: 202, 28 Nisan 2017, s.1-5, <https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/RAD202.pdf>

⁴⁴⁰ Tysiachnioukve Petrov, a.g.e., s.30.

⁴⁴¹ Tysiachnioukve Petrov, a.g.e., s. 31-32.

⁴⁴² Tysiachnioukve Petrov, a.g.e., s. 32.

⁴⁴³ Tysiachniouk, *Russian Analytical Digest*, a.g.e., s.1-5.

⁴⁴⁴ Tysiachnioukve Petrov, a.g.e., s. 32

- **Hissedar Temelli Model;** Bu model Alaska Bölgesi'nde ortaya çıkmıştır. Bu modelde, yerel halka ait olan araziler için telif hakkı alınmakla beraber, halka da fon verilerek bir nevi şirket ortaklığı kurulmaktadır⁴⁴⁵. Alaska'nın Kuzey Yamacı'nda bulunan Arktik Slope Bölgesel Şirket'inde (ARSBŞ) neredeyse her vatandaş hisse sahibi olmakla beraber, ARSBŞ hem kendi hem de yerli halk adına diğer şirketlerle de petrol ve gaz çıkarım faaliyetlerine yönelik anlaşmalar yapma yetkisine sahiptir⁴⁴⁶.

Arktik Bölgesi'ndeki yerel halk ile yapılacak olan sözleşmelerde her iki tarafın da kazanç sağlayacağı şekilde düzenlemeler yapılması mümkündür. Yerel halkın katılımı ile yapılacak olan projelerde yerel halkın ekonomik refahının artması ile petrol ve doğal gaz şirketlerinin iş gücü ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlamaktadır⁴⁴⁷. Ancak son zamanlarda Arktik Bölgesi'ndeki şirketlerin yatırımlarının tartışılan kısmı, daha çok petrol ve gaz çıkarım faaliyetleri üzerine yoğunlaşmıştır. 2016 yılında yapılan bir çalışmada, yerli halkların hakları konusunda Kanada ve Amerika'nın diğer devletlere nazaran daha ılımlı olduğu sonucuna varılmıştır⁴⁴⁸. Yerli halkın petrol ve doğal gaz kaynaklarına yönelik projelere ve istişarelere katılmaları devletlerin de ötesinde bir durum olduğu için, bunun bir veya birkaç devletin politikasına indirgemek doğru olmayacaktır⁴⁴⁹. Ayrıca Kar Paylaşım Sözleşmeleri henüz başlangıç aşamasında olduğundan, sözleşmelerin etkisi noktasında değerlendirme yapmak için yeterli bir veri de bulunmamaktadır. Sağlıklı bir sonuca ulaşılabilmesi için şirketlerin ve devletlerin Kar Paylaşım Modelleri'nin uzun vadede incelenmesi ve analizlerinin doğru şekilde yapılması gerekir⁴⁵⁰. Bölge'de uygulanacak politikalardan kötü sonuç alınması, tüm kıyı devletlerinde yaşayan yerel halkı da etkileyeceğinden, enerji alanında uygulanacak olan politikaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir⁴⁵¹.

⁴⁴⁵ Tysiachniouk, Russian Analytical Digest, a.g.e., s. 1-5.

⁴⁴⁶ Tysiachnioukve Petrov, a.g.e., s. 32.

⁴⁴⁷ Newman ve Biddulph ve Binnion, a.g.e., s.105-107.

⁴⁴⁸ Overland, a.g.e., s. 1-10.

⁴⁴⁹ Newman ve Biddulph ve Binnion, a.g.e., s. 132.

⁴⁵⁰ Tysiachnioukve Petrov, a.g.e., s. 1-5.

⁴⁵¹ NewmanveBiddulphveBinnion, a.g.e., s. 105.

3.4. Petrol ve Gaz Rezervleri Nedeniyle Gelecekte Arktik Bölgesi'nde Meydana Gelebilecek Değişimler

Dünya üzerindeki petrol ve gaz çıkarım faaliyetlerinin tümünün politik, sosyal ve ekonomik etkileri bulunmaktadır. Bu alanlar dinamik bir konumda yer aldığı için kısıtlamalara yönelik eylemlerin değişkenlik göstermesi doğal kabul edilmektedir. Arktik Bölgesi de bu değişkenlikleri içerisinde barındıran bir konumda bulunmaktadır⁴⁵². Bölge'deki üç farklı değişken durum, Bölge'nin geleceği için önem arz etmektedir: Petrol ve gaz kaynaklarından elde edilen gelirlerin ekonomi üzerindeki etkisi, şirketler ile devletlerin ticari faaliyetleri esnasında gemi taşımacılığına dair karşılaşılabilecek sorunlar ve zorluklar, Arktik'te uygulanan ulusal ve uluslararası hukuk kuralları arasındaki farklılıklar ile Rusya ve Ukrayna Savaşı'nın devletlerin Bölge'ye yönelik politikasını değiştirme durumlarıdır⁴⁵³. Bununla beraber Arktik Konseyi tarafından 2009 yılında yayınlanmış olan Arktik Deniz Nakliyesi Değerlendirmesi (*Arcic Marine Shipping Aassessment-AMSA*) raporunda, Arktik'teki değişimleri etkileyen iki temel faktörün petrol ve gaz kaynakları ile yeni ulaşım yolu olduğu vurgulanmıştır⁴⁵⁴. Bölge'de şu an en aktif petrol ve gaz üretiminde bulunan devletler Rusya, Kanada, Norveç ve ABD'dir. En büyük petrol ve gaz rezervleri ise Arktik Rusya'sında yer aldığı bilinmektedir. Ancak kıyı devletleri her ne kadar aktif olarak çıkarım faaliyetlerini yürütüyor olsalar da lisans verme konusunda oldukça dikkatli ve özenli olmaya gayret etmektedir⁴⁵⁵.

Doğal kaynaklar açısından zengin kaynaklara sahip Rusya ve Kanada gibi devletler, genel anlamda yüksek teknolojiye sahip ekipmanlarını bünyelerinde kolaylıkla barındırmaktadır. Bu devletlerin karşılaştığı problemler ise daha çok sondaj faaliyetleri neticesinde meydana gelme ihtimali olan kirliliklerdir. Bu gibi devletlerin

⁴⁵² Ø. Harsem ve A. Eide ve K. Heen, "Factors Influencing Future Oil and Gas Prospects in The Arctic", *Energy Policy*, Volume 39 Issue 12 2011, s. 8037-8045.

⁴⁵³ L. W. Brigham, "Future Arctic Marine Navigation", The Oceanography Society, Aralık 2022 Vol.35 No. 3/4, Special Issue on the New Arctic Ocean, Aralık 2022, s. 178-179.

⁴⁵⁴ Arctic Council, "Arctic Marine Shipping Assessment 2009 Report", 2009 https://www.pmel.noaa.gov/arctic-zone/detect/documents/AMSA_2009_Report_2nd_print.pdf, E.T. 09.11.2024.

⁴⁵⁵ Harsem ve Eide ve Heen, a.g.e., s. 8037-8045.

sondaj çalışmaları esnasında karbon emisyonlarının yıkıcı etkilerini engellemeyi, ekonomik çıkarlarının üzerinde tutması gerekmektedir⁴⁵⁶. Fırtına ve buz hareketlerine dayanıklı veya bunların eylemlerinden en az etkilenecek olan yüksek teknoloji ve donanımlı teçhizatların yapılması, artan maliyetlerin azalmasına etki edeceğinden dolayı petrol ve gaz fiyatları doğrudan etkileyecektir⁴⁵⁷.

Arktik Bölgesi'ne devletler ve petrol şirketlerince duyulan ilgi, zengin rezervlere sahip olmasından dolayı artmaktadır. Ancak Bölge'nin kendine has doğal güzelliklere sahip olması ve bunun yaşanan küresel iklim krizinden dolayı kötü etkilenmesi, gelecekteki petrol ve gaz arama faaliyetlerine yönelik politikaları da etkileyecektir⁴⁵⁸. Bölge'de yer alan buzulların erimesi ve kaynakların geçmişe nazaran erişime açık hale gelmesi, birden fazla belirsizliği de beraberinde getirmektedir. Bu belirsizlik ve karmaşaya ek olarak Kuzey Buz Deniz Yolu'na yönelik yeni politikalarda dahildir⁴⁵⁹. Özellikle Çin gibi son zamanlarda ağır sanayi alanında ekonomisini geliştiren ve yatırım yapan devletlerin petrol ve gaz taleplerinin karşılanamaması neticesinde, yeni arayışlara gireceği açıkça ortadadır⁴⁶⁰. Çin'in Arktik Deniz'indeki petrol ve doğal gaz çıkarım faaliyetlerine destek olmak için Rusya ile sözleşmeler ve yatırımlar yaptığı bilinmektedir. Çin'in esas amacının Bölge'de aktif rol almak ve Arktik İpek Yolu projesini oturtmaktır⁴⁶¹.

Mart 2012 ve Ocak 2016 tarihleri arasında petrol alanında meydana gelen krizler, Arktik Açık Deniz alanlarında yer alan petrol ve doğal gaz kaynaklarının tekrardan gündeme gelmesine neden olmuştur. Özellikle Ukrayna savaşı yüzünden AB ile ABD'nin Rusya'ya uyguladığı ekonomik yaptırımlar, Rusya'nın Arktik Açık Denizi'ne yönelik yatırımlarını daha fazla artırmasına neden olmuştur⁴⁶². Rusya'ya

⁴⁵⁶ N. D. Carr, "The Chilling Future of Oil in the Arctic", *Brown Political Review*, 31 Mart 2023, <https://brownpoliticalreview.org/2023/03/arctic-drilling/>, E.T. 09.11.2024.

⁴⁵⁷ Harsem ve Eide ve Heen, a.g.e., s. 8037-8045.

⁴⁵⁸ Ernst ve Young, a.g.e., s. 1-16.

⁴⁵⁹ Brigham, a.g.e., s. 178-179.

⁴⁶⁰ Harsem ve Eide ve Heen, a.g.e., s. 8037-8045.

⁴⁶¹ O. Young ve K. Spohr ve D. S. Hamilton. "Shifting ground: Competing policy narratives and the future of the Arctic." *The Arctic and world order*, 2020, s. 47-62.

⁴⁶² Polar Regions, "Do Oil and Gas Have a Future in the Arctic?", *Geopolitics*, Mart 2017, <https://www.polarregions.co.uk/post/do-oil-and-gas-have-a-future-in-the-arctic>, E.T. 09.11.2024.

yönelik olarak yapılan ekonomik yaptırımlar sonucunda Avrupa’da enerji ihtiyacı artış göstermiş ve bu durum Kanada’dan yapılan ihracatın artış göstermesine neden olmuştur. Kanada, meydana gelen bu talebi karşılamak için Arktik Açık Deniz alanlarındaki petrol ve gaz çıkarım faaliyetlerini de arttırmıştır. Rusya’dan kaynaklı olarak ortaya çıkan bu kriz, Kanada’nın petrol ve gaz alanındaki üretimini ortalama %14 civarında arttırmasıyla sonuçlanmıştır⁴⁶³. Rusya ve Ukrayna Savaşı’ndan dolayı Arktik Konseyi’nin çalışmaları ve yerli halkla olan ortak faaliyetler de etkilenmiştir. Konsey’in geri kalan yedi üyesi, 2021 ve 2023 tarihlerinde Konsey Başkanlığı’nı kural gereği elinde bulunduran Rusya ile tüm faaliyetlerini durdurma kararı almıştır. Norveç’in sağlıklı bir devir sistemi ile Konsey Başkanlığını eline almasından sonra faaliyetlerin normalleşmeye doğru gitmesi için yeni adımların atılmaya başlandığı görülse de ilişkilerin henüz tam olarak normalleştiği söylenemez⁴⁶⁴. Rusya’nın Batı ülkeleri ile olan bu durumu ve Çin ile yakınlaşmaya başlaması, Çin’in Arktik’te daha aktif bir rol oynamasını da tetiklemektedir. Çin’in Bölge’de daha fazla aktif olmaya başlaması Arktik’te dengelerin gelecekte değişmesine ve uzun süredir var olan dengenin değişeceğinin de sinyalini vermektedir. Bu nedenle bazı kesimler Rusya ile olan normalleşmenin hızlandırılmasını ve Çin’in Bölge’de daha fazla aktif olmasının engellenmesini savunmaktadır⁴⁶⁵. Bir görüşe göre, Rusya’nın Arktik Konseyi’nden çıkarılması ve Konsey’deki geri kalan yedi devlet ile hareket edilmesi gerekir⁴⁶⁶.

Rusya ve Ukrayna Savaşı, Arktik Rusya’sında yer alan yerli halkların da olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Rusya’nın kendisini desteklemeyen kesimlere yönelik katı bir politika izlediği ve bu durumun ülkede yaşayan yerli halkları da etkilediği uluslararası insan hakları kuruluşları tarafından dile getirilmektedir.

⁴⁶³ Carr, a.g.e.

⁴⁶⁴ European Parliament, “Russia’s War on Ukraine: Implications for the Arctic”, Briefing, s.1-12. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/754604/EPRS_BRI\(2024\)754604_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/754604/EPRS_BRI(2024)754604_EN.pdf), E.T.09.11.2024.

⁴⁶⁵ A. Cunningham, “Shifting Ice: How the Russian Invasion of Ukraine Has Changed Arctic Circle Governance and The Arctic Council’s Path Forward”, *The Arctic Institute*, 14 Mayıs 2024, <https://www.thearcticinstitute.org/shifting-ice-russian-invasion-ukraine-arctic-circle-governance-arctic-councils-path-forward/>, E.T.10.10.2024.

⁴⁶⁶ T. Koivurova, “Is It Possible to Continue Cooperating with Russia in the Arctic Council” *Georgetown Journal of International Affairs*, 29 Haziran 2022, <https://gjia.georgetown.edu/2022/06/29/is-it-possible-to-continue-cooperating-with-russia-in-the-arctic-council/>, E.T. 10.10.2024.

Özellikle Rusya'nın 2022 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden çekildiğini belirtmesi ve savaşı desteklemeyen kesimler üzerinde cezalandırıcı politikalar izlemesi endişe verici bir durum olarak ifade edilmiştir. Rusya'nın Arktik yerli halkına ait ve kendisini desteklemeyen medya kuruluşlarına karşı sert yaptırımlar uygulamasının yanında, yerli halkın zorla askere alınması ve bunların büyük çoğunluğunun devam eden savaşta yaşamını yitirmesi endişe uyandırmaktadır⁴⁶⁷.

Tüm bu belirsizlikler ve yeni güç dengelerinin değişmesi akla yeni bir soru getirmektedir. Uluslararası toplum, Arktik Denizi'ne yönelik diğer denizlerde uygulanan politikayı mı uygulamalı yoksa Antarktika gibi kendisine özgü kuralları olan yeni bir sistem mi oluşturulmalı? Arktik'in kendisine özgü ve özel bir sözleşmenin düzenlenmesi fikri her ne kadar akla uygun bir durum gibi gözükse de bunun yakın gelecekte gerçekleşmesinin mevcut politikalar ve güç dengeleri yüzünden kolay olmayacağı düşünülmektedir⁴⁶⁸. Özellikle Çin ve Rusya'nın yüksek enlemlere yönelik faaliyetleri ve yatırımları düşünüldüğünde, ABD ve diğer batı ülkelerinin yeni bir ortak girişimde bulunması gerektiğinin göstergesidir. Arktik'teki duruma baktığımızda, askeri güç kullanmaktan ziyade ekonomik ve bilimsel çalışmalara yönelik yatırımların geleceği şekillendireceği görüşü şu an daha baskın gibi dursa da devletler arası olası bir savaş da mümkündür⁴⁶⁹. Arktik'te buzulların erimesi ve fırtına sıklığının değişkenlik göstermesinden dolayı gelecekteki petrol ve çıkarım faaliyetlerinin ne düzeyde olacağı hakkında yorum yapılmasını da zorlaştırdığından devletlerin ve şirketlerin uzun vadeli plan yapmasına engel olmaktadır. Ancak bu durum gelecekte yeni petrol ve gaz sahalarının erişime açılmasına engel olamayacaktır⁴⁷⁰. Açık denizler, herkesin ortak kullanım alanlarına sahip olduğu ve özgürce hareket edilmesi gereken bir alan olarak bilinse de sınırsız bir özgürlüğün olmadığı ve bu alanların uluslararası hukuk kuralları ile korunmaya çalışıldığı açıktır. İlerleyen zamanlarda Arktik Bölgesi'nin kendisine özgü bir kurallar bütünü

⁴⁶⁷ European Parliament, Russia's War on Ukraine, a.g.e., s. 1-12.

⁴⁶⁸ S. Kirchner, "The Future of the Central Arctic Ocean: Protection Through International Law." *The Journal of Territorial and Maritime Studies*, vol. 4, no. 2, 2017, s. 135-139

⁴⁶⁹ Young ve Spohrve Hamilton, a.g.e. s. 47-62

⁴⁷⁰ HarsemveEideveHeen, a.g.e., s.8037-8045

oluşturması veya uluslararası çevre kuruluşları aracılığıyla yeni kuruluşların gelip gelmeyeceği belirsizdir. Bu nedenle uluslararası anlaşmaların uygulanması ve kurallara uygunluğun sıkı bir şekilde denetlenmesi gerekmektedir⁴⁷¹.

3.5. Türkiye'nin Arktik Bölgesi'ne Yönelik Yaklaşımları

Türkiye de son yıllarda Kutup Bölge'lerine ayrı bir önem vermektedir. Özellikle son zamanlarda Arktik Bölgesi'nde yer alan zengin petrol ve gaz kaynaklarından dolayı Bölge'ye yönelik yeni politikalar izlediği görülmektedir. Türkiye enerji alanındaki ihtiyacının çoğunu ithal etmesi ve Arktik Denizi'nde var olan potansiyelden yararlanmak için Bölge'deki güncel gelişmeleri yakından takip etmektedir⁴⁷². Türkiye'nin Arktik Bölgesi'ne yönelik politikasına baktığımızda bunun iki evrede incelenmesi mümkündür: Birincisi 1923-1991, ikincisi ise 1991 ve sonrası dönemdir. Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Rusya tehdidine karşı batı yanlı bir politika izlemiş ve NATO'ya üye olmuştur. Türkiye'nin NATO'ya üye olması, Arktik ile olan problemlere dolaylı yoldan da olsa muhatap olma imkanını sağlamıştır. Ancak Türkiye'nin kendi içerisinde yer alan politik nedenlerden dolayı Arktik'e yönelik aktif faaliyetlerde bulunması daha çok 2000 ve sonrasına denk gelmektedir⁴⁷³.

Türkiye'nin Arktik'e dair resmi olarak yayınlanmış olan ilk bildiri politikası 2018 tarihli Ulusal Kutup Bilimi Programı (UKBP)'dir. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayınlanmış olan bildiride 2018-2022 yıllarını içeren bir araştırma ve geliştirme sürecinden bahsedilmektedir. UKBP'na baktığımızda, Arktik Bölgesi ile ilgili aşağıdaki hususlara değinildiği görülmektedir⁴⁷⁴;

- Arktik Bölgesi'nde yer alan değişimlerde söz sahibi olma,

⁴⁷¹ S. Hedlund, "Norway and Russia Clash Over. Slavbard, GIS, 30 Ağustos 2021 <https://www.gisreportsonline.com/r/norway-russia/> E.T.21.10.2023

⁴⁷² O. Limon, "Arctic Interests and Policy of Turkey: Dilemmas, Approaches and Initiatives", Arctic Yearbook-2021, Section-II, s.1-15, https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2021/Scholarly-Papers/9_AY2021_Limon.pdf

⁴⁷³ Limon, Arctic Yearbook-2021, a.g.e., s. 1-15.

⁴⁷⁴ Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, "Ulusal Kutup Bilim Programı 2018-2022", https://kare.mam.tubitak.gov.tr/sites/images/kare_mam/ulusal_kutup_bilim_programi.pdf, E.T. 24.11.2024

- Arktik Konsey’ine katılmak için gerekli olan hazırlıkları ve girişimleri yapma,
- Arktik Bölgesi’nde bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri için gerekli olan teknolojik ekipmanları ve araştırmacıları da içeren ekiplerin kurulmasına imkân sağlama,
- Üniversitelerde Arktik’e yönelik araştırma faaliyetlerinin artırılması için gerekli teşviklerin yapılmasıdır.

Türkiye’nin ilk resmi bildirisi her ne kadar 2018 yılı olsa da İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından düzenlenmiş olan Kutup Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği 17 Ocak 2015 tarihinde 29239 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmıştır. İlgili yönetmelikte, kurulan merkezin amacının kutuplarda bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin yapılması için projeler geliştirmek, danışmanlık yapmak ve uluslararası kuruluşlar ile koordinasyon çalışmaları yapmak olduğu ifade edilmiştir⁴⁷⁵. Yine İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesinde 12 Aralık 2002 tarihinde kurulmuş olan Deniz Hukuku Araştırma Merkezi bünyesinde de kutuplara dair araştırmalar yapılmış olup paneller düzenlenmiştir⁴⁷⁶. İlgili araştırma merkezinin çalışma alanına dair yönetmelik 7 Aralık 2024 tarihinde yayınlanmış olan 32745 sayılı Resmî Gazete’de yürürlüğe girmiştir⁴⁷⁷.

Son olarak Türkiye ve Arktik Konseyi arasındaki ilişkiye baktığımızda, bu hususun Türk medyasında neredeyse hiç yer almadığını görmekteyiz. Oysaki Türkiye 2015 yılında Konsey’e gözlemci sıfatıyla katılmak için başvuru yapmış ancak başvurusu kabul edilmemiştir. Konsey tarafından gözlemci sıfatıyla yapılan katılım başvurularının neden reddedildiğine dair yayınlanmış olan resmi rapor veya

⁴⁷⁵ Kutup Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği, 17 Ocak 2025, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/01/20150117-4.htm>, E.T. 12.01.2025.

⁴⁷⁶ İstanbul Bilgi Üniversitesi Deniz Hukuku Araştırma Merkezi Kuruluş Bilgileri ve Paneller, <https://denizhukuku.bilgi.edu.tr/tr/sayfalar/hakkimizda/>, paneller; <https://denizhukuku.bilgi.edu.tr/tr/etkinlikler/arctic-sunrise-ve-denizde-aktivizm-hukuki-bir-dege/>, https://denizhukuku.bilgi.edu.tr/media/document/2022/08/25/afis_ebamer_2022_0I9IY6Q.pdf, E.T. 12.01.2024

⁴⁷⁷ İstanbul Bilgi Üniversitesi Deniz Hukuku Araştırma Merkezi Yönetmeliği, https://denizhukuku.bilgi.edu.tr/media/document/2024/12/09/yonetmelik_deham_myw4vkm.pdf, E.T. 12.01.2025

açıklamalar da bulunmamaktadır⁴⁷⁸. Türkiye'nin kutup bölgelerine olan ilgisi ve aktif rol oynama isteği, uluslararası hukuktaki imajına önemli katkılar sağlayacaktır. Özellikle küresel ısınma ve yan etkilerinin uzun süredir tartışılması, kutupların öneminin gittikçe artacağını da göstergesidir. Dolayısıyla Türkiye'nin hem bilimsel araştırma faaliyetlerinde hem de uluslararası arenadaki politik değişimlerde söz hakkına sahip olması oldukça önemlidir⁴⁷⁹.

⁴⁷⁸ O. Limon, “Arktik Konseyi ve Türkiye'nin Unutulan Arktik Konseyi Gözlemci Üyelik Başvurusu: İsviçre Örneği”. *International Journal of Politics and Security* Nisan 2021 Cilt 3, Sayı:1 (Arktik Özel Sayısı), s. 320-321.

⁴⁷⁹ O. Çetin ve Y. B. Büyüksağnak, “Turkey's interest in the Arctic region: the evaluation of being a party to the Svalbard Treaty” *International Journal of Environment and Geoinformatics (IJECEO)*, No.8(3), 2021, s. 350-358

SONUÇ

20. yüzyılın sonraları ile 21. yüzyılın en önemli sorunları arasında yer alan iklim değişimi, birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Küresel ısınmanın meydana getirdiği sorunlardan biri de kutuplardaki karın, denizlerdeki ve donmuş topraklardaki buzulların erimesi neticesinde flora ve fauna alanlarının ciddi anlamda zarar görmesidir. Erimenin meydana getirdiği zarar neticesinde kutuplarda yer alan canlıların yaşamları ve kültürel faaliyetleri de tehlikeye girmektedir. Ayrıca sıcaklıkların normallerin üzerine çıkması neticesinde eriyen buzullar, kutupları ekonomik ve stratejik açıdan önemli merkezler haline getirmeye başlamıştır. Bunun temel nedenlerinden biri de buzulların altında yer aldığı düşünülen yüksek orandaki petrol ve doğal gaz miktarlarıdır. Arktik Bölgesi de bu değişimlerden etkilenen alanların başında yer almaktadır. Bu değişimin etkisi yalnızca kıyı devletleri ile sınırlı kalmayıp, Bölge dışı devletleri de etkilemektedir.

Arktik Bölgesi hem coğrafi hem de ekonomik anlamda önemli bir konumda yer almaktadır. Bölge'ye yönelik kıyı devletleri arasında dönem dönem uyuşmazlıklar yaşanmış olsa da genel olarak silahlı bir çatışma yaşanmadan çözüm yoluna gidilmiştir. Bu uyuşmazlıkların temelinde egemenlik ve kıyı güvenliği gibi sorunlar gerekçe gösterilmiş ancak esasında petrol ve doğal gaz kaynakları ile Kutup İpek Yolu olarak isimlendirilen Kuzey Buz Deniz Yolu'nun eriyen buzullar neticesinde yazları ulaşımına daha açık bir hale gelmesidir. Ayrıca Çin'in Kutup İpek Yolu olarak tanımladığı yeni yol aracılığıyla Kuzey Avrupa'ya ve oradan da Amerika kıtasına kolay ulaşma düşünceleri, Bölge dışı devletlerin iştihayı kabartan diğer bir örnektir. Özellikle 1980 yılından sonra rekabet rekabet artmış ve Rusya ile ABD gibi büyük devletlere Çin'de eklenince, rekabetin boyutu giderek yükselmektedir. Çin'de diğer kıyı devletleri gibi Bölge'de aktif bir rol oynayacağını yayınlamış olduğu bildiriler ve yayınlar ile açıkça ifade etmiştir. Her ne kadar Arktik çatışma alanlarından uzak bir yer gibi dursa da ilerleyen süreçlerde petrol ve doğlagaz kaynakları üzerinde hak iddiaları nedeniyle devletler arasında yaşanacak olan yeni uyuşmazlıkların silahlı çatışmaya dönme ihtimali de bulunmaktadır.

Arktik Bölgesi'ndeki petrol ve doğal gaz çıkarımları faaliyetleri ağırlıklı olarak Rusya, Kanada, ABD ve Norveç tarafından yapılmaktadır. Nitekim yukarıda yapmış

olduğumuz çalışmalarda, söz konusu devletlerin ulusal hukuktaki düzenlemelerinin daha geniş olduğu ve zaman zaman değişen koşullara uyarlanması için güncellemelerin yapıldığı görülmektedir. Özellikle Arktik'e en uzun kıyı sınırına sahip olan Rusya'nın geniş çapta faaliyette bulunduğu ve 2000 yılından sonra daha aktif olmaya başladığı bilinmektedir. Devletlerin dışında, uluslararası şirketlerin de petrol ve doğal gaz çıkarmaya yönelik faaliyetlere kendi adlarına katıldığı, bu şirketlerin de ileride devletlerle rekabet edeceği ve yeni uyuşmazlıkların çıkacağı düşünülmektedir. Fakat Arktik Bölgesi'ne kıyı devletlerinin kendi düzenlemeleri dışında BMDHS gibi uygulanacak uluslararası hukuk kurallarının varlığı, Bölge'de yaşanacak olan uyuşmazlıkların çözümü için kullanılmaktadır.

Arktik Bölgesi'ne yönelik politikalar ve hukuki düzenlemeler her devlet açısından farklılık teşkil etmektedir. Bölge dışı devletler ile kıyı devletlerinin petrol ve doğal gaz kaynaklarına dair faaliyetlerinin egemenlik ve kaynakları kullanmaya yönelik sahip oldukları haklardan dolayı aynı olmayacaktır. Kıyı devletlerinin üye olduğu Arktik Konseyi, NATO ve AB gibi örgüt ve kuruluşlar da Arktik Bölgesi'ne yönelik politikaları takip etmekte ve sorunları ele almaktadır. Yapılan toplantılar neticesinde genel olarak tavsiye niteliğinde bildiri ve deklarasyonlar yayınlanmıştır. Bunların haricinde Bölge dışı devletlerinde yaptığı çalışmalar bulunmaktadır. Özellikle Doğu Asya devletlerinden Kore, Japonya ve Çin'e baktığımızda, bunların ısrarlı talepleri üzerine Arktik Konseyi'ne ilk kez 2013 yılında gözlemci sıfatıyla kabul edildikleri görülmektedir. Her üç devletinde ekonomik ve teknolojik açıdan gelişmiş bir alt yapıya sahip olması ve enerji kaynaklarına duydukları ihtiyaç, yeni alanlara yönelmelerine neden olmaktadır. Bu devletlerin Konsey'e katıldıktan sonraki süreçlerde, kıyı devletleri ile petrol ve gaz çıkarımlarına yönelik yatırımlar yapıldığı görülmektedir. Ayrıca toplantıya katılmaları, Bölge hakkında alınacak kararlara dolaylı yoldan da olsa hak sahibi olma yolunu açmıştır. Konsey'e üye devletler, Kore ve Japonya'nın toplantılara katılımına ve ekonomik ile teknolojik yatırımlarla Bölge'de aktif rol olmasına Çin'e nazaran daha sıcak bakmaktadır. Çin'in taleplerinin ve Bölge'ye yönelik faaliyetlerinin artması, ileride yeni uyuşmazlıkları da beraberinde getireceğine inanmaktadırlar. Özellikle Kuzey İpek Yolu'nun aktif olarak faaliyete gireceği zamanlarda, Çin'inin hem Avrupa ile hem de Amerika ile arasındaki deniz

yolunu kısaltacağı açıktır. Tüm bu hususlar, Doğu Asya devletlerinin de Arktik'e yönelmesine neden olmaktadır.

Son olarak yerli hakların hakları ile devletlerin petrol ve gaz kaynaklarının faaliyetleri nedeniyle çevresel sorumluluklarına baktığımızda, her iki hususunda ulusal ve uluslararası hukukta yer alan düzenlemelere göre değerlendirildiği görülmektedir. Arktik kıyı devletleri, şimdiye kadar daha çok kıyıya yakın sığ alanlarda petrol ve gaz çıkarım faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Yerli halkların petrol ve doğal gaz kaynakları üzerindeki hak talepleri ise ya tamamen reddedilmiş ya da sınırlı bir egemenlik yetkisi tanınmıştır. Arktik Açık Deniz alanlarındaki petrol ve doğal gaz kaynaklarındaki çıkarım faaliyetleri henüz ses getirecek düzeyde olmadığı için ciddi uyuşmazlıkların ortaya çıkmadığı görülmektedir. Arktik Açık Deniz alanlarına baktığımızda ise meydana gelebilecek olan kazaların daha çok patlama, kirlilik ve taşımacılıktan kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Yine Buzulların yazın erimesi ve kışın tekrar eski haline dönmesi ile Bölge'nin kırılgan bir ekosisteme sahip olması, risk ve zararların tespitini zorlaştırmakta ve olası bir petrol veya doğal gaz sızıntısı ihtimalinde oldukça savunmasız bir konumda bulunacağı ifade edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Allen, A. T.W. ve Whitman, C.T. ve Brimmer, E.ve Schemmann, A., “Arctic Imperatives: Reinforcing U.S. Strategy on America’s Fourth Coast” *Council on Foreign Relations*, Independent Task Force Report No: 75, 2017, s.5-8.
- Altunkaya, E. “Arctic Region in the Era of Climate Change: A Zone of Cooperation or A Zone of Conflict?” Doktora Tezi, *Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Uluslararası Hukuk*, 2023, s.102.
- Aliyev, N., “Development in Difficult Times: Russia’a Arctic Policy Through 2035”, *Russian Analytical Digest*, No: 256 5 Eylül 2020, s.3.
- Allison, E. ve Mandler, B., “Oil and Gas in the U.S. Arctic”, *American Geosciences Institute Petroleum and the Environment* Part 12, 2018, s. 1-4.
- Agreement Relating To The Delimitation Of The Continental Shelf Between Greenland and Canada (with annexes). Signed at Ottawa on 17 Aralık 1973 <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20950/volume-950-I-13550-English.pdf>, E.T.17.10.2023.
- Agreement Relating to Defence of Greenland, <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2284&context=ils>, E.T.28.10.2023.
- Agreement between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Maritime Boundary (1990), https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/02/US_Russia_1990.pdf
- Anaya, S., “Indigenous Peoples and International Law Issues.” *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)*, vol. 92, 1998, s. 96-99.

Anaya, S.J., “*Indian Givers: What Indigenous Peoples Have Contributed to International Human Rights Law*”, 22 Wash. U. J. L. ve Pol’y 107, 2006, s.107-120.

Arıdemir, H. “Münhasır Ekonomik Bölge Tartışmaları Çerçevesinde Devletlerin Açık Denizlerdeki Hakları”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* Cilt / Vol: 7, Sayı/Issue: 2, 2018 s. 790.

Arctic Offshore Oil and Gas Guidelines-1997,2002,2009
<https://www.pame.is/index.php/document-library/resource-exploration-and-development/arctic-offshore-oil-and-gas-guidelines>, E.T. 08.06.2024.

Arctic Environmental Protection Strategy (AEPS), “Declaration on the Protection of Arctic Environment. Rovaniemi. Retrieved”11 Kasım 2021, s.33
http://library.arcticportal.org/1542/1/artic_environment.pdf

Arctic Today-Arctic Environmental Protection Strategy, “*Declaration on The Protection of Arctic Environment*”, Ronaviemi, Finland Haziran 1991,
https://library.arcticportal.org/1542/1/artic_environment.pdf, E.T. 19.06.2024.

Arctic Council, “*Declaration on The Establishment of The Arctic Council*”, Joint Communique of The Governments of the Arctic Countries on The Establishment of The Arctic Council, September 19 1996, Ottawa-Canada,
<https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/bdc15f51-fb91-4e0d-9037-3e8618e7b98f/content>, E.T. 19.06.2024.

Arctic Council Organization, “*Barrow Declaration. The Second Ministerial Meeting of the Arctic Council*”, Barrow, Alaska, United States. October 13, 2000.
<https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/ebc964c5-752f-4b7b-b14e-851810175192/content>, E.T. 19.06.2024.

Arctic Council Organization, “*The Inari Declaration. The Third Ministerial Meeting of the Arctic Council*”, 10 Ekim 2002 Inari, Finland, s.4
<https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/e8fd2615-ae88-4e9d-8ede-b026a28b92d4/content>, E.T. 19.06.2024.

Arctic Council Organization, “*The Reykjavik Declaration. The Fourth Ministerial Meeting of The Arctic Council*”, 24 Kasım 2004. Reykjavik, Iceland, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/93506c08-961c-47b9-a1eb-e9b0f6c4b6ac/content> E.T. 19.06.2024.

Arctic Council Organization, “*The Salekhard Declaration. The Fifth Ministerial Meeting of The Arctic Council*”, 26 Ekim 2006. Salekhard, Russia, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/ecc93817-4b3d-43fd-aaad-d9904ae20132/content>, E.T. 19.06.2024.

Arctic Council Organization, “*Tromsø Declaration. The Sixth Ministerial Meeting of the Arctic Council*”, 29 Nisan 2009, Tromsø, Norway, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/4c172f70-8eb2-4289-aabd-f000f8177835/content>, E.T. 20.06.2024.

Arctic Council Organization, “*Nuuk Declaration. The Seventh Ministerial Meeting of the Arctic Council*”, 12 Mayıs 2011 Nuuk, Greenland, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/e7765ce9-f7da-49ab-b25d-d1fdea45b3f2/content>, E.T.21.06.2024.

Arctic Council Organization “*Kiruna Declaration. The Eight Ministerial Meeting of the Arctic Council*”, 15 Mayıs 2013. Kiruna, Sweden, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/b7567462-73f5-49f7-be0c-9c0855399142/content>, E.T.21.06.2024

Arctic Council Organization, “*Iqaluit Declaration. The Ninth Ministerial Meeting of the Arctic Council*”, 24 Nisan 2015. Iqaluit, Yukon, Canada.<https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/53215ac2-5b31-4395-a44f-1e51aaf934c7/content>, E.T.21.06.2024

Arctic Council Organization, “*Fairbanks Dekleraton, Declaration of the Foreign Ministers of the Arctic States at the 10th Ministerial meeting of the Arctic Council*”, Held in Fairbanks, Alaska, 10-11 Mayıs 2017. <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/864abbae-8249-4c9d-9d02-d04e132526b2/content>, E.T. 21.06.2024.

- Arctic Council Organization, “*Feykjavik Deklaration, Declaration of the Foreign Ministers of the Arctic States at the 12th Ministerial meeting of the Arctic Council*”, Held in Reykjavik, Iceland, 20 May, 2021.<https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/b8fe81c0-265c-4920-ac82-1eac0754b960/content>, E.T.21.06.2024.
- Arctic Council, “*Arctic Marine Shipping Assessment 2009 Report*”, 2009 https://www.pmel.noaa.gov/arctic-zone/detect/documents/AMSA_2009_Report_2nd_print.pdf, E.T. 09.11.2024.
- Arctic Council Working Group, “*Analysis of the Adequacy and Effectiveness of Existing Arrangements and Agreements*”, Emergency Prevention, Preparedness and Responce (EPPR), Ağustos 2000, s. 2-3 <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/4f236106-fb94-4193-8c38-69c94c597651/content>
- Asıl, E., “Uluslararası Deniz Hukukuna Hâkim Olan İlkeler Kapsamında Kitle İmha Silahlarının Yayılmasını Engellemeye Yönelik Tedbirlerin Değerlendirilmesi”, *Adalet Dergisi*, 2021 sayı. 67, s. 449-450.
- Atland, K., “Mikhail Gorbachev, the Murmansk Initiative, and the Desecuritization of Interstate Relations in the Arctic”, *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association* 43, no. 3 (2008), s. 289.
- Baird, R., “The İmpact of Climate Change on Minorities and Indegenous Peoples”, *Minority Right Group International*, s.1-11, <https://minorityrights.org/app/uploads/2024/01/download-524-the-impact-of-climate-change-on-minorities-and-indigenous-peoples.pdf>
- Baker, B., “*The Arctic Offshore Hydrocarbon Hiatus of 2015-An Opportunity to Revisit Regulation Around The Pole*”, John K. Kirton (Series Ed.) Routledge TaylorveFrancis Group London and Newyork, 2021, s. 148, 156.
- Baramidze, D., Current Developments in Arctic Law, “Russian current Arctic policy and law”, Kamrul Hossain(Ed.), *UArctic Thematic Network on Arctic Law, University of Lapland Rovaniemi*, Volume 9 2021, s. 42, 46,

- Bankes, N. “Oil and Gas And Mining Development in the Arctic: Legal Issues”, *Polar Law Textbook, Nordic Council*, s. 110.
- Bektaş, S., “Uluslararası Deniz Yatağı’nın İşletilmesi ve Deniz Yatağı Uluslararası İşletmesi” Doktora Tezi, *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı*, Kırklareli Aralık 2016, s. 77.
- Betænknings.dk “1963 tarihli Grönland Maden Yasası”, <https://www.xn--betnknings-c9a.dk/wp-content/uploads/2021/02/340.pdf>, E.T.16.09.2024.
- Berman, P.S. , “Global Legal Pluralism: A Jurisprudence of Law Beyond Borders”, *Georgetown Washington University Law School Publications and Other Works, Cambridge University Press*, 2012, https://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://redir1.vearticle=1022&context=faculty_publications
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, “Ulusal Kutup Bilim Programı 2018-2022”, https://kare.mam.tubitak.gov.tr/sites/images/kare_mam/ulusal_kutup_bilim_programi.pdf, E.T. 24.11.2024
- Birger, P., “Arctic Oil ve Gas Development: The Case of Greenland” *Arctic Yearbook*, 2018 s.2, https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2018/Scholarly_Papers/19_AY_2018_Poppel.pdf
- Bjørkum, K., “Arctic Space Strategy”, *Air University Press, Strategic Studies Quarterly*, Sonbahar 2021, Vol. 15, No. 3, s.93.
- Bjorn, M.B. ve Kristoffersen, B. ve Sidorsov, R. “Running out of excuse? Norwegian Politic and Policy Discourses Justifying Oil and Gas Development in the Arctic”, *Spanish Yearbook of International Law*, No:27 2023, s.226-227.
- Bregkindridge, H. “Nazis in Greenland”, *Current History (1916-1940)*, Vol. 51, No. 9, Mayıs 1940, s. 13-14.
- Brigham, L. W., “Future Arctic Marine Navigation”, The Oceanography Society, Aralık 2022 Vol.35 No. 3/4, Special Issue on the New Arctic Ocean, Aralık 2022, s. 178-179.

- Bureau of Ocean Energy Management, “*The Submerged Lands Act*”, 1953
<https://www.boem.gov/sites/default/files/documents/The%20Submerged%20Lands%20Act.pdf>, E.T.24.08.2024.
- Bureau of Land Management, “*Tax Cuts and Jobs Act of 2017, Public Law 115-97*”, Title II, Oil And Gas Program, madde a/1 ve a/3,
https://eplanning.blm.gov/public_projects/nepa/102555/141879/174233/Tax_Act.pdf, E.T.24.08.2024
- Byers, M., “*International Law And The Arctic*”, Cambridge University Press, 2013, s.17-57,
- Byers, M., “Cold Peace: Arctic Cooperation and Canadian Foreign Policy”, *International Journal* , Sonbahar 2010, Vol. 65, No. 4, s. 899-912.
- Byers, M. ve Lodge, E., “China and the Canadian Arctic.” *Canada’s Arctic Agenda: Into the Vortex*, John Higginbotham and Jennifer Spence (Ed.), *Centre for International Governance Innovation*, 2019, s. 105.
- Cabinet Office of Japan, “*The Basic Plan on Ocean Policy*”, Nisan 2013, s. 6
https://www8.cao.go.jp/ocean/english/plan/pdf/plan02_e.pdf
- Campbell, M.L. “United States Arctic Ocean Managementvethe Law of the Sea Convention”, *U.S. Dept. Of Commerce (DOC), National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA) General Counsel for International Law*, 2008, s.4, https://www.gc.noaa.gov/documents/US_Arctic_Ocean_Mgt_08-05-08.pdf,
- Can, G., “Arktika Bölgesindeki Uluslararası Mücadelenin Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara 2023, s.6-8.
- Carlson, J. D. ve Christopher, H. ve Long, J. ve Kellen, M. ve Young, S., “*The Scramble for the Arctic: The United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) and Extending National Seabed Claims*”, 30 Mart 2009, s.123-124, <https://ssrn.com/abstract=1472552>
- Chabason, L., “Offshore Oil Exploitation: A New Frontier for International Environmental Law”, *Institute for Sustainable Development and International Relations (IDDRI), Working Paper No. 11*,

2011, https://www.iddri.org/sites/default/files/import/publications/wp-1111_chabason_offshore.pdf

Chen, C., “Arctic Energy Development and China’s Engagement”, *Spanish Yearbook of International Law (SYbIL)*, No: 27 2023, s. 234-241,

Chen, C., “China’s Engagement in Greenland: Mutual Economic Benefits and Political Non-interference”, *Polar Research 2022, Norwegian Polar Institute*, s.1-5
<https://polarresearch.net/index.php/polar/article/view/7706/14454>

Cobo, J.M., “Study on the Problem of Discrimination against Indigenous Populations” *United Nations Permanent Forum on Indigenous Issues, New York: United Nations Permanent Forum on Indigenous Issues*, 1986,
https://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/SOWIP/en/SOWIP_introduction.pdf

Conins, M.A. ve Loon, K.V. “Europe’s Energy and Resource Challenge The Arctic Is Part of the Solution”, *Egmont Policy Brief* 286, Eylül 2022, s.2-5
https://www.egmontinstitute.be/app/uploads/2022/09/Karen-VL_MA-Coninsx_PolicyBrief286.pdf?type=pdf

Connoll, G. E., “NATO and Security in the Arctic”, *NATO Parliamentary Assembly- Political Committee*, , 172 PCTR 17 E rev.1 fin, 7 Ekim 2017, s. 1,
<https://www.nato-pa.int/download-file?filename=sites/default/files/2017-11/2017%20-%20172%20PCTR%2017%20E%20rev.1%20fin%20-%20NATO%20AND%20SECURITY%20IN%20THE%20ARCTIC.pdf>

Convention on the Continental Shelf, Done at Geneva on 29 April 1958,
https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf, E.T. 18.04.2025.

Covery, N. “The Republic of Korea in the Arctic”, *Nort American and Arctic Defence and Securty Network, Policy Brief*, 20 Haziran 2023, s.1-7,
<https://www.naadsn.ca/wp-content/uploads/2023/07/23-June-ROK-Policy-Brief.pdf>

- Cordner, L., "International Offshore Oil and Gas Safety and Security Incidents- Offshore Oil and Gas Safety and Security in the Asia Pacific: The need for Regional Approaches To Managing Risks", *S. Rajaratnam School of International Studies*, 2013, s.13
- Çetin, E. "Kıyı Devletlerin Münhasır Ekonomik Bölgenin Askeri Amaçlı Kullanımına Dair Yetkileri", Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı*, İstanbul 2014, s.10-12.
- Çetin, O. ve Büyüksağnak, Y. B., "Turkey's interest in the Arctic region: the evaluation of being a party to the Svalbard Treaty" *International Journal of Environment and Geoinformatics (IJECEO)*, No.8(3), 2021, s. 350-358
- Dufresne, R., "Canada's Legal Claims Over Arctic Territory and Water", *Law And Government Division*, 6 Aralık 2007, s. 5-6, https://library.arcticportal.org/1609/1/canada_territory_and_water_claims.pdf.
- Dixon, E. R., "The Seven-decade Quest to Maximize Canada's Continental Shelf", *International Journal*, September 2014, Vol. 69, No. 3 September 2014, s. 422- 443.
- Dehnz, A.M., "Solving Maritime Territorial Disputes", *Naval War College-WritingveTeaching Excellence Center*, s.6 <https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1207423.pdf>
- Davydova, M.L. ve Epifanov, A.Y. ve Sharno, O.I. ve Vanicheva, M.N. "Legal and Institutional Frameworks for the Arctic Zone of the Russian Federation", *4th International Scientific Conference "Arctic: History and Modernity", Earth and Environmental Science*, No: 302, 2019, s.2.
- Davis, A. ve Vest, R. (Çevirmenler), "On the Foundations of the Russian Federation State Policy in the Arctic for the Period up to 2035", *US Naval War College*, Newport-Rhode Island, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GOVPUB-D208-PURL-gpo145188/pdf/GOVPUB-D208-PURL-gpo145188.pdf>, E.T.17.08.2024.

- Downing, T.E. ve Moles, J ve McIntosh, I ve Downing, C.G., “Indigenous Peoples and Mining Encounters: Strategies and Tactics”, *World Business Council for Sustainable Development (WBCSD), Mining, Minerals and Sustainable Development (MMSD)*, No: 57-Nisan 2002, İngiltere, s. 9,11.
- Ekaterina, K., “The Geopolitics of a Changing Arctic”, *Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI Background Paper*, Aralık 2019, s. 1-2.
- Emmerson, C.ve Lahn, G., “Arctic Opening: Opportunity and Risk in the High North”, *Lloyd’s Chatham House*, 2012 s.19-20.
- Ernst ve Young, Global Oil and Gas Center, “Arctic Oil and Gas”, *U.S. Department of Energy, Energy Information Administration*, October 2009, s.1-16.
https://www.ourenergypolicy.org/wp-content/uploads/2013/09/Arctic_oil_and_gas.pdf
- Erlendsson, G. E., “Arctic Offshore Oil and Gas Concerns: Maritime Law, Sustainable Development and Human Rights,” Yüksek Lisans Tezi, *University Of Akureyri, School of Humanities and Social Sciences Department of Law*, 2010, s. 3-4.
- Fahd, F., “Impact of Oil Spills on Arctic Marine Species: A Risk Assessment Perspective”, *Doktora Tezi*, Memorial University of Newfoundland, Faculty of Engineering and Applied Science, Ağustos 2021, s. 104, 131,
- Federal Energy Regulatory Commission, “*The Outer Continental Shelf Lands Act*”, 1953, <https://www.ferc.gov/sites/default/files/2021-04/Outer-Continental-Shelf-Lands-Act.pdf>, E.T.24.08.2024.
- Food and Agriculture Organization of the United Nation, “Treaty between the Kingdom of Norway and the Russian Federation concerning Maritime Delimitation and Cooperation in the Barents Sea and the Arctic Ocean”, *Madde 3. 15 Eylül 2010, (İngilizce Çevirisi)* https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/UD/Vedlegg/Folkerett/avtale_engelsk.pdf, E.T.20.04.2025.
- Fjellheim R.S. ,ve Henriksen, J.B., "Oil and Gas Exploitation on Arctic Indigenous Peoples' Territories Human Rights, International Law and Corporate Social

- Responsibility" (2006). *Aboriginal Policy Research Consortium International (APRCi), Journal of Indigenous Peoples Rights*, Vol: 4, 2006, s.25.
- Frisso, G.M., "Vulnerability, Arctic Indigenous Groups and Oil Spills: Potential Contributions to the Work of the Arctic Council". *Yearbook of International Disaster Law Online* 3.1 2022 s. 352-373.
- Gang, L. ve Jingjing, H. ve Guoping, B. ve Kaixun, Z. ve Haihua, Q ve Ruifeng, W., "Petroleum Systems And Resource Potential İn Sverdrup Basin", *Arctic Petroleum Geology ve Experiment*, 2023, 45(3), s.474.
- Georgescu, I. "Arctic Geopolitics-Time For A New Regime", Yüksek Lisans Tezi, *Institut Europeen Des Hautes Etudes Internationales- University of Cambridge*, Cambridge, 2010 s. 15-21.
- Government of Canada, "Canada And The Kingdom Of Denmark, Together With Greenland, Reach Historic Agreement On Long-Standing Boundary Disputes", <https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2022/06/canada-and-the-kingdom-of-denmark-together-with-greenland-reach-historic-agreement-on-long-standing-boundary-disputes.html>, E.T.14.10.2023.
- Government of Canada, "Canada and Kingdom of Denmark Reach Tentative Agreement on Lincoln Sea Boundary", 12.09.2019 <https://chinaus-icas.org/wp-content/uploads/2019/12/Canada-and-Kingdom-of-Denmark-Reach-Tentative-Agreement-on-Lincoln-Sea-Boundary.pdf> , E. T. 08.04.2024.
- Government of Canada-Law Justice Website, "Canada Ocean Act-1996" <https://laws.justice.gc.ca/PDF/O-2.4.pdf>, E.T. 24.11.2024.
- Government of Canada, "Report of the Committee on the Science-Based Assessment of Offshore Oil and Gas Exploration and Development in the Eastern and Central Arctic", 13.12.2023, <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1691419796823/1691419826220>, E.T.09.04.2024.
- Gray, D. H., Canada's Unresolved Maritime Boundaries. *International Boundary and Security Bulletin* 61, 1997, s. 19-20, 46-47, 68-69, 65.

Greenland Parliament, “*The Mineral Resources Act*”, Act No 7 of 7 Aralık 2009 on Mineral Resources and Mineral Resource Activity, No. 585 of 29 Kasım 1978, <https://projekter.aau.dk/projekter/files/80438738/Appendix>, E.T.16.09.2024.

Grönland ve Svalbard arasındaki alanda kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgelerinin sınırlandırılmasına ilişkin Sözleşme, Copenhagen, 20 Şubat 2006, UNTS, vol. 2378, I-42887, s. 2137, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%202378/v2378.pdf>, E.T. 19.04.2025.

Gustafsson, P., “Russia’s Ambitions in the Arctic Towards 2035”, *FOI Memo:7624*, Project No: A1211, s.4, <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI%20Memo%207624>, E.T. 18.08.2024.

Gulas, S. ve Downton, M. ve Souza, K.D. ve Hayden, K. ve Walker, T.R., “Declining Arctic Ocean oil and gas developments: Opportunities to improve governance and environmental pollution control”, *Marine Policy* Volume 75, January 2017, s. 53-61.

Güven, B., “Uluslararası Hukuk Kapsamında Denizde Bilimsel Araştırmalar ve Deniz Çevresinin Korunması”, Doktora Tezi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı*, İstanbul 2022, s. 152-153.

Hanlon, T., “Here’s what you need to know about the Arctic National Wildlife Refuge’s first-ever oil lease sale”, *Alaska Public Media*, 5 Ocak 2021, <https://alaskapublic.org/2021/01/05/heres-what-you-need-to-know-about-the-arctic-national-wildlife-refuges-first-ever-oil-lease-sale/>, E.T.24.08.2024.

Harada, D., “Behind The Recent Acceleration Of The Arctic Oil And Gas Development İn Russia: Potential, Ongoing Projects And Challenges”, *Polar Record-56(e9)*, s.1.

Heikkilä, M. ve Laukkannen, M., “The Arctic Calls- Finland, The European Union and The Arctic Region”, *Arctic Centre University of Lapland-Europe Information Ministry for Foreign Affairs*, 2013, s. 10.

- Henriksen, T. ve Ulfstein, G., “Maritime Delimitation in the Arctic: The Barents Sea Treaty”, *Ocean Development and International Law* No: 42, Şubat 2011, s. 1-2.
- Henderson, J. ve Loe, J “Greenland: Huge Resource Potential but No Success to Date.” *The Prospects and Challenges for Arctic Oil Development*, Oxford Institute for Energy Studies, 2014, s. 13, 16.
- Huebert, R. ve Lahenese, A. ve Gullledge, J. “Climate Change ve International Security: The Arctic As a Bellwether”, *Center For Climate and Energy Solutions*, Mayıs 2012, <https://www.c2es.org/wp-content/uploads/2012/04/arctic-security-report.pdf>, s. 21.
- Hornackova, N. M., “Hans Island Case; A Territorial Dispute in the Arctic, Yüksek Lisans Tezi, *Aalborg University-Development and International Relations*, Aalborg, 2018, s. 33-35.
- Hossain, K., Russia’s Proposed Extended Continental Shelf in the Arctic Ocean: Science Setting the Stage for Law, *American Society of International Law*, Volume:25 Issue: 8, 24 Mayıs 2021, s. 1-2.
- Hossain, K. ve Zojer, G. ve Greaves, W. ve Roncero, J. ve Sheehan, M. “Constructing Arctic security: an inter-disciplinary approach to understanding security in the Barents region”, *Polar Record*, Vol. 53 Issue:1, 2017, s. 52–66, https://lacris.ulapland.fi/ws/portalfiles/portal/2175147/Hossain_et_al_REVISSED_27Sep2016_last_edits.pdf
- Hong, N., “Non-Arctic States’ Role in the High North: Participating in Arctic Governance through Cooperation,” in *Marine Biodiversity of Areas beyond National Jurisdiction*, Myron H. Nordquist ve Ronán Long (Ed.), s. 317.
- Işık, N. G., “Kıta Sahınlığı, Hukuki Rejimi ve Ege Sorunu”, Doktora Tezi , *Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı*, İzmir 2009, s. 1-5.
- International Court Of Justice, “*Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway)*” https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/parties_publications/C8394/CI

aimants%27%20documents/CL%20-%20Exhibits/CL-0511.pdf , s. 7-9, 47-48, E.T.24.12.2023.

International Maritime Organization, “*Polar Code: International Code For Ships Operating in Polar Waters*”, 1 Ocak 2017, <https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/MediaCentre/HotTopics/Documents/POLAR%20CODE%20TEXT%20AS%20ADOPTED.pdf>, E.T. 13.10.2024.

International Labour Office (ILO), “*Understanding the Indigenous and Tribal Peoples Convention 1989 (No. 169)*”, Handbook for ILO Tripartite Constituents in Geneva, s.2, https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40ed_norm/%40normes/documents/publication/wcms_205225.pdf

İstanbul Bilgi Üniversitesi Deniz Hukuku Araştırma Merkezi Kuruluş Bilgileri ve Paneller, <https://denizhukuku.bilgi.edu.tr/tr/sayfalar/hakkimizda/>, paneller; <https://denizhukuku.bilgi.edu.tr/tr/etkinlikler/arctic-sunrise-ve-denizde-aktivizm-hukuki-bir-dege/>, https://denizhukuku.bilgi.edu.tr/media/document/2022/08/25/afis_ebamer_2022_0I9IY6Q.pdf, E.T. 12.01.2024.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Deniz Hukuku Araştırma Merkezi Yönetmeliği, https://denizhukuku.bilgi.edu.tr/media/document/2024/12/09/yonetmelik_deham_myw4vkm.pdf, E.T. 12.01.2025

Jensen,Q. “Limits of the Continental Shelf in the Arctic Ocean”, *Esil Reflections (European Society of International Law)*, April 25,2013 Volume: 2 Issue: 4, s. 1.

Jensen, L.C. ve Jensen, Ø. ve.Rottem, S.V., “Norwegian foreign policy in the High North”, *Atlantisch Perspectief* , 2011, Vol. 35, No. 3, s. 15-19.

Jorbenadze, L., “İnterests and İnternational Regimes: Explainin Cooperation in Arctic Disputes”, Yüksek Lisans Tezi,*University of Tartu Faculty of Social Sciences*,Tartu(Estonya), 2020, s. 62.

- Johnstone, R. L., “*Offshore Oil and Gas Development in the Arctic under International Law: Risk and Responsibility*”, Leiden, The Netherlands: Brill Nijhoff, 2015, s.27-30, 45-46.
- Kaczynski, V. M., “ US–Russian Bering Sea Marine Border Dispute: Conflict over Strategic Assets, Fisheries and Energy Resources”, *Russian Analytical Digest*, 20 Mayıs 2007, s.2-5, 33, https://www.files.ethz.ch/isn/30693/Russian_Analytical_Digest_20.pdf, E.T.23.12.2023.
- Kain, E. " Drilling for Arctic Oil: Is it Worth the Risk?" *Student Thesis 2001-2013*, Fordham University Environmental Studies, 2013 s.6 https://research.library.fordham.edu/enviro_theses/7
- Keil, K. “The Arctic: A new region of conflict? The case of oil and gas” *Cooperation and Conflict*, Haziran 2014, Vol. 49, No. 2, s. 176-178.
- Kiruna Declaration, 15.05.2013, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/b7567462-73f5-49f7-be0c-9c0855399142/content-pdf> , E.T. 01.10.2023.
- Kindler, M., “The EU, Climate Change and Geopolitics of the Arctic: Great Power Strategies and European Response ISCTE”, *Instituto Universitário de Lisboa, Department of History in International Studies*, Ekim 2021, s. 49-50.
- Kirchner, S.ve Cristani, F., "International Disaster Risk Reduction and Response Law Made in the Arctic". *Yearbook of International Disaster Law Online* 4.1 2023, s. 24-25.
- Kirchner, s., “The Future of the Central Arctic Ocean: Protection Through International Law.” *The Journal of Territorial and Maritime Studies*, vol. 4, no. 2, 2017, s. 135–139
- Kreutzkamp, P.D., “The Arctic is Ours: Canada’s Arctic Policy-Between Sovereignty and Climate Change”, *Referat Westliche Industrielande*, Nr.2/2009, s. 1-5, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/usa/06874.pdf>
- Koshkin, V. A., “Delimitation of Continental Shelf in the Central Of Arctic Ocean”, *Arctic Review on Law and Politic*, Vol. 13 2022, s. 393-394.

- Koca, S. Ç., Milletlerarası Özel Hukuka Göre Açık Denizlerde Meydana Gelen Çevre Kirliliğine Uygulanacak Hukuk, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: 9, Özel Sayı, 2007, s.784-785.
- Kontorovich, A., “Oil and Gas of the Russian Arctic: History of Development in the 20th Century”, *Resources, and Strategy for the 21st Century, Science First Hand*, Volume 41, N:2, 30 Ağustos 2015, s. 43-48.
- Koivurova, T. ve Hoel, A. H. ve Humpert, M. ve Kirchner, S. ve Raspotnik, A. ve Smieszek, M.ve Stepien, A.,“FWC Policy Support Facility for the Implementation of the EU Foreign Policy – PSF 2019 Worldwide”, *Overview of EU actions in the Arctic and their impact*, Final Report, Haziran 2021, s.103-104.
- Koivurova, T., “Is It Possible to Continue Cooperating with Russia in the Arctic Council” *Georgetown Journal of International Affairs*, 29 Haziran 2022, <https://gjia.georgetown.edu/2022/06/29/is-it-possible-to-continue-cooperating-with-russia-in-the-arctic-council/>, E.T. 10.10.2024.
- Korea Maritime Institute, “Arctic Policy of the Republic of Korea”, *Republic of Korea*, Aralık 2013, http://library.arcticportal.org/1902/1/Arctic_Policy_of_the_Republic_of_Korea.pdf
- Korea Maritime Institute Northern and Polar Regions Department, “Policy Framework for the Promotion of Arctic Activities of the Republic of Korea 2018-2022”, *Ministry of Oceans and Fisheries of the Republic of Korea*, Aralık 2019, http://www.koreapolarportal.or.kr/data/Policy_Framework_for_the_Promotion_of_Arctic_Activities_of_the_Republic_of_Korea2018-2022.pdf
- Kuragane, K., “Interview with Arctic Council Observer: Japan”, *Arctic Council Organization*, 3 Temmuz 2020, <https://arctic-council.org/news/interview-with-arctic-council-observer-japan/>, E.T. 29.09.2024.
- Kuran, S., “Sözleşmesi Uluslararası Deniz Hukuku”, Beta Yayınları, Ekim 2022, s 44-45, . 249, 271-272, 307, 334-335, 339, 349, 392, 395, 410, 414, 432, 444, 445, 448, 474-475, 491, 505-514.

Kutup Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği, 17 Ocak 2025,
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/01/20150117-4.htm>,
E.T. 12.01.2025

Kvarfordt, E. “Take (to)the Sea! -A Deep dive Into the Legal Regime Governing the
Delineation and Delimitation of the Arctic Ocean”, Yüksek Lisans Tezi, *Lund
University Faculty of Law*, Lund 2020, s. 45-47,

Lackenbauer, P. W. ve Nielsen, R. L., “Close Like-Minded Partners Committed to
Democratic Principles: Settling the Hans Island/Tartupaluk Territorial
Dispute”, *Arctic Yearbook 2022*, s. 2-4.

Legal Status of Eastern Greenland-Permanent Court of International Justice, 5 Nisan
1933, <https://jusmundi.com/en/document/pdf/decision/en-legal-status-of-eastern-greenland-judgment-wednesday-5th-april-1933>, s. 75,
E. T. 25.02.2024.

Lebel, J. ve Nilsson, A. E., “EU Engagement in the Arctic: Challenges to Achieving
Ambitions in an Area outside Its Jurisdiction”, *Arctic Review on Law and
Politics* Vol. 15, 2024, s. 51, 62-63.

Leif, C. J. ve Øystein, J. ve Svein, V.R., “Norwegian foreign policy in the High North”,
Atlantisch Perspectief, 2011, Vol. 35, No. 3 (2011), s. 15-19.

Liu, N. ve Kirk, E. “The European Union’s potential contribution to protect marine
biodiversity in the changing Arctic: A Roadmap.”, *International Journal of
Marine and Coastal Law*, 2015, 30, (2), s. 255-284.

Lim, K.S. “China’s Arctic PolicyveThe Polar Silk Road Vision”, *Arktik Yearbook*, 23
Ekim 2018, s. 420-432.

Limon, O., “Arctic Interests and Policy of Turkey: Dilemmas, Approaches and
Initiatives”, *Arctic Yearbook-2021*, Section-II, s.1-15,
https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2021/Scholarly-Papers/9_AY2021_Limon.pdf

Limon, O., “Arktik Konseyi ve Türkiye’nin Unutulan Arktik Konseyi Gözlemci
Üyelik Başvurusu: İsviçre Örneği”. *International Journal of Politics and
Security*, Nisan 2021 Cilt 3, Sayı:1 (Arktik Özel Sayısı), s. 320-321.

- Lunde, L. C. H. O., “North European Oil: Implications for NATO”, *Journal of the US Army War College*, Vol. VII, No.1, 1996, s.92-93, <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA510065.pdf>
- Mardikian, L. ve Galani, S., “Protecting the Arctic Indigenous Peoples’ Livelihoods in the Face of Climate Change: The Potential of Regional Human Rights Law and the Law of the Sea”, *Human Rights Law Review*, No: 23, 2023, Oxford University Press, s. 1-6.
- McNeill, J. H., “America’s Maritime Boundary With the Soviet Union”, *Naval War College Review*, Vol. 44, no. 3, 1991, s. 54.
- Münchow, A. ve Melling, H. ve Falkner, K. K., “An Observational Estimate of Volume and Freshwater Flux Leaving the Arctic Ocean through Nares Strait”, *Münchow Et Al.*, November 2006, Volume 36, s. 2036.
- Moe, A., “Russia and The Development of Arctic Energy Resources in the Context of Domestic Policy and International Markets”, *The Arctic and World Order*, Kristina Spohr ve Daniel S. Hamilton (Ed.) , Jason C. Moyer (Ass. Ed.), Paul H. Nitze School of Advanced International Studies Johns Hopkins University, s. 124.
- Mundi, J., “*Permanent Court of International Justice (PJIIC)*, *Legal Status of Eastern Greenland 5 April 1933*”, 19 Ekim 2020, s. 75, <https://jusmundi.com/en/document/decision/fr-statut-juridique-du-groenland-oriental-arret-wednesday-5th-april-1933>, E.T. 28.10.2023.
- Morgera, E., “The Legacy of UN Special Rapporteur Anaya on Indigenous Peoples and Benefit-sharing,” *The University of Edinburgh Research Explorer, Benelex*, 29 Mayıs 2014, https://www.pure.ed.ac.uk/ws/portalfiles/portal/17673586/The_legacy_of_UN_Special_Rapporteur_Anaya_on_indigenous_peoples_and_benefit_sharing.pdf
- Nato Unclassified- Publicly Disclosed, “*Regional Perspective Report on the Arctic: Strategic Foresight Analysis*”, <https://www.act.nato.int/wp-content/uploads/2023/05/regional-perspectives-2021-04.pdf>, s. 6

- Nengye, L., “China and One Hundred Years of The Svalbard Treaty: Past, Present and Future”, *Marine Policy*, Sayı 12, 4 Şubat 2021, s. 2.
- Newman, D. ve Biddulph, M. ve Binnion, L., “Arctic Energy Development and Best Practices on Consultation With Indigenous Peoples”, *Newman Arctic Energy Development, Boston University International Law Journal*, Vol: 32, 26 Mayıs 2014, s.104-107, 132, <https://www.bu.edu/ilj/files/2014/06/Newman-Arctic-Energy-Development.pdf>
- Nilsson, A. E. ve Filimonova, N., “Russian Interests In Oil And Gas Resources In The Barents Sea”, *Stockholm Environment Institute (SEI) Workin Paper* 2013-05, s. 4-5.
- Norwegian Ministries, “*The Norwegian Government’s Arctic Policy*”, s.13, https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/nord/whitepaper_abstract2020.pdf, E.T. 18.11.2023.
- Norwegian Offshore Directorate, “*Petrol Act- No. 72 -relating to petroleum activities*”, 29 Kasım 1996, <https://www.sodir.no/en/regulations/acts/act-29-november-1996-no2.-72-relating-to-petroleum-activities/#Section-1-1>, E.T.31.08.2024.
- Norwegian Offshore Directorate, “*Regulations to Act Relating to Petroleum Activities*”,²⁷ Haziran 1997, <https://www.sodir.no/en/regulations/regulations/petroleum-activities/>, E.T.31.08.2024.
- Norwegian Government Security and Service Organisation, “*Integrated Management of the Marine Environment of the Barents Sea and the Sea Areas off the Lofoten Islands-Report No. 8 to the Storting (2005–2006)*”, s. 126-127, https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/md/vedlegg/stm200520060008en_pdf.pdf
- Norwegian Government Security and Service Organisation, “*First update of the Integrated Management Plan for the Marine Environment of the Barents Sea– Lofoten Area — Meld. St. 10 (2010–2011) Report to the Storting (white paper)*”, s.137,

https://www.regjeringen.no/contentassets/db61759a16874cf28b2f074c9191bed8/en-gb/pdfs/stm201020110010000en_pdfs.pdf

Norwegian Government Security and Service Organisation, “Norway’s *Integrated Ocean Management Plans, Barent Sea- Lofoten Area, Meld.St.20,2019-2020(white paper)*”, s.149, file:///C:/Users/user/Desktop/deniz%20hukuku/ingilizce%20kaynaklar/esas%20kaynaklar/NORVE%C3%87/white%20paper%202019-2020.pdf

Norwegian Ministry, “Norway’s Arctic Strategy-between geopolitics and social development”, *Regjeringen.no*, 2017, s.15, <https://www.regjeringen.no/contentassets/fad46f0404e14b2a9b551ca7359c1000/arctic-strategy.pdf>, E.T.24.08.2024.

Norwegian Ministry of Foreign Affairs, “Norway’s Arctic Policy”, *Regjeringen.no*,2014, https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/nord/nordkloden_en.pdf, E.T. 24.08.2024.

Offerdal, K., “The 1920 Svalbard Treaty”, *Center for Strategic and International Studies* (CSIS,2016,) s.13, 15-17

Ozan, Ö. “Neoklasik Realizm Çerçevesinde Amerikanın Arktic Politikası: Ulusal Güvenlik ve Enerji Politikasının Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, *Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ABD*, Ankara 2020, s. 59.

Østhagen, A. ve Schofield, C.H., “An ocean apart? Maritime boundary agreements and disputes in the Arctic Ocean”, *The Polar Journal*, 24 Eylül 2021, s. 12-13.

Osthagen, A., “Dimensions of Oil and Gas Development in Greenland”, *The Arctic Institute Center for Circumpolar Security Studies*, Aralık 19, 2012, <https://www.thearcticinstitute.org/publications/>, E.T. 01.05.2024.

Ocean ve Law of the Sea United Nation, *Federal Act on the Internal Maritime Waters, Territorial Sea and Contiguous Zone of the Russian Federation* (Eng.), https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/RUS_1998_Act_TS.pdf, E.T. 13.08.2024.

- Ohnishi, F., “*The Process of Formulating Japan’s Arctic Policy: From Involvement to Engagement*”, Kimie Harave Coates Ken (editors.) *East Asia-Arctic Relations: Boundary, Security and International Politics*, McGill-Queen’s University Press, 2014, s. 5.
- Overland, I., “Ranking Oil, Gas and Mining Companies on Indigenous Rights in the Arctic” *Indigenous Peoples and Resource Extraction in the Arctic: Evaluating Ethical Guidelines*, December 2016, s.1-10, https://arran.no/sites/a/arran.no/files/arran_lule_ranking_core_paper2_web.pdf
- Harsem, Q ve Eide, A. ve Heen, K., “Factors Influencing Future Oil and Gas Prospects in The Arctic”, *Energy Policy*, Volume 39 Issue 12 2011, s. 8037-8045.
- Özkan, A., “Uluslararası Deniz Hukuku Açısından Ege Denizi Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı,” Yüksek Lisans Tezi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı*, Trabzon 2009, s.5, 8-9.
- Öztürk, C. “Açık Denizlerde Düzen ve Güvenlik”, *Akademik İzdüşüm Dergisi*, Sayı.1 2016, s.112
- Park, T.J., “The Republic of Korea’s Interests ve Priorities in the Arctic”, *North American and Arctic Defence and Security Network*, Policy Primer, 31 Mart 2021, s.1-5, <https://www.naadsn.ca/wp-content/uploads/2021/05/Park-ROK-policy-primer.pdf>, E.T.24.08.2024.
- Park, Y.K. “South Korea’s Interests in the Arctic.” *Asia Policy*, no. 18, 2014, s. 59-65.
- Pedersen, T., “The Svalbard Continental Shelf Controversy: 2 Legal Disputes and Political Rivalries”, *Ocean Development and International Law*, Temmuz 2006, s. 1-2.
- Pelaudeix, C. ve Basse, E. M., “*Governance of Offshore Oil and Gas in the Arctic; Between Diversity and Coexistence*”, John K. Kirton (Series Ed.) Routledge Taylor ve Francis Group London and New York, 2021, s. 1-2, 5.

- Pelaudeix, C., “*Towards an Integrated and Participatory Governance of the Arctic Marine Areas*”, John K. Kirton (Series Ed.) Routledge TaylorveFrancis Group London and Newyork, 2021, s. 280-281
- Pelaudei, C., “Governance of Arctic Offshore Oil ve Gas Activities: Multilevel Governance ve Legal Pluralism at Stake”, *Arctic Yearbook*, Section:2 2015, s.1-3,11-12.,
https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2015/Scholarly_Papers/11.Governance-of-Arctic-Offshore.pdf
- Pomerants, D., “The Beaufort Sea Maritime Boundary Dispute: High Stakes For Canadian Arctic Sovereignty And Resource Extraction In A Changing Climate”, *York Universty*, Yüksek Lisans Tezi, Eylül 12, 2012, s. 67-68.
- PRAŽSKÝ STUDENTSKÝ SUMMIT, “The Arctic Region”, *LÍSTOPAD BACKGROUND REPORT 2017, -XXIII -NATO – I*, s.2,
https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/NATO_arctic_region.pdf,
- Pulkkinen, K., “The Arctic Council and the Northeast Asian Observers”, *The Swedish Institute of International Affairs*, Kasım 2013 No: 23, s. 2-6
<https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/the-arctic-council-and-the-northeast-asian-observers-min.pdf>
- Rafaly, V., “The Law of the Sea in the Age of Building an Appropriate Arctic Ocean Governance Addressing Climate Change Issues”. *The Yearbook of Polar Law Online* 13 Ocak 2022, s. 238-251.
- Raimondi, P.P., “The Role of the Arctic in Russia’s Energy Strategy: Features, Objectives and Perspectives Following Russia’s War in Ukraine”, *Instituto Affari Internazionali (IAI) veEni Strategic Partnership*, s. 7
<https://www.iai.it/sites/default/files/9788893683142.pdf>
- Refai, N. “The Beaufort Sea Boundary Dispute: A Consideration of Rights of Inuit in Canada and the United States”, *Alberta Law Review* 267, 2022 60-1 , s. 268.
- Republic Of Korea, “Republic of Korea’s Commintment on the Sustainable Development of The Arctic”, *Arctic Council Organisation Archive- 12th*

- Ministerial Meeting of the Arctic Council*, 20 Mayıs 2021, <https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/f07b6820-c82d-4e72-a143-c5b2bb750118/content>
- Rixey, C. M., “Oil and Sustainability in the Arctic Circle”, *Denver Journal of International LawvePolicy*, Volume 44, Number 4 Summer Student Edition, Ocak 2016, s. 441.
- Sas, B., “Arctic Ocean Oil Rights: International Law and Sovereign Title”, Doktora Tezi, *Faculty of Law- University of Sydney*, Sidney, 2016, s. 18, 64-65, 71-75, 83, 88, 107-108, 123, 126-127, 154-155.
- Sezgin, M. C., “Avrupa Komisyonundan Rus Enerji Planını Kırma Planı: REPowerEU”, *İkisadi Kültür Vakfı Yayınları-Bilgi Raporu*, https://www.ikv.org.tr/images/files/ikvden_repowereu_bilgi_notu.pdf, E.T. 17.06.2024.
- Sinding, K., “At the Crossroads: Mining Policy in Greenland”, *Arctic Institute of North America*, Eylül, 1992, Vol. 45, No. 3, s. 227.
- Smith, G.W. “A Historical And Legal Study Of Sovereignty In The Canadian North”, *Terrestrial Sovereignty 1870–1939*, P. Whitney Lackenbauer (Ed.), University of Calgary Press, Calgary, 2014, s. 295.
- Schofield, H. C. ve Østhagen, A., “An Ocean Apart? Maritime Boundary Agreements And Disputes In The Arctic Ocean”, *The Polar Journal 2021*, VOL. 11, NO. 2, s. 324-325.
- Sherval, M., “Canada’s oil sands: The mark of a new ‘oil age’ or a potential threat to Arctic security?”, *The Extractive Industries and Society* No.2, 2015, s. 227.
- Shapovalova, D. “Can İnternational Law Protect the Arctic from Oil Spills?”, *The Arctic Institute Center for Circumpolar Security Studies*, 26 Mart 2019, <https://www.thearcticinstitute.org/international-law-protect-arctic-oil-spills/>, E.T. 12.10.2024.
- Sörilin, S. ve Dale, B. ve Keeling, A. ve Larsen, J.N., “Patterns of Arctic Extractivism: Past and Present S. Sörilin, Resource Extraction and Arctic Communties: The

New Extractivist Paradigm ” *Cambridge University Press*, Cambridge: 2022, s. 35-36.

Statsministeriet -The Prime Minister's Office, “*The Greenland Home Rule Act*”, Act No. 577-29 Kasım 1978, file:///C:/Users/user/Downloads/The%20Greenland%20Home%20Rule%20Act%201978.pdf , E.T. 08.09.2024.

Statsministeriet-The Prime Minister's Office, “Act on Greenland Self-Government”, Act no. 473- 12 Haziran 2009, <https://stm.dk/media/zbalfp3/10-notifikation-af-7-oktober-2009-til-fn-s-generalsekretaer-om-selvstyrelsen.pdf>, E.T. 08.09.2024.

Stringer, K. D., “The Arctic Domain; A Narrow Niche for Joint Special Operations Forces”, *Joint Force Quarterly (JFQ)*, Issue 78, 3rd Quarter 2015, s. 25-26.

Sun, K., “Beyond the Dragon and the Panda: Understanding China’s Engagement in the Arctic.” *Asia Policy*, no. 18, 2014, s. 46–51.

Stuhl, A. “Unfreezing the Arctic: Science, Colonialism and the Transformation of Inuit Lands”, *The University of Chicago Press*, 2016, S. Sörlin, “Patterns of Arctic Extractivism Past and Present”, *Cambridge University Press*, Cambridge 2022, s. 37.

Study Group for the Future of the Arctic, “Japan’s Future Priority Areas of Arctic Policy”, *The Nippon Foundation National Graduate Institute for Policy Studies Ocean Policy Research Institute of the Sasakawa Foundation*, Kasım 2017, s. 2, <https://www.uaf.edu/caps/resources/policy-documents/japans-future-priority-areas-of-arctic-policy-2017.pdf>

Suliandziga, L., “Indigenous Peoples and Extractive Companies: The Case of the Russian Arctic.”, *International Crimes and History*, No.19, 2018, s. 51- 53, 55-56.

Şengül, M.M. “China’s Burgeoning Interests And Motivations In The Arctic Region ”, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Aydın Üniversitesi*, İstanbul, 2022, s.54-55.

- Tabanlı, F., “Uluslararası Hukukta Deniz Yatağı Faaliyetlerinden Kaynaklı Deniz Kirliliği ve Devletlerin Sorumluluğu”, Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı*, 2021, s. 113.
- The Royal Geographical Society, Captain Sverdrup's Expedition to Northern Greenland *The Geographical Journal*, Vol.13, No. 2, Şubat 1899, s.136-137.
- The Ilulissat Declaration, Arctic *Ocean Conference*, Ilulissat, Greenland, 28 Mayıs 2008, <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2017/07/2008-Ilulissat-Declaration.pdf>, E.T.23.09.2023.
- The Northern Continental Shelf of Greenland – Executive Summary, “Partial Submission of the Government of the Kingdom of Denmark together with the Government of Greenland to the Commission on the Limits of the Continental Shelf”, s.11 https://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/dnk76_14/dnk2014_es.pdf
- The Government of Canadian, “*Oceans Act*”, 1996, m. 4-5, <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/O-2.4.pdf>, E.T. 23.08.2024.
- The Government of Canadian, “*Canada Petroleum Resources Act*”, 1985, <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-8.5.pdf>, E.T. 23.08.2024.
- The Government of Canadian, “*Canada Oil and Gas Operations Act*”, 1985, <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/O-7.pdf>, E.T.23.08.2024.
- The Government Of Canadian, “*Yukon Act*”, 2002, <https://laws.justice.gc.ca/PDF/Y-2.01.pdf>, E.T.22.08.2024.
- The Government Of Canadian, “*Nanavut Act*”, 1993, <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/N-28.6.pdf>, E.T.22.08.2024.
- The Government of Canadian, “*Nanavut Land Claims Agreement Act*”, 1993, <https://publications.gc.ca/collections/Collection/R32-134-1993E.pdf>, E.T. 22.08.2024.

- The Government of Canadian, “*Northwes Territories Devolution Act*”,
<https://www.eia.gov.nt.ca/sites/eia/files/final-devolution-agreement.pdf>,
E.T. 23.08.2024.
- The Headquarters for Ocean Policy, “*Japan’s Arctic Policy*”, 16 Ekim 2015,
https://www8.cao.go.jp/ocean/english/arctic/pdf/japans_ap_e.pdf,
E.T. 30.09.2024
- The Headquarters for Ocean Policy “*The Basic Plan on Ocean Policy*”, 15 Mayıs
2018, https://www8.cao.go.jp/ocean/english/plan/pdf/plan03_e.pdf,
E.T.30.09.2024.
- Tonami, A. ve Watters, S., “Japan’s Arctic Policy: The Sum of Many Parts in Arctic”,
Arctic Yearbook, 2012, s. 98.
- Truman Doctrine:President Harry S. Truman’s Adress Before A Joint Session of
Congress”,¹² Mart 1947,
<https://loveman.sdsu.edu/docs/1947TrumanDoctrine.pdf>, E.T.03.03.2024
- Traavik, K. ve Østreng, W., “The Arctic Ocean and the Law of the Sea, Cooperation
and Conflict”, *The Challenge of New Territories*, Vol. 9, No. 2/3, 1974,
s. 53-54, 58,
- Tunceri, D., “Kuzey Kutbunda Egemenlik ve Çatışma”, Yüksek Lisans Tezi, *Akdeniz
Ünivesitesi Sosyal Bilimler Entitüsü*, Antalya 2013, s.73-74.
- Turner, J.A., “American Arctic Region Policy”, *When the Ice Melts: Developing
Proactive American Strategy for the Eurasian Arctic*, Air University Press,
2015, s. 19–21.
- Tysiachniouk, M.S. ve Petrov, A. N., “Benefit sharing in the Arctic energy sector:
Perspectives on corporate policies and practices in Northern Russia and
Alaska”, *Energy Research ve Social Science*, Volume 39,2018, s. 29-34.
- Tysiachniouk, M.S. “Benefit Sharing Arrangements in the Russian North and
Alaska”, *Russian Analytical Digest*, No: 202, 28 Nisan 2017, s.1-5,
<https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/RAD202.pdf>

United States Government Congressional Research Service, 5 Temmuz 2023, *Changes in the arctic: background and issues for congress*, s. 5, <https://sgp.fas.org/crs/misc/R41153.pdf>, E.T.13.10.2023.

United Nation Organization, “*Federal Act on the exclusive economic zone of the Russian Federation (1)*” 2 Aralık 1998, m.1-5, https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/RUS_1998_Act_EZ.pdf, E.T. 24.11.2024.

United Nations Treaty Series 1973, s.152-154 <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20950/volume-950-I-13550-English.pdf>, E.T. 11.12.2023.

United Nation Organization, “*Act of 21 June 1963 No. 12*”, https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/NOR_1963_Act.pdf E.T.31.08.2024.

United Nations Human Rights, “*Permanent Sovereignty Over Natural Resources Declaration*”, 14 Aralık 1962, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/resources.pdf>, E.T. 16.11.2024

United Nation Organizations, “*Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment*”, Report Of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm 5-6 Haziran 1972, Principle 21 <https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/KnowledgeCentre/ConferencesMeetings/Documents/A%20CONF.48%2014%20Rev.1.pdf>, E.T. 16.11.2024.

Usanmaz, Ş., “*Açık Denizlerde Devletleri Müdahale Yetkileri: Mavi Marmara Örneği*”, Yüksek Lisans Tezi, *Akdeniz Üniversitesi Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı*, Antalya, 2012, s. 6-7.

USA National Archives, “*National Security Strategy*”, Mayıs 2010, s.50 https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf, E.T.25.08.2024

- Ying, C. "International Law Principles Of Continental Shelf Delimitation And Sino-Japanese East China Sea disputes", *World Maritime University, Master of Science in Maritime Affairs*, 2006, s.11,16.
- Young, O.R., "The Age of The Arctic", *Foreign Policy, Winter*, 1985-1986, No. 61, s. 160-179.
- Young, O. ve Spohr, K. ve Hamilton, D. S. "Shifting ground: Competing policy narratives and the future of the Arctic." *The Arctic and world order*, 2020, s. 47-62.
- Zenzinov, V., "The Soviet Arctic", *The Russian Review*, Vol. 3, No. 2, İlkbahar, 1944, s. 65–66.
- Zolotukhin, A. ve Gavrilov, V., "Russian Arctic Petroleum Resources", *Oil ve Gas Science and Technology– Rev. IFP Energies nouvelles*, Vol. 66 (2011), No. 6, s. 901.
- Wilson, Q., "The Wilson Quarterly (1976-)", Vol.7 No:3, Summer, 1983, s. 31, <https://www.jstor.org/stable/45265959>
- Winther, J.G. "Arctic Climate Change" *Navigating Breakup: Security Realities of Freezing Politics and Thawing Landscapes in the Arctic*, *Norwegian Institute of International Affairs (NUPI)*, 2023, s. 15–21.
- World Trade Organization, *Law of the Russian Federation, Production Sharing Agreements*, No. 225---FZ of 30 Ekim 1995, https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/rus_e/wtaccrus48_leg_76.pdf, E.T. 13.08.2024.
- World Wildlife Fund, "Drilling for Oil in the Arctic: Too Soon, Too Risky", 1 Aralık 2010, s.7-8, https://files.worldwildlife.org/wwfcmprod/files/Publication/file/7c3uakzuq_p_Drilling_for_Oil_in_the_Arctic_Too_Soon_Too_Risky.pdf
- Xinmin, M., "China's Arctic Policy on The Basis of International Law: Identification, Goals, Principles and Positions", *Marine Policy* No: 100, 2019, s. 265-268

İnternet/Gazete Makaleleri

Alaska's Oil ve Gas Industry “*Resource Development Council Growing Alaska Through Responsible Resource Development*”, <https://www.akrdc.org/oil-and-gas>, E.T. 04.05.2024.

AMAP Secretariate “*Artic Oil And Gas, Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP)*”, Oslo 2007, Norway, croptrust.org/work/svalbard-global-seed-vault/-pdf, E.T. 13.04.2024

American Petroleum Intitute, “*History of Northern Alaska Petroleum Development*”, <https://www.api.org/oil-and-natural-gas/wells-to-consumer/exploration-and-production/alaska/history-alaska/history-of-alaska-petroleum>, E.T.03.05.2024.

Arctic Centre, “*The Arctic Region: What and Where is the Arctic?*”, <https://www.arcticcentre.org/EN/arcticregion>, E.T:07.10.2023.

Arctic Centre, “*Arctic indigenous peoples*”, 15 Şubat 2023, <https://www.arcticcentre.org/EN/arcticregion/Arctic-Indigenous-Peoples>, E.T. 17.10.2023.

Arctic Review, “*Canada's New Continental Shelf Claim Overlaps with Earlier Russian Claim*”, 20 Ocak 2023, <https://arctic.review/papers/canada-new-continental-shelf-claim/>, E.T. 19.11.2023

Arctic Council, “*Norway's Chairship Arctic Council 2023-2025*”, https://www.regjeringen.no/contentassets/034e4c4d49a44684b5fb59568103702e/230322_ud_ac_programbrosjyre_en_web.pdf, E.T.31.09.2024.

Arctic Review, “*The Population in Arctic*”, <https://arctic.review/people/population/#:~:text=Approximately%20400%2C000%20%E2%80%93%20or%2010%25%20%E2%80%93,speaking%2040%2D90%20indigenous%20languages>. E.T.26.10.2024.

Arctic Portal, “*The Arctic Environmental Protection Strategy*”, 14 Haziran 1991, <https://arcticportal.org/arctic-governance/international-agreements-archive/3420-the-arctic-environmental-protection-strategy-aeps-14-june-1991>, E.T.12.10.2024.

Asian Pacific Energy Portal, *Russian Federation: Law no. 2395-1 of on Subsoil*, <https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Law%20No.%202395-1%20of%201992%20on%20Subsoil%20%282021%20Ed.%29%20%28RU%29.pdf>, E.T.13.08.2024.

Barentsinfo, “Mikhail Gorbachev’s Speech in Murmansk at the Ceremonial Meeting on the Occasion of the Presentation of the Order of Lenin and the Gold Star to the City of Murmansk”, https://www.barentsinfo.fi/docs/Gorbachev_speech.pdf, E. T. 17.09.2023.

BBC Londra “*Arctic circle oil spill prompt Putin to declare state of emergency*”, 4 Haziran 2020, <https://www.bbc.com/news/world-europe-52915807>, E.T. 13.10.2024.

Burke, A. ve Raycraft, R., “Canada and Denmark sign deal to divide uninhabited Arctic island”, *CBC News*, 13 Haziran 2022, <https://www.cbc.ca/news/politics/canada-denmark-reach-hans-island-deal-after-50-year-dispute-1.6487325>, E.T.14.10.2023.

Britannica, “*Barents Sea*”, February 22 2024, <https://www.britannica.com/place/Barents-Sea>, E.T. 03.03.2024.

Bykova, A., “Canada Makes Substantial Step in Arctic Territory Delimitation-Submits Claim Which Includes North Pole”, *High North News*, <https://www.highnorthnews.com/en/submits-claim-which-includes-north-pole>, E.T.19.11.2023.

- Calamur, K. “Denmark Claims Part Of The Arctic, Including The North Pole”, *NPR News*, 15 Aralık 2014 <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2014/12/15/370980109/denmark-claims-part-of-the-arctic-including-the-north-pole#:~:text=Denmark%2C%20together%20with%20Greenland%2C%20to%20day,of%20Texas%20and%20Oklahoma%20combined>, E.T.26.11.2023.
- Carr, N. D., “The Chilling Future of Oil in the Arctic”, *Brown Political Review*, 31 Mart 2023, <https://brownpoliticalreview.org/2023/03/arctic-drilling/>, E.T. 09.11.2024.
- Canada National Energy Board, “*Filing Requirements for Offshore Drilling in the Canadian Arctic*”, 2014, <https://www.cer-rec.gc.ca/en/about/acts-regulations/other-acts/filing-requirements-drilling-canadian-arctic/rctcrvwflngrqmnt-eng.pdf>, E.T.23.08.2024.
- Government of Canada, “*Canada’s Northern Strategy Our North, Our Heritage, Our Future*”, The Minister of Indian Affairs and Northern Development and Federal Interlocutor for Métis and Non-Status Indians Ottawa, 2009, s.15-16, 20-21, https://publications.gc.ca/collections/collection_2009/ainc-inac/R3-72-2008.pdf
- CBC The Associated Press, “*Greenland Bans All Oil Exploration*”, July 16 2021, <https://www.cbc.ca/news/business/greenland-oil-1.6105230>, E.T. 01.05.2024
- CO2 Storage Atlas, Norwegian Offshore Directorate, “*Petroleum Activity on the Norwegian Continental Shelf*”, s.13, <https://www.sodir.no/contentassets/4fc51ff9b7994cf0a37c77ca9ee235c5/chapter-2.pdf>
- Commission of the European Communities, “*The European Union and The Arctic Region*”, Brussel 20.11.2008, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0763:FIN:EN:PDF>, E.T.18.06.2024.

- Commission of the European Communities, “*An integrated European Union policy for the Arctic*”, Brussels, 27.4.2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0021>, E.T. 18.06.2024.
- CIS Legislation, About the state support of business activity in the Arctic zone of the Russian Federation- The Federal Law №193-FZ, 13 Temmuz 2020, <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=126036>, E.T.17.08.2024.
- Cunningham, A. “Shifting Ice: How the Russian Invasion of Ukraine Has Changed Arctic Circle Governance and The Arctic Council’s Path Forward”, *The Arctic Institute*, 14 Mayıs 2024, <https://www.thearcticinstitute.org/shifting-ice-russian-invasion-ukraine-arctic-circle-governance-arctic-councils-path-forward/>, E.T.10.10.2024.
- Dickey, A., “The Whisky War: History’s Most Polite Territorial Conflict”, *Sandbox*, September 30 2021, <https://www.sandboxx.us/news/the-whisky-war-historys-most-polite-territorial-conflict/>, E.T. 25.02.2024.
- Downstream Agreement definition, <https://www.lawinsider.com/dictionary/downstream-agreement>, E.T.16.08.2024.
- Ecological Framework of Canada, Sverdrup Island Lowland, <http://www.ecozones.ca/english/region/11.html>, E.T. 22.10.2023.
- Environment News Service, “*Wikileaks Cables: ‘Cold Peace’ Among Resource-Hungry Arctic Nations*,” 18.05. 2011, <https://ens-newswire.com/wikileaks-cables-cold-peace-among-resource-hungry-arctic-nations/>, E.T. 29.10.2023.
- Eisenhower Presidential Library, “*Alaska Statehood Act*”, 4 Temmuz 1958, <https://www.eisenhowerlibrary.gov/sites/default/files/research/online-documents/alaska-statehood/1958-07-04-stephens-to-adams.pdf>, E.T. 24.08.2024.
- European Parliament, “*Russia’s War on Ukraine: Implications for the Arctic*”, Briefing, s.1-12. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/754604/EP_RS_BRI\(2024\)754604_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/754604/EP_RS_BRI(2024)754604_EN.pdf), E.T.09.11.2024.

Federation of American Scientists, “*NSPD-66 on Arctic Region Policy*”, Ocak 2009, <https://irp.fas.org/offdocs/nspd/nspd-66.htm#:~:text=The%20United%20States%20seeks%20to,closely%20with%20other%20Arctic%20nations.,> 25.08.2024.

Floistad, B. ve Lothe, L., “The Possibility of an Arctic Treaty, *Arctis Knowledge Hub*, 2010, <http://www.arctis-search.com/The+Possibility+of+an+Arctic+Treaty>, E.T. 23.09.2023.

Government of Sweden, “*Sweden’s Strategy for the Arctic Region*”, Ministry for Foreign Affairs-Department for Eastern Europe and Central Asia, Stockholm, Sweden, 2011, <https://www.government.se/contentassets/85de9103bbbe4373b55eddd7f71608da/swedens-strategy-for-the-arctic-region-pdf->, E.T.07.10.2023.

Government Of Canada, “*Nunavut’s Shale And Tight Resources*”, 25 Temmuz 2017, <https://natural-resources.canada.ca/energy/energy-sources-distribution/natural-gas/shale-tight-resources-canada/nunavuts-shale-and-tight-resources/17706>, E.T.28.10.2023.

Hataya, S., "Japan's Arctic Policy: Status and Challenges." *Asia Pacific Bulletin*, Number 678 15 Ağustos 2024, <file:///C:/Users/user/Desktop/deniz%20hukuku/ingilizce%20kaynaklar/esas%20kaynaklar/japonya%20ve%20artik/APB%20678%20-%20Japan's%20Arctic%20Policy%20-%20%20Current%20Status%20and%20Challenges.pdf>, E.T. 29.09.2024.

Hartmann, J., “*Canada and Denmark reach agreement on the Lincoln Sea Boundary*, *Derecho Internacional*, <https://www.dipublico.org/2333/canada-and-denmark-reach-agreement-on-the-lincoln-sea-boundary-2/>, E.T. 11.12.2023.

Haavisto, P., “Review of the Arctic Council Structures”, *The Finnish Institute of International Affairs*, Consultant’s Study, Helsinki 29.6.2001, s.5-6 (Konsey Başkanlığının yıllara göre dağılımı için bkz. Arctic Council Organization, All Chairmanships, <https://arctic-council.org/about/previous-chairmanships/>, E.T. 19.06.2024.

- Hedlund, S. “Norway and Russia Clash Over. Svalbard”, GIS, 30 Ağustos 2021, <https://www.gisreportsonline.com/r/norway-russia/>, E.T.21.10.2023.
- Hedlund, S. “Norway and Russia Clash Over. Svalbard”, GIS, 30 Ağustos 2021 <https://www.gisreportsonline.com/r/norway-russia/>, E.T.21.10.2023.
- Hershey Jr. R. D., “The Dark Side of the Oil Glut”, *The New York Times*, 21 March 1982, <https://www.nytimes.com/1982/03/21/business/the-dark-side-of-the-oil-glut.html>, E.T. 13.04.2024.
- Herz, N ve DeMarban, A., “Alaska Gas Line Agency Reaches Deal With Chinese Oil Company, Financial Institutions”, *Anchorage Daily News*, 9 Kasım 2017 <https://www.adn.com/politics/2017/11/08/report-alaska-gas-line-agency-signs-agreement-with-chinese-oil-company-financial-institutions/>, E.T.28.09.2024.
- Huang, N., “10 Facts About Greenland”, *Visit Greenland*, <https://visitgreenland.com/articles/10-facts-nellie-huang/>, E.T. 28.10.2023.
- IEP Resources, <https://iep.utm.edu/grotius/>, E.T. 27.04.2025.
- Jørgensen, A., “Arctic Oil and Gas, Centre for High North Logistics (CHNL)”, Dahl, 2010, <http://www.arctis-search.com/Arctic+Oil+and+Gas>, E.T. 13.04.2024.
- Kampouris, N., *The First Ancient Greek to Reach Britain and the Arctic*, Greek Reporter, 2 Temmuz 2023, <https://greekreporter.com/2023/07/02/pytheas-of-massalia-the-first-greek-to-reach-britain-and-the-arctic/#:~:text=Pytheas%20of%20Massalia%2C%20a%20geographer,but%20also%20the%20Arctic%20Circle.>, E.T.27.01.2024.
- Küçüksağnak, B., “Kuzey Kutbu ve Svalbard Antlaşmasının Türkiye İçin Önemi”, *Deniz Kartalı*, 30 Mart 2018, <https://denizkartali.com/kuzey-kutbu-ve-svalbard-adalarinin-turkiye-icin-onemi/>, E.T.15.10.2023.
- Loukacheva, N., “Arctic Governance”, *Polar Law Textbook, Nordic Council of Ministers*, Copenhagen 2010, s.13-14.

- Medvedev, D., “Foundations Of The Russian Federation’s State Policy In The Arctic Until 2020 And Beyond,” *Rossiyskaya Gazeta*, 18 Eylül 2008, https://www.research.kobe-u.ac.jp/gsics-pcrc/sympo/20160728/documents/Keynote/Russian_Arctic_Policy_2009.pdf, E.T. 17.08.2024.
- Meredith, S., “Norway Faces Facklash From Campaigners for ‘Reckless’ Pursuit of Arctic Oil and Gas”, *CNBC*, 22 Mayıs 2023, <https://www.cnbc.com/2023/05/22/norway-urges-energy-giants-to-ramp-up-search-for-arctic-oil-and-gas.html>, E.T.31.09.2024.
- Oceans ve Law Of The Sea United Nations, “*Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS) Outer limits of the continental shelf beyond 200 nautical miles from the baselines: Submissions to the Commission: Partial Submission by Canada*” 28/06/2024, https://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_can1_84_2019.html, E.T. 27.04.2025.
- Qsthaen, A. ve Bets, H., “Oil and Gas in the Canadian Arctic”, *The Arctic Institute*, 12 Mart 2013, <https://www.thearcticinstitute.org/hedging-bets-oil-gas-canadian-arctic/>, E.T. 20.04.2024.
- Pettersen, T., “Denmark Claims North Pole”, *Barent Observer*, 15 Aralık 2014 <https://barentsobserver.com/en/arctic/2014/12/denmark-claims-north-pole-15-12>, E.T. 26.11.2023.
- Polar Regions, “*Do Oil and Gas Have a Future in the Arctic?*”, *Geopolitics*, Mart 2017, <https://www.polarregions.co.uk/post/do-oil-and-gas-have-a-future-in-the-arctic>, E.T. 09.11.2024.
- Staalesen, A. “The Independent Barents Observer: Norwegian Oilmen Prepare for Far Northen Drilling at Disputed Wisting Field”,*Arctic Today*, May 9, 2024 <https://www.arctictoday.com/norwegian-oilmen-prepare-for-far-northern-drilling-at-disputed-wisting-field-2/>, E.T. 11.05.2024.

Solsvik, T., “Norway Adds More Acreage for Arctic Oil, Gas Exploration”, *Reuters*, 8 Mayıs 2024, <https://www.reuters.com/business/energy/norway-adds-more-acreage-arctic-oil-gas-exploration-2024-05-08/>, E.T.30.09.2024.

The Associated Press, “*Greenland Suspends Oil Exploration Because of Climate Change*”, 16 Temmuz 2021, <https://apnews.com/article/europe-business-climate-environment-and-nature-climate-change-6ac3a74848b2cf7c89d18c348b19e3a7>, E.T.29.10.2023.

The Economist, 29 Nisan 2017, *The Arctic as it is known today is almost certainly gone*, https://www.economist.com/leaders/2017/04/29/the-arctic-as-it-is-known-today-is-almost-certainly-gone?utm_medium=cpc.adword.pd&utm_source=googleveppccampaignID=18151738051&veppcadID=veutm_campaign=a.22&brand_pmaxveutm_content=conversion.direct-response.anonymous&gad_source=1&gclid=CjwKCAjwseSoBhBXEiwA9iZtxr5F2TUEGmfqRWvfSErjOoToie87gaKEvrILlF4sL8uAPfj1j0YeNhoCCK4QAvD_BwE&gclidsrc=aw.ds, E.T.07.10.2023.

The Government of Canada, “*The Arctic: Canada’s Legal Claims, Library of Parliament*”, https://publications.gc.ca/collections/collection_2017/bdpl-op/ym32-9/YM32-9-08-05-eng.pdf, E.T. 19.11.2023

The Russian Federation, *Arctic Council*, 15 Şubat 2023, <https://arctic-council.org/en/about/states/russian-federation/>, E.T.13.10.2023.

The United States Coast Guard, *Arctic Strategic Outlook*, April 2019, Washington, s.11-12, https://www.uscg.mil/Portals/0/Images/arctic/Arctic_Strategy_Book_APR_2019.pdf, E.T. 07.10.2023.

Timeline of Industry in Alaska, “*Alaska Oil and Gas Association*”, <https://www.aoga.org/industry-history/>, E.T. 04.05.2024.

Tübitak, “SvalbardAnlaşması”,

https://mam.tubitak.gov.tr/sites/images/ke_mam/svalbard_treaty-_svalbard_anlasmasi-final.pdf, E.T.15.10.2023.

United Nation Organization, “*Indigineous People*”, <https://www.un.org/en/fight-racism/vulnerable-groups/indigenous-peoples#:~:text=There%20are%20over%20476%20million,the%20world's%20estimated%207%2C000%20languages.>, E.T. 26.10.2024.

Upstream Agreement definition, <https://www.lawinsider.com/dictionary/upstream-agreement>, E.T.16.08.2024.

Vikulova, O., ‘The Human Cost of Oil: How İndigenous and Ethnic Minorities Bear The Brunt of Disasters’ *Greenpeace International*, 26 Haziran 2020, <https://www.greenpeace.org/international/story/43820/human-cost-oil-indigenous-ethnic-minorities-brunt-of-disasters/>, E.T. 13.10.2024.

Vorren, T. O., “Norway in the Actic”, *Explore North-An Explorer’s North Guide to the North*, https://explorenorth.com/articles/norway_in_the_arctic.html, E.T.10.02.2024.

Yeşilyurt, S., “Jan Mayen Adası”, *TÜBİTAK Popüler Bilim Yayınları*, <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/kutup/ansiklopedi/jan-mayen-adasi>, E.T. 24.12.2023.

Water ve Oceans, “*Evolution of Arctic Energy Development: A Timeline (1962-Present)*”, *In Energy*, Eylül 15, 2013, <https://www.stimson.org/2013/evolution-arctic-energy-development-timeline-1962-present/#:~:text=Russia%20makes%20the%20first%20major,field%20on%20Alaska's%20North%20Slope.>, E.T. 20.04.2024.

Xinhua News Agency , China to Set up First Arctic Research Station, 6 Haziran, 2002, <http://www.china.org.cn/english/MATERIAL/33902.htm>, E.T.25.02.2024.